Johan Ludvig Runeberg

Dikter

SVENSKA KLASSIKER
UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEN

RUNEBERG DIKTER

Johan Ludvig Runeberg

Dikter

Under redaktion av Lars Huldén
och med inledning av Lars Forssell

SVENSKA KLASSIKER
UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEN
I SAMVERKAN MED
BOKFÖRLAGET ATLANTIS

Johan Ludvig Runeberg
Dikter.
Atlantis, Stockholm

© 1998
INLEDNING: Lars Forssell
och Svenska Akademien
TEXTVERSION, KOMMENTARER
OCH ORDFÖRKLARINGAR:
Lars Huldén och
Svenska Akademien

FORMGIVNING OCH TYPOGRAFI:
Anders Ljungman och Johan Melbi

PDF-GENERERING:
Brimer Media och Megin Media, 2002

Innehåll

Lars Forssell: Om Runeberg IX

DIKTER. FÖRSTA HÄFTET

I. Till Franzén 3
II. Den gamles hemkomst 5
III. Det ädlas seger 7
IV. Lärkan 10
V. Majsång 11
VI. Flyttfåglarne 13
VII. Vallgossen 14
VIII. Mina dagar 18
IX. Till en fågel 19
X. Vårmorgonen 21
XI. Till en blomma 23
XII. Fågelboet vid landsvägen 24
XIII. Sommarnatten 26
XIV. Svanen 28
XV. Torpflickan 29
XVI. Höstaftonen 31
XVII. Tröst 33
XVIII. Kärlekens förblindande 36
XIX. Flickans klagan 37
XX. Till oron 38
XXI. Den älskande 39
XXII. Till min sparv 41
XXIII. Begravningen 42
XXIV. Till Frigga 44
XXV. Ungdomen 45
XXVI. Den väntande 47
XXVII. Färd från Åbo 49
XXVIII. Vad jag är säll 52
XXIX. Mötet 53
XXX. Till en flicka 55

xxxi. Den tillfrisknande 56
xxxii. Vaggsång för mitt hjärta 57
xxxiii. Barndomsminnen 59
xxxiv. Vid en väns död 61
xxxv. Över ett sovande barn 63
xxxvi. På ett barns grav 63
xxxvii. Liv och död 64
xxxviii. Vaggvisa 65
xxxix. Till den ålderstegne 66
xl. Barden 69
xli. Till trånaden 71
xlii. Idyll och epigram 72
xliii. Svartsjukans nätter 88
Första natten 88
Andra natten 96
Tredje natten 103
Fjärde natten 115
Femte natten 124

DIKTER. ANDRA HÄFTET

i. Graven i Perho 133
ii. Zigenaren 148
iii. Julkvällen 157
iv. Tjänsteflickan 160
v. Bondgossen 161
vi. Roddaren 163
vii. Talltrasten 164
viii. Jägargossen 166
ix. Morgonen 167
x. Kyssen 168
xi. Den ångrande 169
xii. Det var då 170
xiii. Sjömansflickan 171
xiv. Hälsningen 172
xv. Akta, då är guden nära 173
xvi. Serenad 174
xvii. Förställningen 175

XVIII. Fjäriln och rosen 176
XIX. Fågelfängarn 177
XX. Till aftonstjärnan 178
XXI. Den döende 179
XXII. Ynglingen 180
XXIII. Till en ros 181
XXIV. Den sköna 181
XXV. Vid en källa 182
XXVI. Den sjuttonåriga 184
XXVII. Hämnden 185
XXVIII. Blommans lott 186
XXIX. Vem styrde hit din väg? 187
XXX. Bruden 188
XXXI. Saknaden 189
XXXII. Vårvisa 190
XXXIII. Idyll och epigram 191
1. De fångna 191
2. Den tidiga sorgen 192
3. Flickans årstider 193
4. Likhet 193
5. Fågeln 194
6. Den första kyssen 194
7. Flyg ej unnan 195
8. Kyssens hopp 195
9. Kärleken 196
10. Skillnaden 196
11. Drömmen 197
12. Den försmådda 197
13. Blomsterhandlaren 198
14. Sorg och glädje 198
15. Fjärilposten 199
16. Grumla icke flickans själ 200
17. Sommarnatten 200
18. Friden 201
19. Den förändrade 201
20. Den långa dagen 202
21. Behagen 202
22. Amor 203

23. Den lättböjde 203
24. Den enda stunden 204
25. Törnet 205
26. Tre och tre 206
27. Norden 206
28. Den sällsynta fågeln 207
29. Vill du byta öde? 208
30. Hennes budskap 208
31. Sippan 209
32. Mötet 210
33. Löjet 211

DIKTER. TREDJE HÄFTET

I. Jenny 215
II. Till lyckan 221
III. Hjärtats morgon 222
IV. Den tvivlande 223
V. Bruden 224
VI. Söndagsskörden 226
VII. Den gamle 227
VIII. Blomman 228
IX. Elisabeths klagan 229
X. Höstsång 230
XI. Den hemkommande 231
XII. Mitt liv 232
XIII. Tanken 233
XIV. Den övergivna 234
XV. Höstkvällen 235
XVI. Den väntade 236
XVII. Minnet 236
XVIII. Målaren 237

LEGENDER

XIX. Den heliga Agnes 238
XX. Stenarnas amen 245
XXI. Den helige Hilarii säte 246
XXII. Kunigundas handske 247

xxiii. Sanct Jodocos 247
xxiv. Kyrkan 249
xxv. Dopet 253
xxvi. Bönen 254
xxvii. Chrysanthos 255

Kommentarer och ordförklaringar 265

Om Runeberg

av Lars Forssell

»Finland är varken fosterland eller, som man av din uppsyn kunde frestas att säga, missfosterland, utan en het bastu med ett hopp i snön efteråt«

(Ur brev från J. L. Runeberg)

Vem var Johan Ludvig Runeberg? I Finland vet man. Men ställ denna fråga till en kvinnlig eller manlig elev på högstadiet i en av Sveriges skolor: Vem var han, vad skrev han, Johan Ludvig Runeberg? Vad blir svaret? Några, inte många, kommer kanske att svara med Adlercreutz' ord om den tappre Hans Munter: »Han var finne.« Han skrev »Fänrik Ståls sägner«, säger ett par andra. En tredje, en älsklig flicka som måhända heter Hanna, alltså av den sort som Runeberg älskade (det finns nog inte så många älskliga flickor som Runeberg i dikterna tror att det finns) – en tredje, en Hanna eller Jenny, skulle antagligen, blygt rodnande, läsa upp några rader ur »Den enda stunden«:

Allena var jag,
han kom allena.

Så skulle hon tystna och bita sig i underläppen medan hennes kamrater fnissande sänkte sina näsor i den femtioelfte upplagan av Ulf Lundells »Jack«. Om de skulle uppfatta alls vad hon sa där innanför sina hörlurar med – inte Krapps – men David Bowies *last tape*.

Sånt är läget.

I Sverige kör vi vår skolbuss i hundra knutar med krånglande vindrutetorkare som – i kulturskymningen – nödtorftigt låter oss skymta framtidens väg genom dimman – framtidsforskare och spågummor har här en god marknad – men denna buss *har definitivt inga backspeglar.*

Det som är bakom oss – låt mig med ett urmodigt ord kalla det Historien – angår oss inte.

Det är fara värt att Historien kör om oss.

Vi nöjer oss med att se vårt nu och se in i vår framtid rymdlöst. Vi lever i ett evigt upprepat nuläge – förhatliga ord! – i ett perspektivlöst landskap. Befriade från det förflutnas, från Historiens tyngdkraft svävar vi uppochned, hittan och dittan, utan riktning och styrsel, kringsvävade av föremål och åter föremål, tandborstar, kameror, gafflar, kosmetikaburkar, läskedrycksflaskor, utan att veta var vi är och kompassnålen snurrar, hur skulle vi kunna ta ut någon kompassriktning utan en fast punkt i nuet eller det förflutna eller framtiden?

> Närvarande tid och förfluten tid
> är kanske båda närvarande i kommande tid
> och kommande tid inrymd i förfluten tid.
> …Vad som kunde ha varit och vad som varit
> pekar mot samma slut, vilket alltid är närvarande.

Sålunda talade T. S. Eliot, i »Burnt Norton«.

Men vem lyssnar på Eliot, vem var Eliot?

> Plötsligt i en strimma sol
> medan dammet ännu virvlar
> stiger det glömda skrattet
> från barn i grönskan.
> Kvickt nu, här, nu, alltid –
> löjlig den sorgsna öde tid
> som sträcker sig före och efter.

Eliot talar om ett ögonblicks hängivelse. På en gång så lockande, nödvändigt, skrämmande och förfärligt. Det är om vårt trista liv han sjunger, en torr öken omkring kärleksuppgivelsens oas. (Hör jag inte ett eko av Runeberg?)

Men Eliot vore den sista att påstå att Historiens tid är löjlig, ett öde land. Nej, Historien, dess kultur, speglar sig som en

fyrbåk i framtidens hav. Vi måste följa dess eld för att inte förlisa. Så är skolans uppgift bland andra att lära oss läsa och tyda det förflutnas sjökort och lägga ut kursen mot livets framtid.

Det är något annat än att fylla i blanketter och lära sig namnet på den senaste efemära jordbruksministern.

Men varför resignera?

Konservatism är, när den är som minst vital, en form av resignation. En gång slutade man faktiskt med att bränna häxor. Så varför, många hundra år efter Urban Hiärne som fick slut på det vidskepliga eländet, be hela skolsystemet dra åt helvete?

Låt oss – vi i femtiofemårsåldern och över – medge att mycket vi lärde oss i den gamla skolan, till exempel om litteraturen, var en massa onödigt slagg.

Trots att Tegnér – och ingalunda i sina svartaste stunder – villigt medgav att han bara skrev en tredjedel eller fjärdedel av »Fritjofs saga« av lust och med inspiration och resten på order tvingades vi arma barn att traggla oss igenom också de två tredjedelar eller tre fjärdedelar som hans bedårade publikum *avkrävde honom*!

Samma med »Svenska Bilder«.

Med vilken förtjusning skulle jag inte minnas dem om jag bara fått läsa »Konung Erik på sina luta leker«, »På Värnamo marknad«, kanske »Vita frun«, dessa tuvor i ett ändlöst kärr av rim och blöthet, de vita isflaken för en liten kille att jumpa på.

Men plaska genom kärret och falla i de poetiska vakarna så man blev dyblöt och frusen, *det skulle man*!

Och »Fänrik Stål«, detta paternosterverk med en liten strimma sol i var tionde skopa!

Nej, aldrig mer…

Som sexåring fick man sej en ABC-bok, för att lära sig läsa.

Vem utom Ezra Pound har kommit på den ljusa idén att skriva en ABC-bok för att lära dem som kan läsa att *läsa*?

Där sitter hon eller han, tredje bänkraden längst ner…

Vad i den *svenska* litteraturen skulle skolan rekommendera dem att verkligen *läsa*?

Läsaren är alltid ensam.

Under rubriken VARNING som inleder Pounds »ABC of Reading« skriver han, i förkortning:

Den kärva behandling som här ges högt meriterade författare är avsiktlig. Det är min fasta övertygelse att bästa sättet att hålla god litteratur levande är att skilja det ALLRA bästa från en hoper skriverier som länge har ansetts värdefulla och som har belastat oss till den grad att de har givit upphov till en allmän uppfattning att en god bok nödvändigt måste vara en tråkig bok.

Försök själv ställa upp en svensk Läsningens ABCD.

Jag skulle förslagsvis börja med några folkvisor, fortsätta med Wivallii Klagovisa, så Stiernhielm, Columbus (för skojs skull) och så Linné, något Dalin, Kellgren, Lenngren, lite prosa av Leopold (Durencran!) skulle kanske inte skada, så Bellman, Bellman och Bellman igen, så Geijer, Tegnér, Akademisången, Promotionstalet, Mjältsjukan, den baudelairska spleenen före Baudelaire, och brev, brev, Stagnelius, Atterbom?, mycket Almqvist, Runeberg, särskilt »Kung Fjalar«, den svenska poesins stora trolltrumma, Stagnelius igen och så med ett kängurusprång över den torra stäppen till Rydberg (och inte bara dikter, prosa också, »Singoalla«, »Bibelns lära« och polemiken omkring den och/eller »Medeltidens magi«), Strindberg, Fröding, Karlfeldt?, Heidenstam, Ola Hanssons »Sensitiva Amorosa« därför att det är den enda bok som gjort intryck på mig *trots* att jag läste den som kurslitteratur och sen får ni fortsätta själva på det ABSOLUT NÖDVÄNDIGASTES VÄG, den väg där en god bok inte är tråkig och en dikt inte känns som en sten i skon…

Ingen satellitbild. En sådan kan man visserligen också ta för

att utröna det litterära klimatet, kölden, motvinden, molnen. Men studiet av dessa milstolpar och runstenar måste nödvändigt också kompletteras med en kartläggning av det kulturella och litterära och politiska landskapet.

Var tog man virket, var stenen?

No man is an island, ingen människa är en ö och författare är också stundom människor. Utan kartläggning och vägledning kan det gå som för skolflickan som intervjuades i TV med anledning av tvåhundraårsminnet av Tegnérs födelse.

Hon var djupt uppbragt över biskopen. En snobb var han, en elitist och människoföraktare. Den flickan var ingen Minna eller Hanna – ingen Fanny eller Selma heller för den delen – för hon hamrade i skolboken där hon funnit beviset och fräste fram dessa för oss gamla stötar så välkända rader: *Med tanken ordet föds på mannens läppar. Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta*.

Ögonen glödde. Hon manade fram bilden av den enkle torparen som, i lumpor och svulten och böjd, krupit in över tröskeln till Hans Högvördighet i Växiö för att stammande bedja om någon ynnest eller nåd och som ser biskop Tegnérs, den snobbens, ögon ljunga och hör hans dånande, snorkiga stämma: Ut, luver! Vad är det du dillar om? Du kan ju inte uttrycka dig! Med tanken ordet föds på mannens läppar! Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta! Och hör sen! Där är dörren! UUUT!

Varefter han förmodligen, i denna flickas upprörda fantasi, med ett överlägset småleende stegar tillbaka till sitt skrivbord och infogar de klassiska raderna i det promotionstal han just brottas med…

Jag anklagar inte flickan. Lika litet som den yngling som – enligt Gunnar Hansson – tolkade Runebergs »Den enda stunden« som det sällsamma mötet mellan en jägare och en älg.

Han talte icke
det är självklart, har var ju en älg! –
men ögat talte…

Nej, jag anklagar den lärare, som kanske i nyliberalt eller allmänt socialt nit godtagit elevens bisarra Tegnértolkning och inte skänkt henne ett jota insikt om motsättningarna mellan romantikens och fosforismens dunkel å ena sidan och Tegnérs klarhetslängtan å den andra. Hur skulle hon kunna veta någonting om Nicander? Eller Euphrosyne? Om han ingenting sagt, hennes älg till lärare? Hur skulle hon kunna veta att i Sverige liksom i det övriga Europa var romantikerna antingen genier eller pekoralister? Och att till råga på eländet och förvirringen genierna *också* är pekoralister, det vill säga när de inte är genier? Det är ett trassel. Tegnér var *också* pekoralist!

Människoföraktare också ibland – men en älskvärd.

Och demokrat var han inte.

Däri liknar han Runeberg, som sällan var pekoralist. Jo, en gång i sin gröna ungdom – i »Svartsjukans nätter«.

Men jag är säker på att en ung flicka förlåter Minna och hennes »glesa krans av vissna rosor / som fängslar hennes spridda hår. – – – Ha! milda himmel, det är hon!«

Inte Ofelia, alltså, men Minna.

Som genom ett under hamnade Shakespeares krans av vissna blommor rätt men hos Runeberg kom den på sniskan.

Ändå talar Runeberg i »Svartsjukans nätter« om »väpplingens mirakelspråk«, en metafor som pekar långt framåt, in i vår tids lyriska idiom, ja, till Erik Lindegren.

*

»Nu börjar striden, eller rättare, striden har fortgått redan, även gudarna hava framträtt i handling, fastän tyst, såsom det ägnar dem, ty gudar stoja icke«

(J. L. Runeberg: Några ord om poemet »Fjalar«)

> Närvarande tid och förfluten tid
> är kanske båda närvarande i kommande tid
> och kommande tid inrymd i förfluten tid.

Håller vi – bland annat genom skolundervisningen – på att göra oss kulturellt urarva? Har vi redan gjort det? Jag erkänner att jag är förvirrad. Min andliga far, den som också personligen stod mig närmast, var Erik Lindegren. För honom var det förflutna idel närvaro. Han stod, liksom Gunnar Ekelöf, en mera avlägsen äldre anförvant, i ett lika lidelsefullt som personligt förhållande till – för att bara nämna svenskspråkiga exempel – Kellgren, Thorild, Bellman, Stagnelius, Tegnér, ja till och med till gamle Snoilsky. Han hatade dem och älskade dem, när han inte helt enkelt grälade med dem. Liksom Claudel i sin ocensurerade dagbok tar sig an Racine på ett lika claudelskt som brutalt sätt, han dunkar gubbens huvud mot golvet, han slänger den gamla ärevördiga herren i väggen så peruken katapulteras, han stampar på honom, där ligger gamle Racine och vrider sig under hans strupgrepp. Och jag minns Pär Lagerkvist när, någon gång, Dostojevskij dök upp i samtalet. Han blev röd som en tupp av ilska, han riste sin vita man, han kippade efter andan av hat och förakt. Det var idel närvaro. Racine och Dostojevskij fanns i rummet, förfärliga och föraktliga.

Våra klassiker är som kafkaiska skalbaggar.

Hur mycket mer säger egentligen inte Kafka om vår tid, på alla nivåer, än Orwells överskattade »1984«? Kafkas skräckfyllda aningar väger tyngre, långt tyngre, än Orwells tydlighet; det blev ju inte riktigt *så*. Där Orwell talar om diktatur och likriktning är det en bekräftelse på vad vi redan känt men Kafka *anar* och vi med honom. Det växande främlingskapet också i samhällen som med aldrig så stor rätt kallar sig demokratiska och människovänliga. Den gränslösa ensamheten. Kylan i labyrinten.

Nu, under natten, har de alltså förvandlats till skalbaggar, också våra klassiker, väl behandlade på biblioteken men olästa, oemotsagda, otryckta – om de nu inte heter Strindberg, Conrad eller Balzac och är skalbaggar *på modet*.

Hur skulle skalbaggen Runeberg kunna andas i en sådan mondän livsluft, ingenting som han är för de franska filosoferna – vart de nu tog vägen? – och lappri för alla hemgjorda Barthes och Derridas?

Han får nöja sig med att medverka i »Dikter om kärleken«, »Till min älskade«, »Från mig till dig« och andra sådana tramsiga antologier.

> Hur kunde du bli allt
> för den du intet var?
>
> Men din första kärlek, unga hjärta,
> överlever länge varje annan.
> Osv.

Hävdar någon att det finns guld av högre karat, längre ut från stranden och djupare ner, framför allt i »Kung Fjalar«, trolltrumman, vår enda verkligt mäktiga episka dikt, då hör poesiälskaren bara inte på utan sätter av till juveleraren så att dessa småstycken kan infattas i briljanter och hängas kring den älskades hals. Det är Runebergs öde: att bli infattad.

Vad övrigt är är tystnad. Eller konventionella rytanden om blodtörsten och krigsmålningarna i »Fänrik Stål«. Det är, som bekant, lätt att tala illa om författare, särskilt om dem som man inte har läst.

Och ändå. Den insats Runeberg gjorde för det poetiska språket, »som det verkligen talas av människor«, kan inte överskattas. När den tyska romantiken – och därmed det tyska språket – sköljde bort den franska dominansen över svenskan i början av adertonhundratalet var det en katastrof för *svenskan*,

om också inte alltid för vår poesi. Att jämföra Kellgrens eller Leopolds prosa med Atterboms i »Svenska siare och skalder« är som att jämföra ett källsprång med en gyttjepöl. På Kellgrens tid skrev också de mindre förmågorna förbluffande bra. För något år sen kom jag i kontakt med Hallmans lilla vaudeville »Tillfälle gör tjuven«. Språkligt var den en fröjd.

Under en guldålder i litteraturen skriver också andrarangsförfattaren bra. (Nu har vi således ingen guldålder.)

Atterbom skrev tyskt och gutturalt och de språkliga träskdimmorna spred sig ända fram till Rydberg, vars prosa är värd att läsas inte på grund av utan *trots* sin syntax. Mycket av själva Stagnelius måste faktiskt också läsas *trots*.

Att Runeberg språkligt lyckades ta sig över detta ordträsk tämmeligen torrskodd är ingenting mindre än ett under.

För denna bragd förlåter man honom gärna en och annan silverstjärna och silverkälla och silverspång och silvermåne för mycket. Han är ett barn av fru Lenngren och herr Stagnelius, hur *det* nu kunde gå till. Almqvist stod fadder vid föreningen. Men framför allt är han ett barn av Finland, med dess – i svenska öron – mustiga ortnamn och kärva sakord. Mot romantikens fond av purpur och glitter, månsken och azur, står han där plötsligt, stursk och orädd och grov i orden och talar som han talar:

> Aftonvarden var nyss fulländad i torpet. En lämning
> låg på det rymliga bordet ännu, kring stävan med kalja,
> stycken av hålkaksbröd och i koppar potäter och mujkor.

Det är Strindberg – »Stadsresan« – förebådad.

Det fordras med andra ord främlingar och främlingskap för sådana utbrott. Det skimrar i skalbaggeskalet.

Man har talat om intryck från de serbiska folkvisor som Runeberg översatte från tyskan. Men ligger inte de finska

runorna närmare till hands som förnyelse- och urkälla? Ta »Flickans klagan«:

> Nu det brinner i mitt hjärta,
> i de skymda gömmen brinner
> hoppets eld, den oförstådda,
> den besynnerliga elden,
> vilken jag ej vet att släcka,
> icke hjärta har att kväva.
> Dit de ila skyndsamt alla,
> alla ord ifrån min tunga,
> när jag ej av någon höres;
> dit min hjärnas alla tankar,
> dit mitt hjärtas lugn och vila,
> dit till hoppets dunkla vägar,
> aningarnas trånga vägar,
> sorgefulla för mitt hjärta,
> glädjefulla för mitt hjärta.
> Av de önskningar jag hyser
> är blott en beständigt viktig,
> bland behover dem jag känner,
> känner hjärtat ett allena;
> sorgefullt det är för hjärtat,
> glädjefullt det är för hjärtat.

Två citat till. Det första:

> Uppå lindan gamla hästen går,
> lömskt tataren smyger i hans spår.
> »Hej, tatar du, lämna mig i fred!
> Uti sju år jag i kriget led,
> länder sju min fot har trampat på,
> himlar sju jag ovan mig sett gå.
> Av gevärseld blinda ögon har,
> av gevärsbrak döva öron har.«

Och det andra, starkt förkortat:

Ja – jag älskar detta land.

Jag kan ej förneka min mor, jag vill ej förneka det modersarv du gett mig, du tröstlösa, trista, gråa och dock så glimrande miniatyrland uppe i Norden. Under dina hängbjörkar grät jag som barn. Dina stolta tallars sus gav mig musiken, den aldrig döende – – – Men då jag… bör vara fördragsam, misstänksam och vådligt storsinnad, deklarerar jag ödmjukt tacksam: det lilla jag äger, har jag av dig.

Det första är översatt från finsk-ugriska av Runeberg.

Prosastycket är naturligtvis av Diktonius (»Onnela«).

Nej, jag skall vara ärlig. *Båda* är Diktonius. Jag ville bara framhäva släktskapen mellan dessa båda stora diktare, vuxna ur samma karga mark som två träd av skilda arter, likheten – och olikheten. Hos Björling finns aldrig ett det minsta återsken av »Kung Fjalars« diktare. Hos Diktonius skymtar han snart sagt på varje rad, från »Min dikt« till »Höstlig bastu«. Ändå kan jag tänka mig att Björling kunde fördra och respektera Runeberg (jag minns hur han böjde sitt huvud vid blotta omnämnandet av marskalk Mannerheim).

Diktonius *avskydde* honom, det är jag övertygad om. Det är ingen tillfällighet att det inte är Runebergs »Vårt land« han anspelar på i anslaget till »Onnela« – det är Björnson, »Ja vi elsker…«.

Här är två fattiga pojkar, Runeberg och Diktonius. Den ene blir socialist, Kuusinens vän, en jaguar på språng, biltog och sabotör. Den andre, efter mycket kamp, docent och lektor, en samhällets stöttepelare, nationalskald med huvudet bland stjärnorna och statspension från tsaren, kastad mellan oro och lugn, skuld och övermod. Undra på om den yngre såg på sin föregångare med misstro. Men fosterlandskärleken, den hade de gemensamt.

Var försiktig med nationalismen.

Jag upprepar: försiktighet! Samma hord som kastar sig över »Fänrik Stål« därför att han hyllar kriget, offret, modet och

äran kan i nästa ögonblick hänfört citera sydamerikanska eller afrikanska sånger som hyllar just sådana ideal. När jag översatte Theodorakis' sånger slog det mig hur nära de egentligen låg Runebergs sägner, ja till och med förhånade och begabbade dikter som »Soldatgossen«!

En annan sak också. Man talar mycket om dådkraften och modet i Sägnerna. Visst finns det där, men dikterna är ändå mindre dränkta i blod än i skymningsrött. De är, till sist, *elegier*; sorgesånger över ett förlorat krig. Där finns vemod i själva kompositionen. Runeberg börjar med en smattrande trumpetstöt, »Vårt land, vårt land!«, men hela diktcykeln slutar i vad man på musikspråk kallar ett utdöende, »a dying fall«, en mörk borttoning i förluster, reträtter, i Adlercreutz' sista strid, som vinns – men allt är förlorat.

Adlercreutz stupar med »ryska härens jubelhån i spåren«.

Ödet har hunnit fatt honom, honom som kung Fjalar i Runebergs verkligt stora dikt.

> Sommarns kväll såg klar och ljus på norden,
> lugn sig bredde kring land och hav,
> bortom skogen dolde sin strålflod solen
> och, likt dagen, slocknade Fjalar kung.

Nej, jag tror inte det var för nationalismen som Diktonius måste ha misstrott Runeberg.

Det var för hans djupa konservatism.

I en mening var Runeberg lika mycket demokrat som Diktonius. Han trodde, intill vansinnets gräns, på den enkla människans förmåga att lyfta sig själv i håret upp på Ärans tinnar. Men som Runeberg hyllade Sven Dufva, så hyllade Diktonius Röd-Eemeli. Det är bara så att de skulle ha kämpat – och under inbördeskriget kom att kämpa – mot varandra. Röd-Eemeli för sin klass och sin rättvisa, Sven Dufva för sitt land och general Sandels.

Politiskt finns det med andra ord inte en skymt av demokrat i Runeberg.

Det är Gudarna som styr, Gudarna som är lika oblidkeliga som våra nya Gudar med stort G, jag menar Generna.

Och under *dem* hela rangskalan från generalens guldstjärnor ner till de stjärnlösa folkdjupen.

> I vilka tider leva vi? Soldaten
> betraktas som kamrat av ett befäl. – – –
> Man talt om uppror, sade han, om trots
> emot en ordning på vars fasta grundval
> personers väl, familjers, staters vilar,
> jag menar uppror mot föräldramakt
> och sådant i vårt fosterland…

Så talar Johan Ludvig Runeberg genom furst Potemkin i »Nadeschda«.

Och Röd-Eemeli sköt.

Vem var han, Runeberg? Jag tänker mig honom som en jägare, överdådig, självsäker, snar till skott, något av en Övermänniska innan Nietzsche hann uppfinna Honom. Men innerst inne finns en sorg, en osäkerhet – inte minst en social – en barnslig övergivenhet. Än är han trotsig, än inställsam och lydig – som ett barn.

Han måste tro på Gudarna som upphöjer och krossar. Och han fick smaka mycket av båda, upphöjelse och förnedring.

Maria Prytz, en av många förälskelser, frågade honom en gång vilket som var vackrast, himlen eller jorden?

Runeberg svarade: De behövs för varandra.

Runebergs sorg och glädje, barnslighet och mognad, kortsynthet och klarsyn, sorg och enfald – *de behövs för varandra*.

De behövdes, i varje fall för att skriva »Idyll och epigram«, »Bröderna« i Fänrik Ståls sägner och »Kung Fjalar«.

1983–1998

DIKTER

FÖRSTA HÄFTET

I.

TILL FRANZÉN.

Höjde du då ren för sista gången
här en älskad röst,
du som, lärkan lik, flög bort med sången
undan storm och höst?

Skall det land, som såg din morgons blomma,
såg din middags guld,
icke även se din afton komma
solbelyst och huld?

Glömmer du i Sveas blomsterdalar
fosterlandets skog,
och vid sångerna av näktergalar
huru vakan slog?

Sen du for från oss har redan mången
vinter setts förgå;
men fast våren kom och fågelsången,
kom ej du ändå.

Ack, i dina forna lunder drömde
natten lika ljuv,
och den minsta blommas öga gömde
samma dagg ännu:

som när fordom säll du gick på stranden
där din hemälv flöt,

tänkte visor, såg på midnattsbranden,
eller blommor bröt.

När kring samma nejd det åter våras,
och dess prakt slår ut,
vore det ej ljuvt ännu att tåras
där du sjöng förut?

Ja, fast Ulås gamla borg föröddes,
fast du finner blott
sörjande ruiner där du föddes,
där din boning stått;

vore ju dock kärt att gå och minnas
var det fordom var
hyddans ställe, och den sångarinnas,
som dess flaggstång bar.

Vinden gnyr i Auras lärosalar;
kom dock dit också!
Mången hugkomst där ur askan talar
till ditt bröst ändå!

Kom tillbaka till ett land, som famnar,
ack, så gärna dig!
Var som helst i våra skär du hamnar
blombeströs din stig.

Som en saknad vårdag skola tjällen
hälsa dig igen;
och vart eko, i de gråa fjällen,
som en barndomsvän.

II.

DEN GAMLES HEMKOMST.

Flyttfågeln lik, som efter vinterns dar besöker
sin insjö och sitt bo,
jag kommer nu till dig, min fosterdal, och söker
min flydda barndoms ro;

sen många hav mig skiljt ifrån den kära stranden,
och många kulna år;
sen mången fröjd jag njutit i de fjärran landen,
och gråtit mången tår.

Här är jag nu tillbaka – himmel! där står tjället
som förr min vagga bar:
där ser jag sundet, fjärden, lunderna och fjället,
min värld i forna dar.

Allt är som förr. I samma gröna skrud stå träden
med samma kronor på,
och luftens rymder skalla än av kända kväden,
och skogens likaså.

Och böljan leker än med näckens blomsterskara,
som förr, så lätt och ljuv,
och från de dunkla holmarna hörs eko svara
ungdomligt glatt ännu.

Allt är som förr, men jag är icke mer densamma,
du glada fosterdal!

Min lust har slocknat längesen, som kindens flamma,
och pulsen klappar sval.

Jag vet ej mer att skatta allt vad skönt du äger,
och allt vad skönt du ger.
Ack, vad din bäck mig viskar, vad din blomma säger,
förstår jag icke mer.

Dött är mitt öra för de gudars harposträngar,
som spelte ur din våg.
Och älvorna, som dansade på fält och ängar,
jag mer ej återsåg.

Jag gick likväl så rik, så rik, från dig, o hydda,
och så förhoppningsfull!
Mig följde känslor, i din helga skugga grydda,
som lovte dar av gull.

Mig följde dina underfulla vårars minne,
och dina nejders frid;
och dina goda andar, burna i mitt sinne,
ifrån min första tid.

Och nu vad för jag åter från den vida världen?
En hjässa tung av snö,
ett hjärta sjukt av lidelserna, mätt av flärden,
och längtande att dö.

Jag fordrar då ej mer, vad jag förlorat, åter
av dig, du hulda mor!
En grav blott du mig unne, där din källa gråter,
och där din poppel gror.

Så får jag drömma vid din lugna barm och njuta
din trogna hägnad än;
och leva i de blommor ur min aska skjuta
ett oskuldsliv igen.

III.

DET ÄDLAS SEGER.

För det ädla, bröder, skall min lyra stämmas.
Hur det ädla segrar, fast dess framsteg hämmas,
hur det trotsar ondskan, hur det kuvar makter,
läre du världen, min heliga sång!

Den förblödde trösta, om han slutat hoppas,
säg den böjde slaven att hans frihet knoppas,
och för härjarns härar, och för våldets vakter
tolka att hämnaren nalkas en gång!

Se, med stjärnprydd mantel går den fräcke boven
i en prakt, som föddes av de dolda roven:
och av häpnad tiger den förskräckta lagen
trampad i stoft där den väldige gick.

Men han möter dygden med dess lugna panna,
och han ser dess öga på sitt öga stanna
och han står besegrad – och av blygsel slagen
sjunker till jorden hans skyggande blick.

Se det gamla lejon, som en nejd föröder;
där en hjord förskingras, där ett offer blöder,

är det stolt i känslan av sitt herravälde,
tryggt av sin styrkas omätliga skatt.

Men det märker herden, som till hjälp vill ila,
ser en högre stämpel på hans anlet vila,
och med kuvad stolthet, sen sitt rov det fällde,
flyr det att gömmas av skogarnas natt.

Men med svärd till spira, och med blod till krona,
bland förtärda likar ses tyrannen trona;
och hans lag är mörker, hans befallning boja,
död och förfäran hans sänningebud.

Och med bortglömd adel, med förgäten ära
till hans fötter slavar sina rökverk bära;
och av lejda skaror, som kring borgen stoja,
ropas han jublande ut som en gud.

Såsom kung står brottet, och det goda dväljes.
Sanningen förtrampas, mänskligheten säljes
och den höga tanken blir en dvärgväxt blomma
dignande under förrädarens hand.

Då naturen suckar, då dess tempel skändas,
då dess helga dagar till en natt förvändas,
var är hämnarn, bröder? när skall hjälpen komma
bringande frid över skövlade land?

Se, av våld ej krossat, och ej skrämt av glavar,
vilar än det ädla mellan blod och gravar,
och till gudabarnet stiga änglar neder
ammande slumrarn med frihet och ljus.

Men hans styrka växer under milda händer,
och hans tankes gnista sig till flamma tänder,
och han öppnar ögat, och han skådar eder,
slavar, tyranner, ruiner och grus!

Se, då flyr hans dvala, och hans vrede glöder,
och hans hjärta ropar om förtryckta bröder,
och han slår på skölden, och han svär att fira
ljusets triumf med en frälsad natur.

Och med kraft och värma han sin väg beträder,
och lik dagens stjärna sig i strålar kläder,
och mot vinternatten kring tyrannens spira
sänder han glödande pilarnas skur.

Och då faller härjarn, då förjagas natten,
och en gryning flammar över land och vatten;
och mot morgonglansen av den nya dagen
skallar den heliga frihetens ord.

Men det ädla stiger över glädjens vimmel,
och det vidgas stilla till en molnfri himmel,
och, ej skymfad längre, ej i fjättrar slagen,
bor i dess famn en välsignande jord.

Och en tid skall komma då basunen ropar,
och då rymden samlar sina stjärnehopar,
och åt vanskligheten, och åt kaos gärdar
välden, som fyllde det härliga blå.

Men fast solar ramla från de fasta grunder,
och fast jorden flyktar som en suck därunder,

och fast askan skingras av förgätna världar,
lever och segrar det ädla ändå.

IV.

LÄRKAN.

Högre uppsteg dagen,
glädjen och behagen
väcktes ur sin långa vinterdvala;
vårens krans blev bunden,
göken gol i lunden,
och kring hyddan flög min kända svala;
luften ljöd och skogen,
minsta fågel trogen
göt i stämmor späda hjärtats brand.

Allas fröjd jag hörde;
djupast dock mig rörde
lärkans ljuva lott i himlarunden:
varmast sågs den ömma
om sin kärlek drömma,
och om sällheten av livssekunden;
varje ton hon sände,
där till skyn hon lände,
tycktes klinga i mitt öra så:

Lycklig den, som inga
hårda bojor tvinga,
att den fria eterns rymd försaka;
som för sången buren

ständigt ser naturen
i gestalterna av vår och maka!
Så jag kvädas hörde;
eko återförde
mångfördubblad hennes sång till mig.

Blott med solen följa
över land och bölja,
än till Söderns hem och än till Nordens:
kyssas först i dalen,
sen i etersalen
sjunga känslans salighet och jordens;
– Vilken lott du njuter!
Vilken fröjd du sluter,
lärka, lärka, i din lilla barm!

V.

MAJSÅNG.

Sköna maj, välkommen
till vår bygd igen!
Sköna maj, välkommen,
våra lekars vän!
Känslans gudaflamma
väcktes vid din ljusning,
jord och skyar stamma
kärlek och förtjusning;
sorgen flyr för våren,
glädje ler ur tåren,
morgonrodnad ur bekymrens moln.

Blomman låg förkolnad
under frost och snö,
höstens bleka vålnad,
gick hon nöjd att dö –
vintern, härjarns like,
som föröder nejden,
och i skövlat rike
tronar efter fejden,
satt, med isad glaven,
segrande på graven,
dyster själv och mörk och kall som den.

Inga strålar sänktes
på vår morgon ner,
ingen daggtår skänktes
Nordens afton mer:
tills, av svanor dragen,
maj, med blomsterhatten,
göt sitt guld i dagen,
purpurklädde natten;
vinterns spira bräckte,
och ur lossat häkte
kallade den väna Flora fram.

Nu ur lundens sköte,
och ur blommans knopp,
stiga dig till möte
glada offer opp;
blott ditt lov de susa
dessa rosenhäckar,
till din ära brusa
våra silverbäckar;

och med tacksam tunga
tusen fåglar sjunga
liksom vi: Välkommen sköna maj!

VI.

FLYTTFÅGLARNE.

I, flyktande gäster på främmande strand,
när söken I åter ert fädernesland?
När sippan sig döljer
i fädernedalen,
och bäcken besköljer
den grönskande alen:
då lyfta de vingen,
då komma de små,
väg visar dem ingen
i villande blå,
de hitta ändå.

De finna så säkert den saknade Nord,
där våren dem väntar med hydda och bord,
där källornas spenar
de trötta förfriska,
och vaggande grenar
om njutningar viska.
Där hjärtat får drömma
vid nattsolens gång,
och kärleken glömma,
vid lekar och sång,
att vägen var lång.

De lyckliga glada, de bygga i ro
bland mossiga tallar sitt fredliga bo;
och stormarna, krigen,
bekymren och sorgen,
de känna ej stigen
till värnlösa borgen,
där glädjen behöver
blott majdagens brand,
och natten som söver
med rosende hand
de späda ibland.

Du, flyktande ande på främmande strand,
när söker du åter ditt fädernesland?
När palmerna mogna
i fädernevärlden,
då börjar du, trogna,
den fröjdfulla färden;
då lyfter du vingen,
som fåglarna små,
väg visar dig ingen
i villande blå,
du hittar ändå.

VII.

VALLGOSSEN.

Hur skön bland österns skyar
går dagen opp,
och fyller fält och byar

med fröjd och hopp!
Ur skog och lunder skalla
blott glädjeljud,
och luftens skaror alla
lovsjunga Gud.

Och molnen purpurranda
sin blåa gräns,
och jordens fägring blanda
med himmelens.
Men källan står därunder
så ren och ler,
och lockar fästets under
i skötet ner. –

Dig, gröna äng, jag söker
ännu engång,
där klara bäcken kröker
sitt muntra språng.
Invid den gamla stammen
min torvbänk är;
och getterna och lammen
de trivas här.

Här, mellan lövens galler,
är ljuvt att se
hur morgondaggen faller
på blommorne.
Här är det lätt att höra
de sångers tal,
dem milda vindar föra
från dal till dal.

Här är jag van att bida
mitt hjärtas vän;
här sjöng hon vid min sida
om kärleken.
O, lyssnen lamm! I kännen
den huldas röst;
snart får jag sluta vännen
mot troget bröst.

När solen börjat blicka
från fjällets höjd,
då ser jag ren min flicka
på kullen röjd.
Då bär hon ren i handen,
för mig, en krans
av väppling, som, vid stranden,
den skönsta fanns.

Och, som jag hade vingar,
jag skyndar dit,
och snart jag henne bringar
med lammen hit;
här sätta vi oss båda,
och kyssas då;
och skogens duvor skåda
med avund på.

Sen sjunger hon naturen;
och bygden hör
min gälla pipa, skuren
av vikens rör.
Och böljans tummel stillas
vid insjöns strand,

och andras hjordar villas
till oss ibland.

Vad blev ej herden givet,
var finns ett namn,
som målar oskuldslivet
i dalens famn?
Vår rikedom vi äga
i stillhet där,
och hjord och blommor säga,
hur stor den är.

Ja, än då nordan ryter
på blommans grav,
finns ingen il, som bryter
min glädje av.
Jag söker, vintertiden,
mitt låga bo;
och kärleken och friden
därinne gro.

Vid varma spiselhallen
jag sitter glad,
och hjorden står i stallen,
med gräs och blad.
Jag sjunger blomstersången
i hyddans rund;
fast sommarn är förgången,
och blommans stund.

Ty kölden kan väl isa
min dal och höjd;
men ej min enkla visa,

min rena fröjd.
Om stormar gny mot tjället,
det intet gör,
blott lugnet bor i stället
där innanför.

Men våren kommer åter,
sen vintern flytt,
och sippans öga gråter
sin dagg på nytt;
då går jag ut och vallar
min hjord igen,
och eko återskallar
min stämma än.

Dig, gröna äng, jag söker
ännu engång,
där klara bäcken kröker
sitt muntra språng.
Invid den gamla stammen
min torvbänk är;
och getterna och lammen
de trivas här.

VIII.

MINA DAGAR.

I dalens skygd, där lärkans toner skalla,
jag sitter hänryckt vid min flickas sida;
vid mina fötter källans böljor svalla

av blommor kyssta och av fläktar blida.
Jag aldrig nånsin manats ut att strida
mot dessa töcken, dem vi sorger kalla;
och ingen annan vet min gömda tuva,
än vänskapen, min flicka och min druva.

Jag ler, hon ler, min hulda drömda maka,
ty inga tomma kval vi skapa själva;
jag sjunger hennes namn, hon mitt tillbaka,
och lundens löv vid vår förtjusning skälva;
och tusen fjärlar blommans kyss försaka,
att över oss en blomsterhimmel välva;
ack, sköna värld! hur stämmer ej naturen
med varje sällhet i vårt hjärta buren!

Vi skulle jag med inre missljud störa
den harmoni som härskar i det hela?
Blott rena toner genom alltet spela,
och rena må mitt eko återföra.
Du, ömma flicka! skall min glädje dela,
när våra samljud klinga i ditt öra,
och, fastare i mina armar sluten,
till kyss förbyta livet och minuten.

IX.

TILL EN FÅGEL.

Säg mig, du lilla fågel,
där mellan almens blad,
hur kan du ständigt sjunga,

och ständigt vara glad?
Jag hör din röst var morgon,
jag hör den varje kväll,
men lika ren är stämman
och tonen lika säll.

Ditt förråd är så ringa,
din boning är så trång,
dock ser du mot din hydda,
och sjunger varje gång.
Du samlar inga skördar,
och inga kan du så,
du vet ej morgondagen
och är så nöjd ändå.

Hur ges det icke mången,
som gods och håvor fått,
som land och riken äger,
och bor i gyllne slott;
men hälsar dock med suckar
och tårbegjuten blick
den sol, vars uppgångs timma
nu nyss din lovsång fick!

Hur skulle icke mänskan
din ringa lott försmå,
och hon den otacksamma
är mindre nöjd ändå.
Ditt späda hjärta krossa,
det stode henne fritt;
dock prisar du ditt öde,
och hon förbannar sitt.

Vi blickar hon mot höjden
så knotande, så kallt?
Vad ägde hon att fordra
då Skaparen gav allt?
Då jordens glädje ligger
för hennes fötter ner,
vi ser hon stolt på slaven
och suckar efter mer?

Nej! sjung du, lilla fågel,
om njutning varje gång,
och aldrig skall jag blanda
en klagan med din sång.
Kom, bygg ditt bo var sommar
invid mitt tjäll ännu,
och lär mig kväll och morgon
att vara säll som du.

X.

VÅRMORGONEN.

Se, hur härlig solen träder
över österns böljor redan,
och i guld och purpur kläder
jorden, leende därnedan.
Dimman skingras, kölden flyktar,
och naturens dvala lyktar.

Lärkan, nyss på lätta vingar
buren hit från söderns höjder,

sjunger, där hon högt sig svingar,
känslans hopp och vårens fröjder;
medan, svävande mot jorden,
svaneflocken hälsar norden.

Fri och yster dansar vågen
mellan trädens dunkla stammar;
ikorn skyndar, glad i hågen,
till sin mossbetäckta kammar;
och där långt, i djupa skogen,
kuttrar duvan öm och trogen.

Vaggad blitt av morgonfläkten
grönskar nu på åkern sådden;
och i vita vinterdräkten
springer haren över brodden.
Gömd bland buskar under granen
spänner jägarn sakta hanen.

Sparsamt närd av lundens kyla
tindrar där en sjunken driva,
medan ljusa björkar skyla
källans sorl och tuvans viva;
och den nyss uppväckte näcken
rör sin silversträng i bäcken.

Sköna vår! hur länge rullar
ej din vagn kring Söderns stränder,
innan till förgätna kullar,
till vår Nord du återvänder!
Och, som vår, så tacksam glöder
ingen barm för dig i söder.

Hör du våra hymner skalla,
hör du vad han tyder, sången:
att du kommer till oss alla
såsom friheten till fången;
att på polens frusna driva
finnas hjärtan ock att liva.

Skynda att åt land och vatten
väva nya högtidsskrudar;
locka fjärlarne ur natten,
och ur stoftet deras brudar;
och ur kärleksfulla sinnen
jaga vinterns kulna minnen!

XI.

TILL EN BLOMMA.

Nyss slöt du dvalan; – ögat ej fängslat mer
än med så hjärtlig glädje mot höjden ser,
där morgonrodnan, av lätta skyar buren,
i famn av purpur sluter sin brud, naturen.

Allt är så tyst i din rund, så stilla än,
av vällust dö de ilar som nalkas den,
på gyllne vingar fladdrar den dolda flärden –
säg, lilla blomma, hur skön du finner världen?

Du kan ej ana ännu vid fläktens lek,
vid fjärilns viskning och morgondaggens smek,

hur snart de yra vännernas hyllning slutas,
hur mången sorgsen tår på din kind skall gjutas,

o varför gav ej Han med sitt allmaktsbliv
en evig vår åt din oskulds blomsterliv?
och varför får du ej se så ljuvt bedragen
mot middagssoln, som mot gryningen av dagen?

Så le, du lilla, än i din oskuld där!
Snart skall du finna hur svekfull våren är,
och tänka rörd på den lyckliga minuten,
då än du låg och drömde i knoppen sluten.

XII.

FÅGELBOET VID LANDSVÄGEN.

Lilla fågel, varför byggde du
vid den stora vägens larm din hydda?
Var din djupa skog ej sval och ljuv,
stodo ej dess björkar lövbeprydda?
Lyste icke morgonrodnan där
lika blid och tjusande som här?

Bäckens tysta silverbölja sam
i de långt, långt bort belägna dalar;
här med buller åker flärden fram
sina tunga järnbesmidda salar;
lugn och stillhet var den gömdas lott;
arma fågel! här bor fruktan blott.

Varför bytte du, mot parkens doft,
dammet kring den nötta vägens gränser?
Varför älska mer ett härjat stoft,
än den färgprakt som i lunden glänser?
Varför, för att skåda världens strid,
offra opp din obemärkta frid?

Synes dig ej dagen ofta lång,
innan nattens lugn ditt tjäll besöker?
Klappar ej ditt hjärta mången gång,
när ett dån sig närmar och föröker?
Lyfter du ej ofta nog, förskräckt,
vingen, över dina späda sträckt?

Bodde du i fjärran lund ändå!
Ingen oro där ditt hjärta röjde,
ingen fruktan skrämde där de små,
om du även någång borta dröjde;
ty för dem naturens stillhet där,
vore, vad din lätta vinge är.

Fågel, fågel! när de späda snart
börja sina fjädersegel lyfta;
led då utan tvekan deras fart
till en nejd, dit inga stigar syfta;
bygg och lär dem bygga där i ro,
nästa sommar var sitt lilla bo.

XIII.

SOMMARNATTEN.

Himmel, vilken afton, vilken färd!
Ser du holmens lilla blomstervärld?
Goda Nana, i dess lunder
sjunga fåglar kvällens under;
vila rodden, låt oss vagga
dit i land.
Solen ler ju än från kullen,
vikens bölja gungar jullen,
aftonvinden för vår flagga
mot dess strand.
Hör du de susande alarnes ljud?
Ser du de grönskande ängarnes skrud?
Njutom fröjden; snart har tiden
satt för njutningen en gräns;
Nana, snart är kärlekens
liksom sommarns stund förliden.

Ren bland löven blickar torpet fram,
skynden, fläktar, fören dit vår stam!
Ser du gubben, goda Nana,
ren i dörrn vår kosa spana,
ser du flickan, hur den täcka
vinkar där?
Med sin smultronkorg i handen,
står hon leende på stranden,
glad att få åt Nana räcka
sina bär.
Hulda du tåras! hur helig, hur skön

är ej den hyllande kärlekens lön!
Redan här som ängel buren
njut din avundsvärda lott.
O, hur säll är mänskan blott
med sitt hjärta och naturen!

Vad ej praktens salar fostra opp,
livets fulla njutning, livets hopp
växer utan ans och blommar
höst och vinter, vår och sommar,
i den fria bygdens runder,
i dess tjäll.
Ser du anden, som för stäven
flyr med ungarne i säven,
arm och blottad, och därunder
dock så säll?
Ej mot palatser som skyarne nå
bytte den irrande en av de små.
Ej för guld i råga bräddat,
ej om tusen slott hon såg,
övergåve hon sin våg,
och sitt bo i vassen bäddat.

Kvällens blyga älskogsstjärna du!
blicka vänligt på vår landning nu –
jubla lundens fågelskara!
låt er sång en brudsång vara,
som två trogna hjärtan viger
inför er.
Solen sjunker bakom bergen,
västerns himmel mister färgen,
men din färg, o Nana, stiger
mer och mer.

Sent må vi vända från färden igen,
morgonens stråle här finne oss än.
Lätt är hem och vänner glömma,
flicka, i en älsklings famn.
Här i dalens blomsterhamn
låt oss vila ut och drömma.

XIV.

SVANEN.

Från molnens purpurstänkta rand
sjönk svanen lugn och säll,
och satte sig vid älvens strand
och sjöng, en junikväll.

Om nordens skönhet var hans sång,
hur glad dess himmel är,
hur dagen glömmer, natten lång,
att gå till vila där.

Hur skuggan där är djup och rik
inunder björk och al;
hur guldbestrålad varje vik,
och varje bölja sval.

Hur ljuvt, oändligt ljuvt, det är
att äga där en vän;
hur troheten är hemfödd där,
och längtar dit igen.

Så ljöd, från våg till våg, hans röst
hans enkla lovsång då;
och snart han smög mot makans bröst,
och tycktes kväda så:

Vad mer, om än din levnads dröm
ej sekler tälja får;
du älskat har på nordens ström,
och sjungit i dess vår.

XV.

TORPFLICKAN.

Sörjen Kandals dotter gröna lunder!
Såsom edra blommors blida stunder,
voro hennes glada stunder korta.
Sörjen, gröna lunder! hon är borta.

Kan ej dödens mulna ängel skona?
Skall naturen, att sitt fall försona,
åt en makt, som härjar och föröder,
offra allt det ädlaste hon föder?

Kan väl gravens mossbetäckta gömma
glädjas åt det sköna åt det ömma?
Älskas Kandals barn av dödens salar,
som av Lannas grottor, Vanhais dalar?

O, du var så skön begråtna flicka;
ingen yngling stannar mer att dricka

vid din blåa källa, ty därinne
ser han blott din saknad och ditt minne.

O, så länge du besökte källan,
glömdes hennes täcka stränder sällan.
Ofta av ett fåfängt hopp bedragen
kunde herden där fördrömma dagen.

Trånans suckar, glädjens gälla stämma
voro vid dess bölja då som hemma;
och så långt hon flöt, den spegelklara,
hördes sång och muntra flöjter bara.

Lyssnen icke Lannas gråa hallar!
Kandals dotter går ej mer och vallar;
fåfängt sörja edra stumma eko
hennes toner, som för alltid veko.

Tomt är nu på Vanhais betesmarker;
inga hjordar irra i dess parker;
någon fågel blott, som höken jagar,
flyger där från träd till träd och klagar.

Son av Vanhais, du, som främst bland alla
älskades av detta nu så kalla,
detta fordom, ack! så varma hjärta,
säg var dväljs du ensam med din smärta?

Tystnat har din yxa ren i skogen,
ty en flicka gick ej mer förtrogen,
och besvarade din röst från hagen,
då du, lockande, höll opp med slagen.

Högt på stranden ser man nu din julle,
liksom om du aldrig mera skulle
kasta ut för fjärdens skaror näten,
av vartenda älskat värv förgäten.

O! bland kyrkogårdens sorgsna pilar
slog du läger, där din flicka vilar;
och då dagen släcks och tändes åter,
sitter du vid hennes grav och gråter.

Sörjen Kandals dotter, gröna lunder!
Såsom edra blommors blida stunder,
voro hennes glada stunder korta.
Sörjen gröna lunder! hon är borta.

XVI.

HÖSTAFTONEN.

Vi suckar du så mången timma
o, tärda bröst?
I nattens stund, då blida stjärnor glimma,
vi bryter genom rymdens lugna dimma
din hemska klagoröst?

Begråter du de snabba dagar
på livets ö?
Är det vid minnet av en vår du klagar?
O, fasar du för stoftets milda lagar,
att blomma och att dö?

Minns, fågeln sjöng i ljusa salen,
han sörjde ej.
I skogens toppar tonar näktergalen;
dess harmonier födas de av kvalen
vid stundens flykt? – O nej!

Och fjäriln flög i blomsterringen,
en sommardag,
om aftonen hans suckar hörde ingen,
fast domnande han sänkte trötta vingen,
och lydde ödets lag.

Då eken föll för tidens ilar,
då bergets häll;
du dåre, vill du undfly dödens pilar?
Uppå den grav där världens forntid vilar,
fördömer du din kväll?

Vem nedsteg att din lott behjärta?
Vem löser dig
ifrån förgängelsens och dödens smärta?
Din bön är blommans bön, bedragna hjärta,
se hennes stoft och tig!

Och njut den nakna öknens manna,
minutens fröjd,
och vandra framåt med en molnfri panna;
du är en främling här, du får ej stanna,
förrn på ditt Kanaans höjd.

Där ovan stjärnorna du äger
din rätta hamn.
O, gläds att allt vad vanskligheten säger

en dröm blott är, som svävar kring ditt läger
i evighetens famn.

Ej skrämme då den dunkla glaven
i ängelns hand;
han krossar bojan blott, men icke slaven;
förklarad skall du blicka ned på graven,
från ljusets fosterland.

XVII.

TRÖST.

Där förgäten jag satt
i min ensliga dal,
såg jag stjärnornas tal,
hur de saliga gå
över dimmor och natt,
hur de strålande bo
i det eviga blå;
och då flydde min ro,
och då tänkte jag så:

Hur oändlig, o Gud,
är din kraft, och hur rik!
Blott ditt härskarebud,
o, en vink av dig blott;
och jag, stjärnorna lik,
genom rymderna gått –
och nu suckar jag här!

Och ditt välde består
med sin eviga lag;
och den krona, du bär,
skall ej vila, en dag,
över grånande hår.
Och du själv är så fri
som ditt härliga ljus,
och en värld är ditt hus,
men du ryms ej däri –
och ditt barn är en slav!

Och du rörs ej därav,
att ej spiror och guld,
att ej seger och ljus
är hans saliga lott;
men bekymmer och sorg,
men blott mörker och grus
är det arv, som han fått
från sin fäderneborg –
och den är dock så full!

Och ej mejas den säd,
som ur intet du väckt
på omätliga fält.
Och ej murknar det träd,
som i kaos du ställt,
fast det byter om dräkt.
Och din värld är så vid,
och så skön och så säll,
och den mäts ej av tid,
och dess strålande dag
skall ej skåda sin kväll –
men en bubbla är jag!

Och förmåga jag fick
att beundra din prakt,
men ej mer, men ej mer,
men att fatta den, ej.
Och du lockar med makt
mot din himmel min blick,
och jag trängtar och ser –
men jag hinner den ej!

Så jag tänkte – då stod
vid min sida en ros
i den höstliga vind;
och förspilld var dess blod,
och dess fägring sin kos,
och förbleknad dess kind.

Men en irrande fläkt
kom från kullen och slog
med sin vinge engång
den förtynande blott;
och dess stängel blev bräckt,
och hon böjdes och dog.
Och jag märkte uppå,
hur hon somnade gott,
fast dess slummer blev lång –
och då tänkte jag så:

Se, vi klagar väl jag
över våld, över väld,
i den Eviges lag?
Som en främling blott, ställd
i mitt jordiska frö,
skall jag blomma i tvång;

men det tvång, jag bebor,
är det sällaste tvång,
ty en gång skall det dö –
och jag hoppas och tror.

XVIII.

KÄRLEKENS FÖRBLINDANDE.

Späd ännu låg kärleksguden
i den ömma modrens armar,
lik en stjärna, som om kvällen
du i källans sköte såg.
Eterns silverglans sig sänkte
dagglik ned uppå hans panna,
och en evig färg av rosen
i hans kinder gömde sig,
medan läppen log, omfläktad
av Olympens nektarångor,
och de drömda segrars glädje
lekte oskuldsfull på den.

Paphos drottning, fröjdbetagen,
göt en tår i känslans fullhet,
och i gossens spegelöga
såg sitt anlete, och log.
»O«, hon suckar, »må beständigt,
till ett minne av min sällhet,
samma bild i samma öga
genom världen följa dig.«

Nu, vem undrar väl att Eros
svävar ibland oss förblindad,
fast hans blick ej skyms av bindel,
ej av mörkrets skuggor höljs?
Även ibland öknens törnen
ser han blott Olympens salar,
och, i trollets armar även,
endast Huldgudinnans bild.

XIX.

FLICKANS KLAGAN.

Hjärta, hjärta! hade jag dig framför mig,
låge du oroliga i min hand här;
o, då skulle hastigt min trogna omsorg
bringa dig lugnet.

Som en mor sitt barn, jag dig skulle gunga,
föra, sakta vyssjande, fram och åter;
tills du upphört klaga, och nöjd din plåga
glömde i sömnen;

men nu bor du slutet i barmens fängsel,
otillgängligt stängt för var vänlig hyllning;
blott för honom blottat, som oupphörligt
rubbar din vila.

XX.

TILL ORON.

Ja, ljuva oro, längta, o längta än!
Av ingen glädje, vore den än så rik,
av ingen bräddad njutning lugnad
sucka mot sällare fröjder ständigt!

Nyss var din önskan endast en vänlig blick
av tärnans öga – nu då hon skänkte den,
stig högre och begär dess första
himmelska kyssar, och strid och tråna;

och när på purpurläppen ej blomstrar mer
en enda ros, vars nektar du icke sög,
så skynda blott att nya skördar
under den svällande slöjan åtrå.

Ja, hulda oro, härska med dubbel kraft
i mina ådror; dikta, vid varje ny
erövrad segerkrans, en annan
vinkande ädlare än i fjärran.

Dig må den slappa dåren förbyta mot
ett lik av sällhet, som han benämner frid,
och i sitt skal av lugn och dvala
kräla, en mussla, på ödets stränder;

jag älskar dig – vem är det, om icke du,
som tvungit mig att söka det öppna hav,

och med dess böljor, med dess stormar
jublande kämpa om livets fröjder.

Du skall mig följa, saliga ängel, du
skall egga mig att njuta min levnads dag,
och när den sluts, skall du i graven
jaga mig opp ur min domning åter.

Och ovan solens bana, och stjärnornas
skall du mig följa – skall i min himmel än,
vid salighetens tömda mjödhorn,
lära mig skönare världar drömma.

XXI.

DEN ÄLSKANDE.

Solen bärgas, skymning nalkas,
nejderna av daggen svalkas,
rosenvingad svävar kvällen
till förtrogna dalar ner.
Sårad av Cupidos pilar,
i sitt öppna fenster vilar
Selma, och från trånga cellen
utåt fältet ser.

Intet ljud av älskarn höres,
intet vänligt budskap föres
till den ömma flickans öra
om hans lätta ankomst än –
ser hon, smäktande och trogen,

bort mot ängen, bort mot skogen,
endast skuggor där sig röra
flyktande igen.

Tårar skymma hennes blickar;
hjärtat klappar, pulsen pickar,
tysta suckar smyga sakta
från dess läppar då och då,
men förgäves – svaret dröjer,
vad hon döljer, vad hon röjer,
endast skälmska fläktar akta
flyktigt däruppå.

Håret fladdrar spritt i vinden,
lätta flammor färga kinden,
vita skuldror skälva nakna
under daggens kulna regn.
Himlen mörknar – tärnan fasar,
skurar smattra, stormen rasar;
grymme! skall hon länge sakna
än ditt varma hägn?

Var minut ett hopp föröder,
och hon fryser, och hon glöder,
nu, ett rov för känslans lågor,
och för nattens vindar nu.
Slöjans skygd är övergivet,
ingen gördel fängslar livet,
fria svalla barmens vågor;
yngling! var är du?

Men han kommer – jubla, tärna!
livligt, som en klarnad stjärna,

bröt han fram ur parkens galler,
och mot dig hans kosa sträcks. –
Redan står han säll vid målet;
sakta rasslar nyckelhålet,
fenstret sluts, gardinen faller,
matta lampan släcks.

XXII.

TILL MIN SPARV.

Dig sköter jag, min lilla sparv, så gärna,
och räknar väl ibland
med tårar i mitt öga varje kärna,
du plockar ur min hand.

Jag älskar dig, fastän din fjäderslöja
av ingen fägring ler;
jag känner dig, fast ej din näbb kan röja
den ton, ditt inre ger.

Din skrud är mörk som natten, och din tunga
är stum och tyst som den.
Du kan ej glimma, och du kan ej sjunga,
du kan blott vara vän.

Dig kallar mången ful, och undrar över
att jag dig äga vill;
men du är öm och trogen – vad behöver,
vad fordrar jag väl till?

Då andra gäcka dina enkla kläder,
ser du på mig så huld;
och jag ej gåve från din kropp en fjäder
för pärlor och för guld.

De prisa siskans driller, de behjärta
canarierns gälla röst –
jag sökte blott en varelse, ett hjärta
att värma vid mitt bröst.

Ej kärleken vid ytans glitter dröjer,
ej mättas han därav;
hans vällust är den tacksamhet, han höjer,
den sällhet, som han gav.

När du i menlös glädje pickar stilla
den hand, du sitter på;
belönar du ej då min vård, du lilla,
är du ej vacker då?

Förtroligt skall jag söka att besälla
din levnads snabba vår;
och när du dör, skall på din grav jag fälla
en blomma och en tår.

XXIII.

BEGRAVNINGEN.

Tempeltornets dystra klockor hördes,
mot dess port en svartklädd skara rördes,

och en yngling skördad ifrån våren
buro de på båren.

Sakta sänktes slumrarn ned i mullen,
fredligt rundades ånyo kullen,
och ett enkelt kors blev ställt av sorgen,
på den trygga borgen.

Nu, när livets sista gärd var slutad,
bröt det tysta tåget opp – men lutad
mot en alm, som sig i nejden höjde,
kvar en flicka dröjde.

Och hon dröjde där tills allt blev öde;
då till graven gick hon, till den döde,
och en lilja, som hon bar i handen,
offrade åt sanden.

Och den trogna satt och grät på stället
än, när solen sjunkit bakom fjället;
och den bleka, nattomhöljda stjärnan
uppgick över tärnan.

Nästa morgon blev hon än där funnen;
men dess tårekälla var förrunnen,
och mot korset, som hon slöt med armen,
slog ej mera barmen.

XXIV.

TILL FRIGGA.

Mig ej lockar din skatt, Afrikas gyllne flod!
Ej din pärla jag sökt, strålande ocean!
Friggas hjärta mig lockar,
röjt i tårade ögats dagg.

O, hur ringa för mig vore en gränslös värld,
med dess solar av guld, med dess demanters sken,
mot den värld, jag med henne
hänryckt gömmer i sluten famn.

Vad av stoftet hon länt, vad hon av himlen har,
kan jag skilja det mer, än på vår sommarsky
vad blott aftonen målar,
eller morgonens blomsterhand?

Tanke svindlar och syn, när i dess blick jag ser,
liksom såge jag ned i ett omätligt djup,
tills jag spritter ur dvalan
vid en kyss av dess purpurmund.

Säg, var fostrades du, leende ängel, säg!
tills du sänkte dig ned, och åt ditt rosentjäll
gav gestalten av Frigga,
att försköna min vandring här.

Mulnar banan ibland, skjuter ett törne fram,
suckar anden engång, tryckt av sin bojas ok,

o, hur saligt att ila
i den älskades armar då!

Jorden smeker min fot ljuv som en vårvind där,
livets fjättrande tyngd lätt som en bubbla känns;
och av svallande pulsar
vaggas själen till gudars ro.

XXV.

UNGDOMEN.

Bland de makter, som på jorden trona,
bär blott vanskligheten säker krona,
döden kan ej störtas, kan ej skona,
och hans lia rostar ej.

Yngling, bävar du för härjarns spira,
o, så lär att stundens högtid fira!
Vet, en evighet av liv kan spira
i ett enda ögonblick.

Jord och himmel äges av minuten,
jord och himmel kan i den bli njuten;
hög och rik och gränslös, fast förfluten,
kan den bli hos minnet kvar.

Men ej tanken dock, av lagar bunden,
känslan är den makt, som adlar stunden;
känslan ensam skördar i sekunden
mer än tusen sekler sått.

Jubla, yngling! Gudalånet blommar
än i dina pulsars varma sommar;
än uti ditt hjärtas helgedomar
lever känslan stark och ung.

Men de flykta, men de domna sakta
dessa stunder, som din sällhet vakta;
åldern nalkas, yngling, lär att akta
skänkerna av livets vår.

Njut, så länge än din majdag varar!
Ingen blomma höstens stormil sparar,
ingen blid, förtrolig sol förklarar
vinterns långa kulna natt.

Varför skulle du, i fåfäng möda,
glädjens enda, korta dar föröda?
Varför med ditt friska hjärtblod föda
slumpens och bekymrens nyck?

Kärleken dig manar – hör du buden
av den späda, segerkrönta guden?
Ej blott tärnan famnar du i bruden,
alla världar famnar du.

Rankan svajar, purpurdruvan blöder,
glädje blott i hennes nejder glöder;
kungasalig vandrar tiggarn, bröder,
under rankans krona böjd.

Älska yngling – hjärtats lågor svalkas;
drick – en vinter utan druvor nalkas;

lev och gläds och njut och le och skalkas,
frost och domning följa sen.

XXVI.

DEN VÄNTANDE.

Hur lång är vägen? kort för det friska sinnet,
men lång, ack, lång för det sjuka hjärtats väntan.
När skall hon komma, när skall den hulda sjunka
säll i min svallande famn?

Hit skall hon nalkas, valde hon än att nöta
på skogens sandiga stig den späda foten,
hit, om hon älskat böljan, och djärv, i jullen,
klyver den spelande våg.

Från uddens häll, i skygd av den krökta tallen,
vill jag en spanande blick i växling sänka
på stigen än, och än på det spegellugna
sundets bestrålade längd.

Här vill jag lyssna – tystnen, o sångarinnor
i skogens toppar; er sång begär jag icke;
nej, blott ett sakta ljud av ett årslag fjärran,
eller den älskades steg.

Förgäves! ej ett bud från den hulda stillar
mitt öras längtan; blott finkens driller domna
i nejdens lugn, och stundom i ekos sköte
gökens melodiska suck.

Ser jag mot skogen, ser jag en hjord allenast
av rädda får, som i damm tillbaka vända;
ser jag längs böljan – endast en skara måsar
glimmar i aftonens brand.

Men du, vars ögas strålar på engång famna
planetens segrande lopp, atomens dvala;
säg, förr'n du sjunker glödande sol, var är hon?
Säg var den älskade är?

Förgäves! lik en kung, från din höga bana
kringströr du håvor, men hör ej barnens suckar;
åt mig, som tigger endast ett svar om henne,
skänker du strömmar av guld!

Vem skall jag fråga? månne den muntra lärkan,
som nyss med bärgade vingar sjönk ur molnet?
vad? eller höken, där han med spända segel
sköter sin luftiga jakt?

Ack, varje pulsslag öker mitt kval, min saknad;
förrädiskt nära bedragna sinnen hoppet,
och hoppet åter blåser med falska läppar
låga i kärlekens glöd.

Ej svalkar aftondimman ur viken stigen,
ej daggens yppiga skur mitt hjärtas trånad,
ej nattens vind, som, susande kringom klippan,
smeker min kyliga lock.

Till vila går naturen, allt mer förbreder
den tysta skuggan sitt täcke över jorden;

i varje blomma sväller en stilla brudsäng,
ensam försmäktar blott jag.

XXVII.

FÄRD FRÅN ÅBO.

Ren fladdrar seglet, jullen är lossad ren.
I styret fattar ynglingens säkra hand,
och skön och rodnande i stäven
sitter vid åran en lantlig tärna.

Ej tyngs den lilla, vaggande båten mer
av mjölk och frukter, stävarne tömda stå,
och kram och högtidsdräkter gömmas
nu i den städade äppelkorgen.

Men aftonvinden lever ånyo opp,
och Auras vimplar peka mot fjärden hän,
och seglet fylls, och avsked vinkas
glättigt åt jullarnas mängd vid stranden.

Och nu, o stad, farväl! och ett långt farväl!
Snart skall jag mer ej skåda ditt stolta prål,
ej mera höra dina vagnars
dånande larm på de fulla torgen;

men vandra ostörd kring i en lugn natur,
och se dess prakt, ej rubbad av mänskohand,
och lyssna säll till bygdens tungor:
fåglarne, eko och silverbäcken.

Ren öppnar mot oss fjärden en vidgad famn.
På avstånd ser jag stranden av Runsala,
där mellan sekelgamla ekar
nymferna vårda Choræi källa.

Frid med din aska, skald från mitt fosterland!
Som jag, du ofta vaggat på Auras våg,
och ofta, ofta längtat åter
hän till din dal och dess gröna vakter.

Men kosan styrs mot öster – den långa sjön
står som en ändlös spegel för ögat fram,
och vita, såsom svanor, klyva
segel vid segel dess blanka yta.

Men solen sjunker, vindarne tyna av,
i skogen somna ljuden av fåglarne;
blott här och där en bygdens tärna
lyfter sin åre och ler och sjunger.

Men livets glada dröm vid naturens barm,
och hjärtats längtan, och tärnans blyga kval,
och hoppets fröjd, och minnets vällust
sväva i tonernas famn kring sunden.

Det mörknar ej, det ljusnar ej – härligt välvs
en natt av silver, bytt mot en dag av guld,
kring jullen, där den sakta nalkas
fjärden som klyves av Lemos udde.

Med fröjd och vemod ser jag de nejder nu,
där du, begråtne yngling, din lager bröt;

där, Ramsay, du kring skyddad fana
samlade flyende kämpar åter.

Med vemod när jag tänker, du togs så ung
från hoppets sköna värld, från ditt kämpaliv;
med fröjd dock, när jag tänker: hjälten
blödde för äran och fosterlandet.

Ännu med vördnad tycker sig skärens son
i skumma nätter skåda din vålnad där,
och, allt som strandens granar susa,
höra din manande härskarstämma.

Så styrs bland lugna minnen vår glada färd,
tills Vapparns vida fjärd är tillryggalagd,
och sundet, med sitt tempel fjärran,
bjuder oss in i sitt trånga sköte.

Där ser jag kullens grönskande björkar ren;
min sällhets stumma vittnen, jag hälsar er!
och dig, o hydda, byggd på stranden,
ärnad åt mig för den korta sommarn.

Mottag mig nu och låt mig, en vingad stund,
bland sömn och drömmar bo i din stilla famn;
när första morgonstrålen glöder,
väntar mig Frigga på kullen redan.

XXVIII.

VAD JAG ÄR SÄLL.

Vad jag är säll! – i livets morgontimmar
kring hoppets blanka sjöar svävar jag
lik seglaren, som i sin julle stimmar
på vikens spegellugn en sommardag;
vart helst han ser, en lövprydd kulle skälver,
en blomrik tavla tindrar för hans syn,
och strålfull himlen sig därovan välver,
och strålfull ler den under vattnets bryn.

Vad jag är säll! – stå icke jordens länder,
en gränslös bana, öppen för min gång?
Har jag ej skatter nog i mina händer,
min stämda lyra och min glada sång?
Har jag ej språk, som talar till en annan,
om än bland söderns nakna barn jag gick,
det friska lugnet på den ljusa pannan,
och kärlek i det fria ögats blick?

Vad jag är säll! – i tusen former dansar
det sköna idealet kring min stig,
och äran står vid vägens slut med kransar,
och vinkar leende och kallar mig.
Odödlighetens lugna sol förgyller
det mål, jag söker trånande och varm,
och ingen låg, föraktlig tvekan fyller
min djärva, stolta, ungdomsfriska barm.

Vad jag är säll! – en trogen flicka delar
min ömhet, mina minnen och mitt hopp.
Finns någon fröjd, som i min lycka felar,
den söker jag i hennes armar opp.
För hennes blickars oskuldsfulla värma
uppblomstrar härligt mina känslors vår,
och såsom fjärlar hennes kyssar svärma
omkring det eden i mitt hjärta rår.

Vad jag är säll! – när livets morgon viker,
står mig dock lyrans milda tröst igen.
Vad jag är säll! – när även lyran sviker,
har jag, kanske, ett namn till tröst för den.
Men om av ryktets tunga jag förglömmes,
är mig likväl min hulda flicka kvar;
och om ock hon för mina blickar gömmes,
har jag dock minnet än av vad jag var.

XXIX.

MÖTET.

Hon stod vid hasselhäckens dörr
den flicka, som jag älskar mest;
och hennes blick, så yster förr,
var nu med stilla vemod fäst
på tuvan, där förleden kväll
hon vid min sida satt så säll.

En tårbegjuten ros hon bar,
ett minne, som jag skänkte där;

hon trodde att jag fjärran var,
och jag var henne dock så när;
i närmsta buske gömd jag låg,
och tårades, och såg och såg.

Där stod en björk från fordomtid
och grönskade och växte fritt,
den bar min flickas namn – bredvid
bar den i ljusa barken mitt;
tätt till varann jag båda skar,
en afton då jag ensam var.

Det var så kärt för hennes håg
att se dem vara dag från dag –
nu stod hon suckande och såg
den flydda vännens kända drag,
och skrev en sorgsen vers dit ner
ur Ingborgs klagan av Tegnér.

Och jag blev tyst och gömd ändå,
och lät min flicka plåga sig;
det var så ljuvt att tänka på
de kval, den hulda led för mig;
blott därför var jag otacksam
och skyndade ej genast fram.

Men fjäriln flög till blommans knopp,
och blomman gav sin purpurmund;
och trasten sjöng i björkens topp,
och hennes make kom på stund;
då nämnde jag min flickas namn,
sprang opp, och flög i hennes famn.

XXX.

TILL EN FLICKA.

Flicka, säg vad magiskt tvång det är,
som mig ständigt till ditt hjärta jagar?
Säg mig, varför längtar jag att där,
endast där fördrömma mina dagar?

Varför är den sköna helgedom,
där naturen som prästinna dröjer,
för min blick så stel, så glädjetom,
om ej dig jag bland dess under röjer?

Såsom jag i stoftets bojor snärd,
såsom jag ett rov för ödets bölja,
är för mig du mera än en värld;
fast den minsta buske kan dig dölja.

Hulda! länge innan dig jag såg
var jag älskad, älskande tillbaka;
ovan molnen, där mitt hemland låg,
ägde jag förut en dyrkad maka.

Rikare var hennes barm än din,
hennes kyss var mera full att njuta;
vid som himlen var dess famn, och min
var dock ej för trång att henne sluta.

O, hur mönstrar jag ej, mången gång,
dessa minnen ifrån fadershuset;

vad jag älskat såsom fri engång,
älskar jag ännu fast smidd vid gruset.

Flicka, ej din tjusande gestalt,
färgen ej på dina rosenkinder,
nej! en kärlek till det stora allt
är den makt, som vid din famn mig binder.

Jord och himmel äger jag i dig,
kan i dig blott till mitt hjärta pressa;
undra därför ej att du för mig
är så dyr, så dyr som båda dessa.

XXXI.

DEN TILLFRISKNANDE.

O låt mig sitta tyst på din bädd och skåda
hur våren sakta spirar ur vinterns dvala,
och purpursmyckad, blomsterbekransad åter
lovar mig gladare dar.

Jag satt ej längesen vid din sida, flicka;
din hy var härjad då, och ditt öga mulnat,
och dödens blekhet låg som en dyster driva
över ditt anlete bredd.

Nu har han flyktat. Leende strålar åter
mot mig din hulda blick, som en klarnad majsol,
och på de blida kindernas värma svälla
rosor och liljor igen.

Och alla löjen, alla de små kariter,
som skrämda flögo undan den kulnes spira,
församlas åter, än kring din ljusa panna,
än kring din yppiga mun.

De täckas lekar vill jag en stund betrakta,
hur, fjärillikt, de hylla var nyfödd skönhet,
tills själv, med fjärilns mod, jag mig livligt sänker
ned för att leka bland dem.

För varje tår, jag göt på din vinter, flicka,
skall då din vår mig skänka en vacker blomma;
för varje suck, din bleknade läpp mig kostat,
ger mig den friska en kyss.

XXXII.

VAGGSÅNG FÖR MITT HJÄRTA.

Sov oroliga hjärta, sov!
Glöm vad världen har ljuvt och lett;
intet hopp din frid förstöre,
inga drömmar din vila.

Varför ser du mot dagen än?
Säg, vad väntar du mer av den?
För de djupa sår, kanhända,
någon helande blomma?

Arma hjärta, slut ögat till;
dagens rosor du prövat nog;

blott i sömnens dunkla lustgård
gror den stängel, dig läker.

Sov, som liljan, hon slumrar bort,
flyktigt bruten av höstens vind.
Sov, som hinden, tyngd av pilar,
somnar in och förblöder.

Varför sörja förflutna dar?
Varför minnas att sällt du var?
En gång måste våren vissna,
en gång glädjen, o hjärta!

Även du har din majdag sett;
vad, fast icke den evig blev!
Sök blott ej dess milda låga
än bland vintriga skuggor.

Minns du sällhetens stunder än?
Lunden grönskade, fågeln sjöng,
och ditt kärleksfulla tempel
var den doftande kullen.

Minns du famnen, som slöt dig där?
Minns du hjärtat, som sökte dig?
Minns du än den kyssbetäckta
läppens domnande eder?

Då när öga i öga såg,
känsla speglad i känsla låg,
då var tid att vaka, hjärta,
nu att slumra och glömma.

Sov, oroliga hjärta, sov!
Glöm vad världen har ljuvt och lett;
intet hopp din frid förstöre,
inga drömmar din vila.

XXXIII.

BARNDOMSMINNEN.

Jag minns en tid, jag minns den var minut,
då livets maj på mina kinder glödde,
och i min späda barm en ros slog ut,
vars fägring inga stormar än förödde.

Hur säll jag levde i min oskuld då,
lik morgonstundens första fläkt i dalen;
min fröjd var ren, som ljuset i det blå,
och lätta, såsom daggens pärlor, kvalen.

Då tycktes glädjen bo i var gestalt,
och jorden le, liksom av änglar buren,
och vindens susning, bäckens sång och allt
var barn som jag, och lekte med naturen.

Men snart du flydde, sköna barndoms vår,
att aldrig värma detta hjärta mera.
Ack, lundens fägring knoppas år från år,
men livets blomma en gång, och ej flera.

Förgäves, sen dess purpur tynat av,
du vattnar hennes rot med tårefloder;

de bleka bladen söka blott en grav,
och stängeln sjunker mot sin kalla moder.

O! snart ju ila dessa stunder bort,
som offras här åt strävandet och hoppet;
då mänskans bana mättes ut så kort,
vi skall dess glädje vissna under loppet?

Mot dig jag blickar, tid, som har förgått,
som seglarn på sin sörjda strand tillbaka;
ack, le och njuta, det var barnets lott,
och ynglingens är strida och försaka.

Vad är den värld, som ljusnar för mitt hopp,
den palm, varom min djärva aning talar,
emot den hydda, där jag växte opp,
och kransarna uti min barndoms dalar!

Dock klagar icke jag – den fröjd, som var,
skall hjärtats duvobud ej återfinna;
blott ljuva minne av förflutna dar,
bliv du min trogna följeslagarinna.

Kanske ännu vid vägens slut en vän
för den av bördor tyngda vandrarn ömmar,
kanske att ålderdomen ger igen
min forna frid och mina barndomsdrömmar.

När, böjd mot staven i min matta hand,
jag ser det rum, där inga sorger agga,
då skall jag stappla nöjd till gravens rand,
som fordom, mången afton, till min vagga.

XXXIV.

VID EN VÄNS DÖD.

Förgänglig var då den sälla lott,
mig brydde,
lik vårdagsfläkten, den smekte blott,
och flydde.
Ack, ljuvt jag drömde,
jag mig förglömde,
men snart kom den, som min glädje gömde
i graven.

Hur kärt, hur ömt jag än nämner dig,
du flydda,
du hör mig ej, du ej öppnar mig
din hydda;
min tår ej räcker,
min suck ej väcker
det bröst, som stoftet och natten täcker
i graven.

Dock, ömma vän, fast för ödets slag
jag dignar,
min sorg är ljuv, och min smärta jag
välsignar;
ty du har vunnit,
och friden hunnit,
det lugn, jag mist, du fördubblat funnit
i graven.

Ja, lycklig du, som din stav har fällt,
och somnat;
på jorden är blott det hjärta sällt,
som domnat.
Mot ödet, tiden,
mot stormen, striden,
hur lugn är vilan, hur djup är friden
i graven!

Sov, sälla ande, från flärden skild
och kvalen,
sov sött, som daggen om kvällen spilld
i dalen;
tills gryningsstunden
bestrålar runden,
och väcker slumrarn ur morgonblunden
i graven.

Det frö till liv, som i mänskan göms
av ljuset,
i mörkrets fjättrar ej evigt glöms,
i gruset.
Vad döden fäller,
han återställer;
och knoppen blott, varur blomman väller,
är graven.

XXXV.

ÖVER ETT SOVANDE BARN.

Hur säll i vaggans famn du vilar än,
hur obekant med villorna och flärden!
Din bädd – av modershand bereddes den,
din ro – av syskon från den högre världen.

Som morgonlugnet kring en källas blå,
så frid din levnads oskuldsbölja söver;
ty tidens vinge slog ej än därpå,
och ödet gick ej än med storm däröver.

Du ler – o, röjdes dock engång för mig
den bild, som leker i ditt slutna öga.
Det är ej jorden än som tjusar dig,
det är ett minne från det fjärran höga.

Sov, späda barn, hur ljuv är ej din lott,
med blommans liv att hjärtats liv förena;
i dina blickar härske slummern blott,
och drömmens ängel i din barm allena.

XXXVI.

PÅ ETT BARNS GRAV.

Vem mätte ut din strid så kort,
säg, späda barn, som slumrat bort

från jordens fröjd och smärta?
Dess vår du endast skåda fick,
dock bodde tårar i din blick,
och oro i ditt hjärta;
nu är ditt lugn dig återställt,
nu sover du så djupt, så sällt,
som under snö och ilar
den fallna blomman vilar.

Den lott är ljuv, den seger skön,
att ren till dagens fulla lön
för morgonväkten fällas.
Ack, mången gick i sorgens dal,
som såg det gry, betryckt av kval,
och fridlös såg det kvällas;
men kom ej såsom du likväl
med ren och obefläckad själ,
vid Herrens vink, ur kvalmen
till skuggan och till palmen.

XXXVII.

LIV OCH DÖD.

Livets ängel satt på skaparns högra arm,
nedanför låg jorden i sin barndom än;
och den Högste såg ifrån sin höjd med harm
ren den första synd, som växte opp på den.

Flyg, så sade Gud till livets ängel då,
straffande till jordens skuldbehöljda dal.

Ingen fröjd skall evigt blomma mer därpå,
intet väsen fly förgänglighetens kval.

Och Guds sändebud flög ned till syndens land,
svingande sin lia, som hans Herre bjöd;
och när stoftets son såg spåren av hans hand,
nämnde han förskräckt den ljusa ängeln: Död.

Och den höge skördarn skonar ej – hans glav
krossar örtens ringhet, krossar ekens prakt;
hög och låg, och rik och fattig, kung och slav,
alla bäva för hans allvar, för hans makt.

Men utav de offer, som han fäller här,
samlar han det ädla, som låg gömt i dem,
skiljer det från grusets smitta blott, och bär
allt försonat åter till sin Gud, sitt hem.

XXXVIII.

VAGGVISA (från tyskan).

Sov, du min lilla, min älskling är du:
göm dina ögons små pärlor ännu.
Allt är så tyst, som i graven det är;
sov, och var fluga bortfläktar jag här.

Ännu, mitt barn, är din gyllene tid;
sedan – ack, gryr den väl aldrig så blid.
När kring ditt läger bekymren sig ställt,
slumrar du lilla ej mera så sällt.

Änglar från himmelen, täcka som du,
sväva kring vaggan, och le mot dig nu.
O, de besöka dig sedan också;
men för att avtorka tårar blott, då.

Sov, du min lilla; och mörknar det än,
tröttnar ej mamma att vagga sin vän.
Sent eller tidigt – i moderlig barm
vakar dock kärleken trogen och varm.

XXXIX.

TILL DEN ÅLDERSTEGNE.

Sörjer du en tid, som är förfluten,
ädle gamle, där du tyst och sluten
skrider fram i ålderns kulna dal?
Tänker du med saknad på de stunder,
då du närde känslans rika under,
och den ungdomsvarma pulsen svällde
än av salighet, och än av kval?

Ingen vällust spirar på din bana;
kärlekens och ärans djärva fana
svajar fjärran från din ödestig;
nöjets blida, balsamfyllda fläktar,
flickans rosor, och pokalens nektar
liva sjuklingen och liva slaven;
ack, men liva icke mera dig.

Löna dig för mödorna och striden
dessa lemmar, stämplade av tiden,
denna längtan, som sitt mål ej hann?
Eller gömmer det förödda tjället
någon njutning, någon skatt i stället
för den glädje, som kom in med våren,
och som gäckande med den försvann?

Ja, i djupet av ditt inre väcktes,
för var trånad, som av tiden släcktes,
högre nöjen, renare begär.
Ack, vi skåde blott din yttre slöja,
blott de fåror, som din panna plöja;
icke fridens ängel i ditt hjärta,
ej det eden, som han skapat där.

Se, när dagens purpurlågor glimma,
tjusar, än en guldbestrålad dimma,
än en blomma, i sin knoppning röjd;
först, när solens milda flamma bärgas,
flyr det bländsken, varav gruset färgas,
och i oförgänglig skönhet tindrar
då det stjärnbeströdda fästets höjd.

Så, när ålderns långa afton skymmer,
flykta själens jordiska bekymmer,
och dess himmel går förklarad opp;
är det svårt att livets dag försaka?
Kan du önska dig dess glans tillbaka,
då din kväll är ljus som stjärnerymden,
och omätligt såsom den ditt hopp?

Allt, vad fordom du som ljuvast tänkte,
allt, vad strävandet och lyckan skänkte,
står ett bleknat intet för din syn;
som för vandraren på alpens höjder
dalens dofter, fjärilar och fröjder,
när han fjällets fria hjässa hunnit,
och av eter svalkas ovan skyn.

O, vad är den sällhet, här vi söke?
Blott ett blomstersmyckat troll, ett spöke,
ur sin natt av fantasin befallt;
trånfull sträckes famnen till dess möte,
jublande vi sjunke i dess sköte;
men, som rök, omsluter oss fantomet
fridlöst, mulnat, gycklande och kallt.

Lycklig du, som flärden mer ej dårar;
lögnerna av jordens falska vårar
har du lärt att fatta med förakt.
Inga skiften nå ditt trygga läger,
vad du hoppas, vad du sökt och äger,
fostras ej i dödlighetens parker,
och förvissnar ej med deras prakt.

Skygd mot villorna och mot passionen,
och ett minne, hult som harpotonen,
och en grav som vinkar och som ler,
och en röst, som bakom graven talar,
kallar, bjuder, tröstar och hugsvalar;
där, den sällhet, som du eftertraktar,
och som åldrens stilla bana ter.

Hell dig! undan stormarna och åren,
hög och segrande i silverhåren,
vandrar du mot evighetens rand,
seglarn lik, som ren av lugnet vaggad,
ser på avstånd oceanen fradgad,
och med glädjens vita vimpel hälsar
stränderna utav sitt fosterland.

XL.

BARDEN.

I dalens famn förflöt hans barndomstid,
hans liv var lugnt, som källan vid hans hydda;
var nyfödd dag kom rik av hopp och frid,
och ingen oro tog han från den flydda.

Han själv ej drömde om sin framtid än,
och ingen anade hans kall med åren.
Hans värld var trång; dock storhet fanns i den,
och skönhet väcktes även där av våren.

Och obekant, och sluten i sig själv;
men med en jättelik natur förtrogen,
han lärde kraftens språk av bygdens älv,
och saknadens av bäckarna och skogen.

Där såg han klippan trygg bland stormar stå,
en bild av mannens mod, en bild av hjälten,
där lyste kvinnans själ ur himlens blå,
och kärlek slog i blommor ut på fälten.

Så ammades han opp, hans håg blev stor,
hans barm bekant med fröjderna och kvalen;
han tog farväl av hydda och av mor,
och gick med lyrans skatt ur barndomsdalen.

Och genom världen drog han med sin sång,
till varje slott, till varje koja bjuden,
han sjöng – och slavar glömde bojans tvång,
och kungapannor klarnade vid ljuden.

Och stod han hög i borgens rund ibland,
förmälande en djärv bedrift med tonen;
då lyste drottens blick, som stjärnans brand,
och riddarsköldar dånade kring tronen.

Och tärnan satt och hörde på hans röst,
med ögon på den stolta skaran vända,
och hennes kind blev röd, och hennes bröst
bestormades av känslor, förr ej kända.

Så sjöng, så levde han i livets vår,
och så i livets sköna sommarstunder;
tills tiden kom med vinter till hans hår,
och åldern blekte kindens ros därunder.

Då gick han åter till sitt hem, och tog
ännu engång sin lyra där i handen;
och grep en djup ackord på den – och dog,
och gav åt andens fosterbygder anden.

Nu grusas vården över bardens grav,
i sekler ren hans aska bott därinne;

men sången flyger över land och hav,
och hjärtan glöda vid den ädles minne.

XLI.

TILL TRÅNADEN.

För jordens gudar höjer jag ej sången;
jag bringar offret av min lyras röst
åt trånaden, åt den förgråtne fången,
som gömd och okänd ammas i mitt bröst.

Där mellan livets sorger bor den höga,
med dunkla forntidsminnen i sin barm;
och tårar svälla i hans mulna öga,
och tomhet famnas av hans sträckta arm.

O, varför kan jag ej hans dar besälla,
ej finna svalka för hans hjärtas brand!
Vad vinge bär mig opp till ljusets källa,
och ger åt främlingen ett fosterland?

Ack! evighetens håvor blott försona
den stoltes kvalfullt lågande begär,
och, såsom konungen sin stela krona,
föraktar ängeln varje njutning här.

Och därför ser han, var gång östern randas,
med tårar opp mot en förhatad dag,
och därför mäter han var stund jag andas,
och räknar dyster varje hjärtats slag.

Hav tålamod, du gäst från högre trakter,
din prövotid är hård, men icke lång;
det blir en natt, som söver dina vakter,
och för dig sakta ur din bojas tvång.

Snart skall du själv befriad lyfta vingen,
och fly från jorden, en förklarad hamn,
och ovan stjärnorna, och ovan tingen,
din himmel nå i fosterlandets famn.

XLII.

IDYLL OCH EPIGRAM

1.

Flickan kom ifrån sin älsklings möte,
kom med röda händer – modren sade:
Varav rodna dina händer, flicka?
Flickan sade: Jag har plockat rosor,
och på törnen stungit mina händer.
Åter kom hon från sin älsklings möte,
kom med röda läppar – modren sade:
Varav rodna dina läppar, flicka?
Flickan sade: Jag har ätit hallon,
och med saften målat mina läppar.
Åter kom hon från sin älsklings möte,
kom med bleka kinder – modren sade:
Varav blekna dina kinder, flicka?
Flickan sade: Red en grav, o moder!

Göm mig där, och ställ ett kors däröver,
och på korset rista, som jag säger:
En gång kom hon hem med röda händer;
ty de rodnat mellan älskarns händer.
En gång kom hon hem med röda läppar;
ty de rodnat under älskarns läppar.
Senast kom hon hem med bleka kinder;
ty de bleknat genom älskarns otro.

2.

Först gå bäckens första bubblor sönder,
först förvissna vårens första blommor;
men din första kärlek, unga hjärta,
överlever länge varje annan.

3.

Om sin lycka talade en fästman:
Nästa söndag lyses sista gången,
nästa måndag skall mitt bröllop firas,
nästa torsdag för jag hem min fästmö.
Söndag kom – det lystes sista gången,
måndag kom – och firat blev hans bröllop,
torsdag kom – och hemkomstöl blev hållet;
men ett hemkomstöl med sorg och tårar,
ty till gravens hem han förde bruden.

4.

Gossen hann till femton år – och trodde
ej ännu, att kärlek fanns i världen,
och han levde fem år till – och trodde

ej ändå, att kärlek fanns i världen.
Kom så oförtänkt en bildskön flicka
som på några timmar honom lärde,
vad han under tjugu år ej fattat.

5·

Tvenne myrtnar stå i Lauras fenster;
till den ena bär hon vatten ständigt,
men den andra torkar bort i krukan.
Varför vårdas en och glöms den andra?
Ty hon fick dem ej av en och samma;
men den ena av sin unga älskling,
och den andra av sin man, den gamla.

6.

När den sköna maj med sippor kommit,
kransa tärnor sina bruna lockar,
skyndande till ringdans kring sin majstång.
Under dansen äro alla glada.
Glad är den, som bär ett vackert smycke,
glad är den, vars blomsterkrans är lyckad,
glad är den, som känner kinden rodna.
Frågar du, vem gladast är av alla?
Den, som ser sin fästman med i ringen.

7·

Tvenne popplar susa över graven,
där en trogen ynglings aska gömmes,
satta fordom av hans flickas händer.

Nu i poppelskuggan springa barnen,
som hon fostrat med en annan make,
jaga fjärilar och plocka blommor.

8.

Mellan friska blomster genom lunden
gick den goda flickan helt allena,
och hon bröt en nyfödd ros och sade:
Sköna blomma, om du vingar ägde,
skulle jag dig sända till min älskling,
sen jag fästat tvenne lätta budskap,
ett vid högra vingen, ett vid vänstra:
ena: att han dig dock skulle kyssa,
och det andra: sända dig tillbaka.

9.

I sin fästmans armar grät en flicka
och beklagade sitt hårda öde:
Under sista natten, gode yngling,
brann min hydda, brunno mina hjordar,
allt, ack allt, vad jag i världen ägde.
Gossen gladdes i sin själ och tänkte:
Har den trogna flickans hydda brunnit,
dubbelt skall hon då min hydda älska;
hava hennes många hjordar brunnit,
dubbelt skall hon fägnas då av mina;
har hon mistat annat allt i världen,
dubbelt, dubbelt är jag henne dyrbar.

10.

Tvenne finkar byggde bo i parken.
Under våren sjöng beständigt hanen,
under sommarn började han tystna,
och om hösten tiger han alldeles.
Varför? – Ty så länge våren räckte,
tänkte han på maka blott och kärlek;
men med sommarn nalkades bekymmer
om hans bo och om hans späda ungar;
och med hösten kommo kulna dagar
och en längtan blott att flytta hädan.

11.

Fjärlar, I vårens barn,
leende blommor I,
buskar och gröna trän,
vissnen, o vissnen snart!
Bilder av ungdomen,
bilder av kärleken,
vissnen, o vissnen snart!
Såld åt den gamles famn,
får jag ej älska er.

12.

»Våren flyktar hastigt,
hastigare sommarn,
hösten dröjer länge,
vintern ännu längre.
Snart, I sköna kinder,
skolen I förvissna,

och ej knoppas mera.«
Gossen svarte åter:
»Än i höstens dagar
gläda vårens minnen,
än i vinterns dagar
räcka sommarns skördar.
Fritt må våren flykta,
fritt må kinden vissna,
låt oss nu blott älska,
låt oss nu blott kyssas.«

13.

Lutad mot gärdet stod
gossen vid flickans arm,
såg över slagen äng:
»Sommarens tid har flytt,
blommorna vissnat ren;
skön är din kind likväl,
rosor och liljor där
blomstra, som förr, ännu.«
Våren kom åter, då
stod han allena där:
flickan var borta – låg
vissnad i jordens famn;
ängen var grön igen,
leende, blomsterrik.

14.

Minna satt i lunden
och på kransen såg,
som, av rosor bunden,

i dess sköte låg,
och en tår föll neder
uppå blomstren då,
men till kransen beder
ömma flickan så:
Sköna! får du stanna
på min ynglings hår,
dofta kring hans panna
kärlek blott och vår!
Nekar han dig dröja
på det ljusa hår,
o! då må du röja
Minnas gömda tår!

15.

Ack, natur! hur har jag kunnat
förolämpa dig?
Andra har du fägring unnat,
ingen fägring mig.
Ofta vid den slutna ringen
jag förskjuten står,
på den fula blickar ingen,
ingen vän jag får;
och mitt hjärta slår, som andra,
älskar, såsom de,
varför skall jag ensam vandra
och försmådd mig se?

16.

Trenne råd gav modren åt sin dotter:
att ej sucka, att ej missnöjd vara,
och att icke kyssa någon gosse. –
Moder, om din dotter icke felar,
icke felar mot det sista rådet,
skall hon fela mot de första båda.

17.

Flickan knyter, i johannenatten,
kring den gröna broddens späda stänglar,
silkestrådar utav skilda färger;
men, på morgonstunden, går hon sedan
dit, att leta ut sin framtids öden.

Nu, så hör hur flickan där beter sig:
Har den svarta, sorgens stängel, vuxit,
talar hon och sörjer med de andra.
Har den röda, glädjens stängel, vuxit,
talar hon och fröjdas med de andra.
Har den gröna, kärleksstängeln, vuxit,
tiger hon och fröjdas i sitt hjärta.

18.

Till en källa talte gossen vredgad:
Källa, ängens öga, onda källa!
tusen gångor har min flicka redan
speglat, i din blåa famn, sitt anlet;
men du vårdar ej den hulda bilden,
du förvarar ej min flickas anlet.

När hon bortgått, flyktar även bilden,
och jag söker den förgäves sedan.
Skall jag straffa dig, du onda källa,
grumla opp din bölja; dika ut dig,
och förtrampa dina blomsterbräddar?

Källan åter bad en bön och sade:
Gosse, varför skulle du mig straffa,
grumla opp min bölja, dika ut mig,
och förtrampa mina blomsterbräddar?
Jag är ju en vattnets dotter endast,
har ej blod, och har ej varma pulsar,
älskar ej och älskas ej tillbaka.
Värre är att i ditt eget hjärta,
i ditt eget hjärtas varma källa
flickans minne sällan varar längre,
än hon står i fägring för ditt öga.

19.

Dottren sade till sin gamla moder:
Får ej nu i höst mitt bröllop firas?
Modren sade: Låt det bli till våren;
våren, dotter, passar bäst för bröllop,
även fågeln bygger bo om våren.
Dottren sade: Varför bli till våren,
varför passar våren bäst för bröllop,
vad, om fågeln bygger bo om våren?
Varje årstid, goda moder, passar
ju för den, som, varje årstid, älskar.

20.

Edvard talade till morgonstjärnan:
Hulda morgonstjärna, himlens dotter!
säg, vad gör Amanda, när hon uppstått
och kring skuldran kastat lätta slöjan?
Morgonstjärnan svarade och sade:
Goda gosse, när Amanda uppstått,
och kring skuldran kastat slöjan, går hon
till sitt fenster, ser på mig och tåras,
och sen vänder hon sin blick mot väster.
Edvard åter talade och sade:
Gott är att hon ser på morgonstjärnan,
det bevisar hennes hjärtas renhet;
gott är att hon ser på den med tårar,
det bevisar hennes hjärtas vekhet;
men det bästa att hon ser mot väster,
ty i väster ligger Edvards hydda.

21.

Gossen sade till sin flicka:
Du flyr unnan goda flicka,
varje gång jag vill dig fånga;
men dock säg, säg fann du nånsin
någon trygg och säker fristad,
förrän i min famn du flydde?

22.

Till en bondes koja kom en krigsman,
tung av år och vandrande på trädben,
bonden fyllde lugnt ett glas för honom,

bjöd, och talte till den gamle knekten:
Fader, säg hur var det dig till sinnes,
när i striden fiender dig omvärvt,
skotten knallade och kulor veno?
Gamle knekten tog sitt glas och sade:
Såsom dig, när, någongång om hösten,
hagel kring dig vina, blixtar ljunga,
och du bärgar tegen för de dina.

23.

Vid en flickas fenster stod en gosse,
trenne långa kvällar på varandra,
klappade och bad, att dock bli insläppt.
Första kvällen fick han hot och bannor,
andra kvällen fick han ord och böner,
tredje kvällen fick han fenstret öppnat.

24.

Under strandens granar lekte gossen
vid en vik av den besjungna Saimen.
Honom såg, ur böljans salar, Näcken,
såg med kärlek på den sköna gossen,
önskande att honom till sig locka.
Då, som gubbe steg han först på stranden,
men den muntra gossen flydde honom;
och som yngling steg han sen på stranden,
men den muntra gossen bidde icke;
sist, förvandlad till en yster fåle,
steg han opp och hoppade bland träden.
Nu, när gossen såg den muntra fålen,
gick han sakta lockande till honom,

grep i hast hans man och sprang på ryggen,
lysten att en glättig ritt försöka;
men, i samma ögonblick, till djupet
flydde Näcken med sitt sköna byte.
Kom så gossens moder ned till stranden,
sökande sitt barn, med sorg och tårar.
Henne såg, ur böljans salar, Näcken,
såg med kärlek på den sköna kvinnan,
önskande att henne till sig locka.
Då, som gubbe steg han först på stranden,
men den sorgsna kvinnan flydde honom;
och som yngling steg han sen på stranden,
men den sorgsna kvinnan bidde icke;
sist, förvandlad till den muntra gossen,
låg han glad och vaggade på vågen.
Nu när modern såg sin son, den sörjde,
sprang hon ut i böljan i hans armar,
lysten att ur vådan honom rädda;
men, i samma ögonblick, till djupet
flydde Näcken med sitt sköna byte.

25.

Högt bland Saarijärvis moar bodde
bonden Paavo på ett frostigt hemman,
skötande dess jord med trägna armar;
men av Herren väntade han växten.
Och han bodde där med barn och maka,
åt i svett sitt knappa bröd med dessa,
grävde diken, plöjde opp och sådde.
Våren kom, och drivan smalt av tegen,
och med den flöt hälften bort av brodden;
sommarn kom och fram bröt hagelskuren,

och av den slogs hälften ned av axen;
hösten kom och kölden tog vad övrigt.
Paavos maka slet sitt hår och sade:
Paavo, Paavo, olycksfödde gubbe!
tagom staven; Gud har oss förskjutit;
svårt är tigga, men att svälta, värre.
Paavo tog sin hustrus hand och sade:
Herren prövar blott, han ej förskjuter.
Blanda du, till hälften, bark i brödet,
jag skall gräva dubbelt flera diken,
men av Herren vill jag vänta växten.
Hustrun lade hälften bark i brödet,
gubben grävde dubbelt flera diken,
sålde fåren, köpte råg och sådde.
Våren kom, och drivan smalt av tegen,
men med den flöt intet bort av brodden;
sommarn kom, och fram bröt hagelskuren,
men av den slogs hälften ned av axen;
hösten kom, och kölden tog vad övrigt.
Paavos maka slog sitt bröst och sade:
Paavo, Paavo, olycksfödde gubbe!
låt oss dö, ty Gud har oss förskjutit;
svår är döden, men att leva, värre.
Paavo tog sin hustrus hand och sade:
Herren prövar blott, han ej förskjuter.
Blanda du, till dubbelt, bark i brödet,
jag vill gräva dubbelt större diken,
men av Herren vill jag vänta växten.
Hustrun lade dubbelt bark i brödet,
gubben grävde dubbelt större diken,
sålde korna, köpte råg och sådde.
Våren kom, och drivan smalt av tegen,
men med den flöt intet bort av brodden;

sommarn kom, och fram bröt hagelskuren,
men av den slogs intet ned av axen;
hösten kom, och kölden, långt från åkern,
lät den stå i guld, och vänta skördarn.
Då föll Paavo på sitt knä, och sade:
Herren prövar blott, han ej förskjuter.
Och hans maka föll på knä och sade:
Herren prövar blott, han ej förskjuter.
Men med glädje sade hon till gubben:
Paavo, Paavo, tag med fröjd till skäran;
nu är tid att leva glada dagar,
nu är tid att kasta barken undan,
och att baka bröd av råg allena.
Paavo tog sin hustrus hand, och sade:
Kvinna, kvinna, den blott tål att prövas,
som en nödställd nästa ej förskjuter;
blanda du, till hälften, bark i brödet
ty förfrusen står vår grannes åker.

26.

Flickan ägde av sin mor ett minne,
ägde ett med pärlor och demanter
smyckat spänne av omätligt värde.
Kommo tvenne fästmän då till henne.
Stolt och rik och mäktig var den ena;
men han friade till flickans spänne.
Och den andra han var blyg och fattig;
men han friade till flickans hjärta.
Nu till dottern talte hennes styvmor:
Tag den rike, och förskjut den arme;
skönt är guldet dock mot fattigdomen.
Flickan grät och vägrade förgäves.

Men den dag, då lysning skulle tagas,
fanns ej flickan mer i modrens salar,
ej på gården, ej bland parkens stammar;
men hon fanns på stranden invid havet.
Dit kom hennes mor, och hennes fästman,
talande med vänlig röst till flickan:
Följ oss opp, till gästabud och glädje,
ty din lysning skall i dag besörjas.
Då tog flickan ur sin gördel spännet,
tog det i sin vita hand, och sade:
Se, den litet har, är nöjd med litet;
men den mycket äger fordrar mera.
Tusen år, och tusen ren, har havet
slukat håvor, och förvärvat skatter,
och det fordrar än mitt gyllne smycke.
Så hon sade, och långt hän från stranden
kastade sitt spänne ut i havet.
Men den rike gick förgrymmad dädan;
och förgrymmad ropte flickans styvmor:
Olycksaliga, hur har du handlat?
Ingen höghet har du mer att vänta,
intet guld skall skimra i din boning
och ditt spänne ser du aldrig åter.
Men den ädla flickan log och sade:
Vad är höghet, mot min framtids lycka,
vad är guld, emot ett liv med kärlek,
vad är spännet, mot min ynglings hjärta?

27.

Stor var tavastländarn Ojan Paavo,
stor och väldig ibland Finlands söner,
stadig, som en granbevuxen klippa,

djärv och snabb och kraftig som en stormvind.
Tallar hade han med rötter uppryckt,
kuvat björnar med sin blotta armkraft,
lyftat hästar över höga gärden,
och, som strån, förmätne männer nedböjt.
Och nu stod den starke Ojan Paavo
stolt och väldig uppå lagmanstinget,
mitt på gården stod han ibland folket,
som den höga furan ibland småskog;
men han hov sin stämma opp och sade:
Finns här en av kvinna född och ammad,
som förmår att hålla mig på stället,
blott ett ögonblick på samma ställe;
den må taga strax mitt rika hemman,
den må vinna mina silverskatter,
den må äga mina många hjordar,
och med kropp och själ är jag dess egen.
Så till folket talte Ojan Paavo;
men förskräckte stodo bygdens drängar,
tigande i nejden av den stolte,
och där trädde ingen fram till honom.

Och med undran och med kärlek sågo
bygdens flickor på den unga kämpen;
ty han stod, den starke Ojan Paavo,
som den höga furan ibland småskog,
och hans öga brann, som himlens stjärna,
och hans panna lyste klar som dagen,
och hans gula hår föll på hans skuldror,
som ett solglänst strömfall över fjället.

Men ur kvinnohopen framsteg Anna,
hon, den skönaste av bygdens flickor,

vacker som en morgon till att påse.
Och hon framsteg raskt till Ojan Paavo,
slog omkring hans hals de mjuka armar,
närmade sitt hjärta till hans hjärta,
pressade hans kind mot sina kinder
och så bjöd hon honom slita lös sig.
Men den starke gossen stod besegrad,
kunde icke röra sig av stället,
utan sade sviktande till flickan:
Anna, Anna, jag har tappat vadet,
du må taga strax mitt rika hemman,
du må vinna mina silverskatter,
du må äga mina många hjordar,
och med kropp och själ är jag din egen.

XLIII.

SVARTSJUKANS NÄTTER

FÖRSTA NATTEN.

O du, som sjunker stum och sluten ned
ur molnens rymd, på svarta vingar,
förnim den sorgsnes klagan, milda natt,
förnim den olycksaliges förtvivlan! –
Vems är den röst, ur klippans revor irrar,
lik flodens brusning, lik en suck av havet,
ditt tysta, vemodsfria tåg till mötes?
Vems är den stämma, som med ugglans läten,
till en förvirrad harmoni, sig parar,
beskrattande med återbrutna ljud

din frid, din stillhet, dina vallmodofter.
Det är den sorgsnes klagan, milda natt,
det är den olycksaliges förtvivlan.

Jag tänkte engång i en bättre stund:
Förnuftet måste bliva fridens härold
till upprorshopen, i min vilda barm.
Och se, förnuftet smög sig bävande,
med palmbeväpnad hand, på ödestigar,
och kom till kvalens slutna borg, till hjärtat,
och klappade på borgens port, och sade:
I, stormande passioner! varför fylla
med ödeläggelse och krig de rum,
där förr I offraden åt mig och lugnet?
Bekännen än mitt övervälde, vilen
som oskuldsfulla barn i mitt beskärm;
och lydnaden skall återbringa lugnet,
och lugnet följes blott av goda änglar. –
Se varför striden, varför rasen I?
En kvinnas rika blomstergårdar mätta
en annan fjärils honingslust – för er
stå ej de fulla blomstrens kalkar öppna;
men, varför svärma ständigt kring densamma?
Vad en er nekar, skall en annan skänka,
och lika nektar dricks ur lika blommor.
Så talade, vid borgens port, förnuftet.

Då låg, bland sövda söner, innanför,
svartsjukan, kärlekens och hatets dotter.
I fridlös dvala låg hon där, och sög
ur egen märg en otillräcklig näring,
och skärpte sin för dagen skygga blick,
och spetsade sitt öra, under sömnen.

Så hörde hon förnuftets tal vid porten.
Försvunnen var, i blinken, hennes vila.
I hämndfull harm spratt furien opp, och tog
ur smärtans koger ett förgiftat svar;
men varje pil, som flög från tungans båge,
föll krossad mot förvridna läppar ned,
tills raseriet, dämt inom dess barm,
bröt fram uti ett hånskratts fulla strömmar.

Ur dvalan väcktes syskonskaran nu:
den bleka plågan, och det hemska kvalet,
och trånaden, som tärs av evig hunger,
och avunden, som andas pest, och vreden,
som fröjdas av sin blodbestänkta dolk.
De väcktes alla, och i modrens spår
framilade den käcka legionen,
och bröt med jubelskri till fejd. –

Och nu, du milda gnista, lån av Gud,
du ljusa ängel, som lik solen glädde
min levnads vår, förnuft, vad är din lott?
Att kuvat dväljas, mellan mörkrets andar,
i grottorna av mitt förtärda hjärta,
att somna in vid dina bödlars skråll,
och vakna opp vid dina kedjors slammer.

Jag sade: Jag vill anförtro åt dagen
mitt hjärtas ödemark, att vederkvickas.
Den Gud, som lockar rosen ur sin knopp,
och örtens späda frö ur grusets sköte,
den höga, strålbeklädda Gud, som sprider
sitt liv, sin vällust i en död natur,
och tvingar stoftets alla myriader

att jubla kring sitt glimmande triumftåg,
den Gud, som hägnade min barndoms blomning,
skall ej förskjuta mig, så sade jag,
och höjde min förgråtna blick mot öster.

Då blev det ljust kring österns rand, och solen
steg opp, och stänkte, som en mogen druva,
kring himmel, jord och hav, sin purpursaft.
Och etern drack – och strålade av fröjd,
och böljan drack – och skälvde av förtjusning,
och jorden drack – och kullar, berg och dalar
berusades av druvans blod, och glödde,
och väckte sina tusen sövda barn,
att tömma morgonens och livets fullhet.

Av jubel ljödo nejdens alla eko,
kring fältet sprungo hjordarna, mot skyn
flög fågeln med sin tungas glada offer,
och människan, den sällaste av alla,
gick majestätlig fram, med knäppta händer,
att digna ned, av andakt, inför Gud.
Då såg jag i mitt bröst, och sökte blott
en suck, att blanda i naturens glädje,
och fann mitt hjärta mera tomt, än dödens.
Med brusten blick, av fasa översvämmad,
jag ilade till mina kulor åter,
lik en förirrad natt, i dagens famn,
lik molnets skugga, som med oro flyr,
av sjö och land, av höjd och djup förskjuten.

Vem hör mig, vem behjärtar mina ord?
För vem skall jag mitt öde uppenbara?
Den stela klippan rörs ej av mitt kval,

och natten äger för mitt språk ej öra.
En vallfart gör jag till den nejd, där förr
min rika ungdoms gyllne dar fördrömdes.
Vad äger jag på dessa ställen mer?
En vålnad lik, jag går bland gravar här,
och vålnader utav min levnads lycka. –
Här står dock hyddan, av sin hängbjörk än,
och sina gröna pilar överskyggad,
den var ej fordom främmande, som nu.
På denna bädd av blommor satt jag ofta,
vid Minnas sida, målande för henne
vår framtid, full av kärlek, och av ljus.
Och, lutad mot min skuldra, såg hon då
med barnslig vällust mot den sköna tavlan;
och varje oro, om den fanns nångång,
och varje tvekan var så lätt förskingrad;
ty brudgum lovte alltid gökens stämma,
och lycka väpplingens orakelspråk;
och hon var nöjd igen; vem denne brudgum,
vad denna lycka var, förstod hon väl.
O Minna, skogsprofetens löfte svek;
men ödets profetior voro sanna.
Här ser jag aspen; bär den än mitt namn,
i bredd med hennes, i den gröna barken?
Här våra popplar; sina rika grenar
de slingra kring varandras, än, som förr.
Den ena skall beteckna mig – den andra
beteckna Minna, avgrundslika lögn!

Men jag vill vandra längre, jag vill se
det ställe, där jag tog farväl av Minna,
då hon gick hem, att i sin jungfrubur
förgråta tiden av min bortavaro,

och jag flög ut i världen, full av mod,
med hjärta, glödande av kärlekens,
och av den anade bedriftens sällhet.
Här sorlar källan, på vars strand vi stodo,
och morgonsolen gick förklarad opp;
Se, sade Minna, gå som den så ljus,
så säll, så stark, din bana genom världen,
och kom med lugn och värma, såsom den,
till våra dalar, till din Minna åter.
En kyss blott var mitt svar; men mer än löften,
och mer än eder sade den.

Och nu,
se, här är häcken, sammanvävd av rönnar,
och av syrener, här var möte avtalt.
Här satt jag, återkommen, pulsen slog
av hopp och väntan. Många farors skördar,
och många segrars ära, men det bästa,
en prövad trohets guld, det var den skatt,
jag bar till välkomstgåva åt min brud.
Här satt jag, såg med längtan över ängen,
och såg, och såg igen – och Minna kom,
men vid en makes arm. Förgäves, natt,
förbreder du ditt täcke över nejden;
du har ej mörker nog; jag ser ännu
den fasansfulla synen, ser dem komma –
ser honom, med den stela, trygga gången,
och Minna vid hans sida, med förgråten blick,
och bleka kinder, härjade av tårar;
ser Minna stappla vid hans sida, lik
den halvtförblödda hinden, som vid foten
av altaret, mot offerprästens stål,
med vemod blickar opp, och tigger döden.

O Höge Gud! har icke mänskohjärtat
sin kärlek och sin himmel såsom Du?
Är det så ringa, att en hand av stoft
kan, strafflöst, plundra i dess helgedomar?
Dock, på min fråga svarar blott det skedda
ett iskallt ja, och mångfördubblat ljuder
det samma åter, ur min egen barm.

Nej, jag vill icke längre dröja här.
Till mina klippor, hårda som mitt öde,
vill jag tillbaka vända; intet liv
skräms där av mina suckar, ingen ört
förtvinar där av mina tårefloder,
och minnen av min sorg blott finnas där.
I solvarv ren jag levat ibland dem,
och längtar åter till min själs förtrogna.

Så långt har det då kommit! O, förut
i vårens, kärlekens och Minnas famn,
vem hade trott, att ödemarkens klyftor
en saknad fristad bleve mig engång?
Ej slår ett hjärta i mitt grannskap roligt.
Den trötta vandrarn, bränd av solen, glömmer
sin bördas tyngd, då han mig ser, och flyr
med vingad fot min anblick; själva glädjen,
så högljudd annars, stämmer ned sin röst
till stilla böner, då min nejd hon nalkas;
och, först i fjärran, sen hon gått förbi,
får hon sin sång och sina löjen åter.

Förut, hur annorlunda var ej allt!
Glad, som en efterlängtad majdag, kom
jag då till oskuldens och fröjdens lekar

och var som helst, jag gick vid Minnas arm,
i fältets dager, eller parkens skymning,
församlades, av bygdens muntra barn,
en menlös skara, som sin ringdans knöt
omkring vår kärlek, eller vid vår lycka
sin egen, anspråkslösa lycka band.
Skall ej engång ett skuggspel av vad då
var verkligt, unnas mig ännu av livet?
Är banan mörk, så långt den än må sträckas?
Jag frågar hoppet, som, i storm och natt,
så ofta tröttat sina vingar redan,
och återkommit tröstlöst, som det for.

O, höge Allmakt, brutit har ditt barn;
låt straffets åskor över mänskan ljunga.
Hon bröt för jordens skänker; tag vad jorden gav,
tag maktens, rikedomens, ärans skatter,
låt henne sucka under vedermödor,
ur klippan tvingande sitt tårbestänkta bröd,
tag hälsans kraft ur hennes nerver, låt
den svaga kräla, som en mask, för plågan;
men, Helige, det enda ädla, som
hon bärgade av en förlorad adel,
den känsla, i vars famn hon står för dig,
så hög, som mellan paradisets fruktträn,
så ren, som i dess gyllne dagars glans;
tag denna ej, tag hennes kärlek ej!
Vad har hon kvar, om den förloras –

dock,
vad äro mina böner? vad min klagan?
Står icke djupt, och outplånligt ren
min dom i ödets koppartavla skuren?

Vad hoppas jag, vad söker, vad begär jag,
vad kan jag få, vad kan jag mista mer?
Nej, gamen, som förtär min barm, skall jag,
Prometheus lik, i evigheter nära.
Min varelse, ej helad, ej förstörd,
skall ständigt spinna sina egna marter,
och, som en håndikt över mänskligheten,
skall jag av dagens ljus, av nattens stjärnblick skys.

Men se, här är jag åter vid mitt hem.
Här är den kulna grottan; o, som nu,
så dyrbar har den aldrig förr mig varit.
Där skall jag vila lemmar, som av trötthet,
och strider digna. Sluten i dess famn,
på dess granitbädd, skall jag gömd för världen,
vars skönhet kväljer och förskräcker mig,
kanske en stund av sömnens ro besökas,
ett ögonblick, få glömma bort mig själv.

Dock, om, ännu på veka svandun vaken,
vid Minnas sida hennes make vilar;
så lämna mitt förgråtna öga, sömn!
Låt mig, i väkter, på ett fridlöst läger,
med öppen blick mot grottans mörker stirra,
men flyg till honom, kväv hans känslors svall,
och tvinga honom att sin himmel glömma!

ANDRA NATTEN.

Förskjuten, gäckad, trånande och fridlös
gick vandraren, i sekellånga år,

sin tunga stig igenom ödeländer.
Ej bjöd en trofast famn, vid dagens slut,
ett fredligt läger åt hans trötta lemmar,
ej räckte någon vänlig hand en dryck
av källans svalka åt hans heta läppar,
och ingen pannas välvda himmel ägde
två milda stjärnor för hans hjärtas natt.
När morgonen, det glada sinnets älskling,
sin purpurhy i österns böljor tvådde,
då steg han med förkrossad håg från bädden,
och såg ur tårar mot en tröttsam dag;
när kvällen, kvalda hjärtans tröstarinna,
vid västerns guldport log bland sömn och drömmar,
då sjönk han mattad på en sömnlös bädd,
och såg emot en ödslig natt, ur tårar.

En afton stod han stum vid oceanen,
och styrde tránfull sina blickars vingar
mot sitt av kvällens sol belysta hem;
men, like trötta fåglar, föllo alla,
förlorade, i böljans vida grav,
och deras liksång var den suck, dem gavs
till trogen följeslagare på vägen.

Då växte, likt den unga svanen, opp
ett snövitt segel, glimmande i öster;
och inom några korta stunder sam
det vimpelprydda skeppet vid hans udde.
Vid stranden låg en planka – med en bön
till böljans makter, slog han sina armar,
en glädjedrucken älskling lik, om den,
och störtade sig djärv i vågens bädd,
sitt hemland, och sitt sälla hopp till mötes. –

En ädel hand från skeppet räckte milt
den tröttade sin hjälp – och nattens döttrar,
den tysta sömnen, och den lätta drömmen,
begrovo snart hans lidande i frid.

När nu, med rosenläppar, morgonrodnan
bebådade naturens vällust, dagen,
slog vandrarn opp sin blick, och såg omkring sig –
och såg sin hembygds länge sörjda kust,
och såg dess gröna, trädbevuxna kullar,
och såg dess blomsterklädda bäckars gång.
På stranden kände han sin hydda, kände
dess glada fåglars morgonbön – berusad
ur fröjdens överfyllda nektarkalk,
föll han, i salig yra, på sitt anlet,
välsignande det liv, han nyss förbannat,
den jord, han kallat smärtans avgrund nyss.
Och som han slöt sin bön, då sprang bland löven
hans barndomsvän, hans trogna flicka fram,
och föll förlorad i sin älsklings armar,
besköljande hans kinders milda brand
med återseendets och glädjens tårar. –

Men, sorgens son! säg, varför dröjer nu
din själ vid glada bilder? – Varför talar
din röst om mänskosällhet nu, förut
blott van, att ensam klaga och fördöma?

Ha! även jag var säll en stund, – en stund,
ej dyrköpt nog för tusen seklers marter.
Ha, jag var säll! – se, solen hunnit ren
till andra rymder jaga nattens skuggor,
och daggens droppar släcka icke mer

den trånadsmatta blommans törst, och jorden
står skälvande i ljus och dag, och ler
åt villan och fantomerna av mörkret;
men för mitt öga står dock nattens dröm,
så skön, så magiskt klar ännu, och kämpar
mot verklighetens strålar, segerrik,
som månans skimmer emot stjärnornas.

O dröm! o himmelskt ljuva dröm! om dig
skall jag för nejdens kala fjällar tala,
tills deras missljudsvanda eko glömma
de rop av smärta, dem de hört av mig,
och vänja sig, att av sig själva stamma
den häpne vandrarn glädje blott till mötes. –
Så sakta då, o skog! din tysta susning!
och hämma, bäck, ditt muntra språng en stund!
och, klippor, höjen edra gråa hjässor!
och, nejdens alla andar, hören – hören!

Det var en kväll, en nordisk sommarkväll,
en kväll, då solen icke går till vila
vid jordens barm, men kysser henne blott,
och skyndar åter opp till dagens fröjder,
det var en kväll – den vida västern låg
och dvaldes i ett hav av guld och saffran,
och över österns gröna kullar summo,
likt rosengårdar i det stilla blå,
de skära purpurstänkta molnens flockar.
I dagg och vällust låg naturen stum,
och jag – jag vandrade bland hennes under
stum, såsom hon. Jag kände ingen sorg,
men medvetslöst uti mitt hjärta bodde
ett stilla kval ändå, som jägarns lod

i örnens sönderskjutna sida dröjer.
Men när han sitter sen på klippans spets
och mänger dagens strålar där med blod,
då känner han uti sin barm en plåga,
men vet ej, varifrån den kom, och när
den slutas; så med vemod, som jag ej
begrep, en gåta för mig själv jag gick
på fältets fägring, vacklande och sluten;
när hastigt, fjärran från, ett sakta ljud,
som av en lutas lätt berörda strängar,
i samklang döende, mitt öra hann.

Jag lyssnade. – Ännu en ton, ännu
en suck av andarne i lutans boja;
och sen ett lugn, en stillhet överallt,
likt lugnet på den kvällbelysta fjärden,
när sista fläkten gått med stim däröver,
och vattnets dallring byts till spegelglans. –
På en gång skingrades min smärta nu,
och jag var lätt till mods igen, som blomman,
när fästets källor flödat ut, och valvet
ånyo mot den tårbestänkta klarnar,
men medvetslös, som blommans, var min fröjd.

En sorglös trånad drev mig mot den nejd,
ifrån vars famn de milda ljuden kommo.
Jag skyndade, som lyft av vingar, dit
och lyssnade, och lyssnade ånyo.

Så kom jag till en park, där stam vid stam
mot ljusets pilar höjde gröna sköldar,
och ingen fläkt av aftonvinden hann
den friska helgedomens svala skymning.

Det syntes icke mänskospår i den,
ej spår av dessa fräcka skövlarhänder,
som sätta konstens stela krona opp,
uppå ruiner av naturens fägring.
I blomning stod där varje ört på marken,
i sommarskrud stod varje träd – en flock
av luftens fjäderklädda barn allenast
satt drömmande emellan löven där,
och sången slumrade på deras tungor.

Jag stannade, jag visste icke mer
av någon lidelse, av någon tanke;
mitt väsen var, som skeppet är, på havet,
när ingen svallvåg mot dess sida slår,
och ingen vind dess slappa segel fyller.

Men nu – nu klang en himmelsk ton igen,
och plötsligt ljödo lutans alla strängar
en rik, högtidlig harmoni, som snart
melodiskt fylldes av en kvinnostämma.

Vad nyss var sänkt i sömn, spratt opp på nytt:
var fågel öppnade sin näbb till sång,
vart löv i parken skälvde, och ett regn
av dagg föll dallrande av varje blomma.
Och jag, jag hörde rösten mig så nära
och kände den – och det var Minnas röst.

Men stod du en gång, svept i dimmans flor,
på kullens spets av vårens morgon famnad,
och drack en rosenånga, fast du ej
de röda skålar såg, varur den flödde,
och badade i värma dina lemmar,

fast värmans källa doldes för din blick;
och såg du då en flyktig storm förjaga
den lätta dimman, såg du berg och dal
förtroligt träda fram ur formlösheten,
och såg du då med klara ögon glad
de vänner, som din vällust nyss beredde;

då vet du vad jag var och vad jag blev
det ögonblick, jag Minnas stämma hörde.
Ty vad jag lidit, vad i långa år
jag njutit såsom ljuvt och tänkt som sällt,
stod i förklarad glans inför min själ,
och kärleken gick som en sol däröver.
Förbannad från mitt hjärtas ljusa eden
var dock en enda tanke, – var dock den:
att Minna, Minna ägdes av en annan.
Jag kände blott min sällhet, visste blott,
att hon och jag i världen fanns – ej annat,
när jag, i jublande förtjusning, sprang
den korta väg, som skiljde oss ännu,
och föll på böjda knän vid hennes fötter.

Men hon, ej skrämd, ej överraskad, såg
så ömt förtroligt leende på mig,
som om jag länge stått hos henne redan;
hon såg, som barnet på sin ängel ser,
när modren bäddat vaggan mjuk, och drömmen
då genast leder fram den välbekante.

Ej ljöd dock lutan mer. Det byttes ej
ett brutet ord, en vingad suck av oss;
men på den lätta brygga, bägges blickar
emellan våra hjärtans himlar slogo,

gick kärleken, i tusen former klädd,
att växla njutningar, och växla boning.

Tills, famn ej mera skild från famn, och mun
ej stängd från mun, jag låg i hennes armar,
och kände svallningen av hennes barm,
och drack dess tårbestänkta kinders dagg,
och domnade av vällust bort – och väcktes.

Men, lögn av sällhet! håll mig evigt dock,
ack! evigt i din hulda boja fången.
Jag tigger ej av verklighetens nåd
en fröjd, som multnar under ägarns händer.
Med fantasiens skuggspel är jag nöjd,
blott den beständigt för mitt öga ter
den stund, då jag var säll, fastän bedragen.

Då skall jag än, när Minnas vår förgått,
och hennes kinder inga rosor bära,
se henne ung och salig i min famn.
Då skall jag än, när mina dagar flytt,
och kullen vilar grön uppå mitt stoft,
men stjärnorna min fria ande bärgat,
då skall jag än, från världens sköna ljus,
från Gud, från himlar och från änglar gå,
att drömma mig vid Minnas purpurläppar.

TREDJE NATTEN.

I öster stiga svarta skyar opp,
bebådande en lång och stormig natt.

Långt hän i väster, bortom sund och uddar,
sjönk solen, tröttad, nyss i havets famn,
och släckte lugnt sin fackla.
Hur växlar allt! Den dag, som välvde nyss
sin rika blomning över tusen länder,
står vissnad ren, och mörka skuggor tära
på bladens sista, matta purpur nu.
Det lugn, som bredde lätta vingar över
den glada nejdens land och vatten, flyr
för stormens örnflykt, hotande i fjärran,
och intet är av allt, som varit nyss. –
En bild utav naturens stora liv
är livet i en mänskobarm; för båda
står samma, eviga och höga lag:
förvandling är dess bokstav, liv dess anda.
Lycksaligt är det hjärta dock att prisas,
vars dag ej till en stormig natt förbyts,
men till en natt av frost, och is och dvala;
ty domnat, märker det ej då förlusten,
och väcks av nästa morgon, men ej mer
till en förgänglig dag.

Det bodde nyss
en himmelsk frid i mitt förtärda hjärta,
och glädjen spridde där sitt ljus ännu,
lik höstens sena sol, som någongång,
minutligt, ödelagda fält förgyller;
men plantor, ack, som vissnat längesedan,
begynna åter blicka opp, bedragna
utav en härmad vår, tills snart ett moln
förskingrar deras hopp, och haglar ner
en skur av stela dödar på de späda.
Så, milda känslor, I, som skjutit åter

en dvärglik grodd i den betrycktes barm,
skall snart, kanske, ert matta liv förstöras,
en dyster aning sveper ren sitt flor
omkring er himmel, ack! om några stunder,
är allt, måhända, mörkt igen, som förr.

Men tyst, en sång! – Vad mänskligt väsen dväljs,
som jag, bland klyftorna i ödeskogen?
En glättig sång! Kanske av en förvillad,
som återfunnit stigen till sitt hem,
och skyndar, jublande, till barn och maka.
Den sälle! regnet faller kyligt ren,
och natten andas kallt; men ack, hur lätt
skall icke färdens långa möda glömmas
i vilobädden av en älskad famn!
Där syns ju glädjesångerskan! – men ack,
vad strid emellan hennes sång och väsen!
Lik bäcken, som sin muntra stämma höjer,
fastän den, bruten, mellan klippor går;
så tycks ock hon, på livets fröjd bedragen,
förvirrad, krossad, sjunga sällhet än.
Se denna glesa krans av vissna rosor,
som fängslar hennes spridda hår – var fläkt
slår bort ett gulnat blad av dem, liksom
ett oblitt ödes lätta vindar slita
förhoppningar ur en förkrossad barm.
Se hennes anlet, likt en höstlig källa,
av stormar grumlad, överhöljd med spillror
av en förhärjad blomstervärld; ännu
är himlen dock ej jagad ur dess spegel.
Så vilar även där i hennes anlet,
ibland förstörda drag, en stämpel än,
som är mig känd, som jag förut har älskat. –

Kom närmre, vilda tärna! Minna blickar
sin kärlek än ur ditt förgråtna öga,
på dina kinder syns en skymt ännu,
av rosengårdarna på Minnas kinder,
fast sorgen brett sin vinter över dem;
hög välvs din panna, såsom Minnas panna;
din röst är hennes, och din barm är hennes,
kom, låt mig känna om ditt hjärta slår
så högt, så brinnande, som hennes hjärta.
Kom, kom! – –

Ha! milda himmel, det är hon!
I pulsar! svallen vildare än havet,
att fasan ej må isa edra böljor.
Ja, det är hon! Förnuft, släck ut din lampa,
den lyser opp en avgrund – samla, natt,
från halva världen hit ditt mörker, fallen
I klyftor! över oss och oss begraven! –
vansinniga! i denna fasans nejd,
i denna stund av skymning och av vila,
då sorgen sover, och då glädjen drömmer,
vem söker du?

HON.

Ha! ja, vem söker jag?
Jag söker här min älskling, och han svarar
från alla gråa klippor, då jag sjunger.
Hör, hör! en stämma där, en där, en där,
den sista är så långt, så långt, att jag
ej hinner honom mer, sen dit han flydde.
Hör! hör! nu är han åter nära – nu
där längre – nu så långt, att knappt han höres.

O, ve! vi flyr han? Vad har jag väl brutit?
Och har jag brutit, vill jag allt försona.

HAN.

Du gråter, gråt ej, kvinna! låt din tår
ej fruktlöst falla vid ditt ödes fötter;
det ser ändå ifrån sin höjd på dig,
som solen på den lilja, han förbränner.
Var glad, din älskling kommer då igen;
nu vill han icke komma, då du gråter.

HON.

Då skall jag le. Jag log nu nyss också,
och sjöng av glädje, ty han var så nära.
Han svarade från denna häll. Var är han nu?
Jag kom, och fann blott dig – men såg du honom?
Och ägde han en vänlig hälsning ej,
att lämna kvar åt mig, förrän han flydde?

HAN.

Han sade, att, då nästa morgon gryr,
är han tillbaka hos sin trogna flicka,
och skiljs ej mer.

HON.

Du arma blomma, som jag plockat
för honom, för att gläda honom, ack!
till nästa morgon lever du ej mer.
Du måste vissna, natten är för lång.

Men, gode främling, tag den späda blomman, du;
jag kan ej vänta, jag vill söka honom.
Om han mig flyr, och jag är där i fjärran,
då han är här, så räck åt honom blomman,
säg, att, som hon förvissnar under natten,
skall jag väl vissna, innan morgon gryr;
säg honom, att han icke borde fly,
att jag ej minns, hur länge jag har irrat
uti hans spår förgäves, ja förgäves.
Min tunga bränner, mina fötter blöda,
jag dignar ofta, då han är som närmast,
och drömmer, under dvalan, att min barm
är full av törnen, att mitt hjärta stinges
vid varje slag. – Det är en dröm. –

HAN.

Håll opp!

HON.

Den vederkvicker mig likväl, och snart
är dvalan slut.

HAN.

Håll opp! Du talat nog,
att jaga lugnet bort från himlens salar,
slit ej mitt hjärta sönder; det är sjukt,
som ditt.

HON.

Som mitt? O! då behöves tröst;
men säg, var skall jag hämta den ifrån?
Den har jag sökt, som molnet, i sin irring,
en fristad söker, såsom vattenfågeln
i vassens mörker letar sina ungar,
som blöda ren i jägarns hand. O! tröst
har icke jag, du arme like; fick den
av mänskor ej, av himlen ej, av jorden ej.
Jag har en saga, vill du höra den,
så underlig och dock så sann, jag såg den själv?
Först skall du gråta, sedan skall du skratta,
och om du skrattar, vill jag skratta även.
Man sade mig, att kärleken ej var
för jorden skapad, att ett brott det vore
att klaga, då dess planta vissnar här.
Men jag gick ut med hjärta, fullt av hopp,
och tänkte söka opp en lycklig kärlek.
Jag ville se, om ej ett ställe fanns,
där tvenne trogna kunde leva sälla;
och ren i närmsta skog såg jag ett par
av turturduvor. I den glesa toppen
av ett förtorkat träd, de sutto båda
med näbb vid näbb, men runt omkring var lugn.
Jag stannade; för mig var skådespelet
så outsägligt ljuvt. En glädjetår
steg i mitt öga; men den hann knappt falla,
förrän en hök kom obemärkt och tog
den ena duvan; – under klagoljud,
försvann den andra, bävande, bland träden.
Med smärta såg jag efter höken – han
flög med sitt byte till ett annat träd,

där satt hans maka, bägge delte duvan,
och sen de mättats, smekte de varandra;
och jag blev tröstad åter, ty jag såg,
att kärlek fanns, och allt var lugnt kring den.
Då ljöd ett skott – den ena höken föll,
den andra flydde, bävande, i skogen.
Med vrede slog jag ned min blick, och tänkte:
Här mördas kärleken, det finns likväl
en ort, där idel goda hjärtan klappa,
där skall jag finna vad jag söker, där
förföljs ej kärleken, men ler och skyddas.
Så tänkte jag, och lättade min fot,
att vandra dädan – under foten, se,
låg en förtrampad fjäril, än i döden
vid blomman fast, som han i livet älskat.
Han var förtrampad av min fot, av mig,
hur underligt, av mig, som velat köpa
med eget liv hans liv tillbaka – skratta –
du skrattar ej – av mig var kärleken
förtrampad – och du skrattar ej –

HAN.

O, kvinna!
förtvivlan skrattar såsom du, förtvivla ej!
Din fjärils död var kärlekens triumf;
han dog gemensamt med sin älskarinna,
han dog för dig, som ville honom gott.
Ser du, i livets öknar går en ängel,
han älskar kärleken, som du, han rycker
också en maka ofta från en maka;
men ej med hökens rovlust, ej med jägarns,
ej tanklöst, såsom de; med ömhet blickar

han på den ena, då han tar den andra.
Han tänker: Sen du gråtit några stunder,
du efterblevne, skall jag dig ej glömma
i tåredalen, där du ensam går. –
Vet du vem ängeln är? han heter Död,
hans gärning liknar din, ty han är god, som du.

HON.

O! du är själv den milda ängeln, sänd,
ej att begära tröst, men skänka tröst.
Förtälj din vackra saga än om Döden,
hur ömt han älskar allt och allt förlossar!
Förtälj det än; och jag vill böja ned
mitt matta huvud på ditt knä och lyssna.
Och när jag lyssnat och mitt öga sluts,
så håll dig färdig med din gömda lia,
och för den bleka liljan opp till Gud.

HAN.

Att evigt blomma och att evigt älska.

HON.

Att sitta vid den Högstes fot och gråta,
tills Han, bevekt av mina tårar, sänder
dig ned, att hämta den, som nu mig flyr.

HAN.

O! då du hamnat, hamnar han också.
Han skall väl söka själv den goda ängeln,

som honom för till dig. Till dess förglöm,
vad jorden brutit, vad du lidit där.
Sov bort din smärta, sorgens trötta dotter!
och dröm, hur lyckan står vid gravens rand
och tigger för sitt rika fullhorn än
den sköna skatt, hon nödgas sakna – friden.

HON.

Och huru döden fattar lyckans hand,
och för den blinda, som en trogen vän,
tillbaka genom världen, genom tiden,
och fyller bristen, då hon gett, och sår
försoning i de fel, som hon begår.
Så vill jag drömma på ditt knä, du gode,
du ende, som ej skymfade den svaga,
ej återstötte, utan skydd och tröst,
den skyddbegärande, den övergivna.
Ja, jag vill drömma lugnt uppå ditt knä,
så lugnt, som stjärnan i en sommarhimmel,
som hjärtat drömmer i sin barndomsvärld.
Din lön är färdig: du är Dödens ängel,
och du behöver skatter, för att älskas
av jordens barn; tag varje tår, jag gråtit,
tag alla suckar, dem jag gjutit har,
de äro pärlor nu och diamanter,
som möta dig, varthelst du styr din färd.
Men där en fridlös änka klagar sen
bland bleka barn, som ropa efter bröd,
och där kring bårens rand sig nöden lägrat,
där strö dem ut, och jag vill skåda då,
välsignande, från himlens sal därpå.
Men där du ser en tröstlös kärlek kräva

av jord och himmel en förlorad sällhet,
där strö ej guld, ej diamanter ut;
men höj din lie, skörda! –

HAN.

Sömn, o sömn!
du svala dagg för hjärtats sjuka blomma!
du blida, som på drömmens vingar bär
den kvalda anden ur sin fångaboning,
och låter honom, några stunder, fri
i evighetens etersalar andas!
Kom, sänk dig ned till oskulden, fastän
dess bädd av klippans kulna mossa reddes,
och fast hon lutar hjässan mot en famn,
där alla livets vilda sorger storma!

Hon sover ren – min bön är hörd – hon sover.
Se, överståndna äro dagens mödor,
och plågor, hopade av långa år,
uti ett enda ögonblick förgätna.
Hur lugn är ej den godas sömn – som kvällen,
när dagens stormar rasat ut, förklaras
dess sorgebleka anlet mer och mer;
och dessa tecken, varmed ödet stämplar
sitt herravälde in på slavens panna
de jämnas åter, och befrielsen
bor, typiskt röjd, hos slumrarinnan redan.
Ja, säll är du, som sover och som glömmer;
ej tränga världens dystra bilder nu
igenom dina blickars slutna portar,
och livets djupa avgrund höljs av natt.

Hårt har hon kämpat, mycket har hon lidit,
dess barm är sårad och dess pulsar tömda,
och hon förföljs ännu. En flykting är
dess tanke, utan riktning, utan hem;
dock jagas även han av sorgens härar,
varthelst han irrar, sökande en fristad,
och ej en gång i din förstörda borg,
o vanvett! låter du den kvalde dväljas.
Blott sömnen är de övergivnas vän.

Du dyra varelse! jag klagar ej,
att sinnlighetens lampa, att förnuftet,
blott flämtande, med halvsläckt låga, brinner
inom din hydda, rest av jordens stoft;
men att, varthelst dess matta stråle faller,
en tår skall röjas, och en jämmer skådas,
se där min plåga. Litet nog ändå
betalar själens gudaeld här nere
de offer, som den kräver av vår frid.
Ty vad är mänskan med sin dubbla lott
av jordiskt mörker och av himmelskt ljus?

En dyster natt omkring en enda stjärna.
Förgäves bryter hennes bleka sken
igenom slöjorna av moln och dimmor;
hon dagar ingen rymd, hon tränger ej,
med strålfull fackla, genom skuggans gårdar;
och stormen bryter segrande likväl,
med härskarstämma, genom nattens famn,
och böljor sucka mellan öde stränder.
Det finnes stunder dock, då ögat, glömskt
av skymningen, av fasorna och striden,
med barnslig vällust, ser på stjärnan blott;

och dessa stunder vördar svagheten,
som sina ljusa stunder, älskar dem,
som glädjens lätta ögonblick av livet;
men kraften, men det starka hjärtat åter
förbannar dem, som foster av en avgrund,
förrädiskt lockande ett fridlöst hopp,
blott för att visa, hur dess vingar domna,
försåtligt talande om ljus och frid
för tanken, som i villans öknar famlar.

Så vila ut till morgondagens mödor,
du ödets korsbelastade slavinna,
och glöm, så länge du kan glömma än.
Åt mig har natten ingen sömn att skänka,
min vila är en vanmakt blott att bära
det lidande, som samlas över mig.
Men jag vill sitta och ditt lugn likväl,
med glädjeblandat vemod, än betrakta;
som sorgen sitter vid en älskad grav
och gläds åt blomman, som gått opp däröver.

FJÄRDE NATTEN.

Hon är försvunnen – ja, hon är försvunnen!
Det enda minne, jag av henne fick,
är spåret på det daggbestänkta gräset,
och kvistarna som darra än där hon
gick stilla fram emellan skogens stammar.
Ja, hon är borta, som en aftonrodnad
försvann hon bakom klyftorna och träden,
och ensam står jag kvar – en dyster natt.

O! jag var säll ändå; jag slöt den hulda
emot mitt hjärta, och jag led allena,
och hon var trygg i sömnen som ett barn.
En här av minnen från förflutna tider
slog opp sin skådeplats kring slumrarinnan,
och spelte genom mörkrets glesa flor
i växlande gestalter för mitt öga.
Där såg jag er, o mina barndomsdagar,
med edra klara solar och ert lugn,
då tanken än ej visste av sig själv,
ej flugit ut ännu, att fåfängt söka,
lik Noaks duva, någon grönklädd strand;
men gungade, i drömmens trygga ark,
på livets vida, bottenlösa bölja;
dig såg jag även, lund! där jag en gång
för Minna blottade mitt hjärtas lågor,
där lättbevingad, svalan lik, som svävar
mot vårens famn ur sundets purpurvåg,
bekännelsen flög över hennes läppar,
och hennes blickar gräto pärlor till
en krona åt min segrande förhoppning;
dig återsåg jag, djup av sällhet, stund
och evighet tillika! då min kyss
för första gången, i den svala kvällen,
vid lunders susning och vid fåglars sång,
på hennes läppars vällustbädd försov sig;
och er och er, o eder, tusen gånger
besvurna och igen besvurna, såg jag,
ej lätta och förhoppningsfulla nu,
som fordom; men allvarliga och dystra,
på tidens vingar pekande och på
det mörka ödets järnhand, där den tung
låg vårdslöst vilande på brutna fjättrar. –

Så såg jag än med vemod, än med glädje
de dunkla hamnarna av forna fröjder,
än bedjande för nattens flykt, och än
att solen evigt ville borta dröja.

Men bergens toppar klarnade i väster,
och snart mot dalen, i en långsam ström,
flöt ljuset neder från förgyllda fjällar,
och dagen frambröt, och hans strålar föllo
på Minnas bleka kinder ren.
Då slog hon opp sitt öga, såg mig an
med blickar, ej förslöade, som nyss,
men skarpa, genomträngande, som pilar:
»Du är det, jag har funnit dig; min dröm,
min svåra dröm är slut« – med dessa ord
uppstod hon hastigt, grät en tår förstulet,
och tog min hand och talte himmelskt lugn:
»Se, plågans spjut är krossat, täckelset
är från mitt öga fallet; jag har funnit
det jag har sökt, och hjärtat vill ej mer.
Vad jorden äger, hennes fröjd och smärta,
har jag i bräddat mått tömt ut, och mer
har hennes trånga förråd ej att skänka.
Jag vandrar nu dit du ej följa får;
men snart jag vandrar längre bort, och då
välkommen efter!
Som jag, skall du kanhända länge drömma,
att du förgäves söker här din sällhet,
och såsom jag, skall även du en gång,
med hjärtat lugnat och med själen ljus,
förvånad vakna, sluten i dess armar;
till dess farväl!« – Hon kramade min hand,
och vände stilla mot den smala stigen,

och började med långsam gång sin färd.
Min famn stod öppen och mitt öga bjöd,
i tävlan med min tunga, henne åter;
hon såg min tår ej, och min bön dog bort,
förgäves klappande på hennes hjärta.
Sin bana gick hon, obeveklig, kall,
den bleka månen lik på vinterns himmel.
Jag skyndade i hennes spår, jag ville
i mina armar sluta än en gång
den avgud, som mitt hjärta evigt famnar.
Jag nalkades – hon såg tillbaka då,
och höjde hotfullt varnande sin hand;
förisad stod jag kvar på hennes bud,
en blodlös bild, ur marmorklyfta huggen,
lik sångaren i Plutos dunkla borg,
då natten tog hans Eurydike åter.
Orörlig var min fot vid marken häftad,
mitt bröst var länge utan suck och stämma,
tills jag omsider såg, hur mer och mer
den älskade i skogens djup försvann;
då fick jag klagoröstens gåva åter
och ropade med hemsk förtvivlan: Minna!
Men blott ur bergens sorgsna grottor kom
i långa suckar återsvaret: Minna.

Hon vandrar – hjärta! frågar du varthän?
Varthän, om icke till sitt hem, sin make;
ty varje ädelt sinne bär sitt tvång,
och smider pliktens kopparkedjor starka.
Välan, hon går tillbaka till de sina,
med känslan kuvad av förnuftets bojor,
hon får ej minnas, vill ej minnas mig;
och snart skall vanan, som det tunga lättar,

och det förhatliga gör ljuvt och älskat,
med milda händer blomsterhölja törnen
av hennes olycksaliga förbund.
När då, med fridens gryning i dess själ,
dess bleka kinders nya gryning börjar,
vem är den lycklige, vars kyssar få
ur deras morgonrodnad purpurn suga?
Och när ifrån den friska barmens skatter
hon slöjan kastat, och det rum beträder,
där, lyst av lampan, eller stjärnan blott,
försåtligt yppig högtidsbädden sväller,
vem följer glädjerusig hennes steg,
och mäter, trånande, sekundens dröjsmål?
Ha! icke den, som ensam irrar här,
och dricker nattens kulna dagg, och söker
en mossbevuxen klippas läger – nöjd,
om han på den kan för en stund förglömma
vad han har varit, vad han är och blir.

Vad visken I uti mitt öra åter,
dagskygga spöken, barn av mörkrets värld?
Vad bröt väl Minnas make? – dock hur ljuvt,
att se det blod vid dolkens sidor stelna,
som brunnit nog vid Minnas sida ren!
Fly avgrundstanke! vill du locka bort
ur själens famn dess enda skatt, den ängel,
som ensam blev den övergivne trogen,
och stundom talar om ett annat land,
där Minnas kärlek möter mig på stranden.
Nej, han skall leva, om han kunde än
med tusen sinnen frossa av sin lycka,
och ur min sällhets aska skall jag bärga dock
en möjlighet av Minnas återkärlek.

Man talar om, hur dödens lugn är djupt,
hur bojan faller av den tyngda anden
den stund, då hjärtat slår sitt sista timslag
och mer ej mäter fångenskapens tid.
Och det är sant, att ingen stormil skakar
det tjäll, som byggs åt slumrarn under kullen,
att ingen smärta födes av den barm,
som stilla under mossans djup förmultnar;
men anden, anden, är han fri? – O nej!
Han är ej fri i eterns ljushav, där
bevingad mellan stjärnorna han svävar,
han är ej fri i evighetens famn,
i himlens salar är han slav ännu;
han bär sin boja i sig själv, sålänge
han bär ett minne än av tidens kärlek,
och denna kärlek är ej skakad av
så lätt, som grusets sköra fjättrar bräckas.
Se, klippan stiger brant mot molnets rand,
en färd till toppen, och ett språng från den,
vad ringa pris för sällheten och friden,
om dessa kunde köpas därmed blott!
I tusen skilda dräkter vinkar döden,
så blid, så litet skrämmande i varje,
jag kunde störta i dess öppna famn
så glad, som svanen i det klara sundet,
och dröjer dock – o, varför dröjer jag?
Ha! bleve anden friad genom döden,
och ren från varje jordiskt minnes smitta,
en suck, en enda klagan skulle då
ej mera flyga över mina läppar;
nej, blomsterkransa skulle jag min panna,
till fjällets spetsar ett triumftåg göra,
och under glädjesånger ville jag

mig segrande i djupets kaos störta;
men nu, vad vore dödens frukt? ett liv,
blott mera mäktigt att sitt kval begripa.

O! ingen himmel vore härlig nog,
att locka dig från jordens dalar, ande!
så länge Minnas hjärta klappar där.
Vid henne skulle du din frihet fängsla,
oemotståndligt till din avgrund dragen,
lik fågeln, som av ormens blickar snärd
med öppna ögon i hans eldgap flyger.
Du skulle fly till Minnas famn, och där
ett vittne bli till sinnlighetens segrar,
då hon, lik fablernas menad, berusad
av vällustbägarns gift, förglömt sig själv,
och jublande, i nattens stund, på ett
förhatat altar kärleksoffer tänder!
Nej, bättre vore, att i klippans barm
ett evigt fängelse för dig bereddes,
dit ingen skymt av jordens bilder hann
och intet ord av hoppets falska löften.

Så äger då ej engång du, den hela
förblödda jordens sista, glada tröst,
du fristad, vid vars portar slaven lägger
sin börda ned, och konungen sin krona,
du fridens tempel för en värld, du hamn,
dit livets alla trötta segel sträva;
så äger då ej engång du, o grav!
ett läkemedel för mitt arma hjärta.
Välan, jag vill fördubbla mina kval,
vill självmant samla smärtans alla vapen,
och trycka dem så flitigt i min barm,

att sår på sår må regna, och åt mig
ett ögonblick ej givas för att känna
det enas plågor, förr'n det andra drabbat.
Så skall den dvala jagas bort, som, lik
det lugn, som mellan åskans knallar råder,
ibland förbredes i min själ och ger
åt kvalets viggar blott en ökad fasa.
Med sorgens övermått skall sorgen kvävas,
och dessa avgrundsdolkar skola dock
en gång förslöas, då de ständigt brukas.

Se opp, mitt öga, tanke, spänn din flykt,
och hjälp mitt ödes bristande förmåga,
att måla bilder på min kärleks duk,
förfärligare, än de redan sporda.
Fullända teckningen av denna tavla,
där Minna väckts av morgonsolens strålar,
och lyftat sakta opp ur vaggans bädd
ett barn, som vid dess sköte ler i sömnen.
Med skärad pensel måla hennes ögon,
som tvenne himlar, lugna, klara, blå,
med gränslös ömhet famnande den späda.
Och hennes anlet, låt det halvt förklaras
av dagens ljus, och halvt av moderglädjens,
och att det sällare må röjas än,
låt några tårar i dess sällhet irra.
Men giv den späda ängeln inga drag,
som likna mina; nej! en annan gav
åt Minna hennes sköna skatt, en annan
skall hon i honom älska, vid en annan
igenom honom bindas, och åt mig
skall ingen fläkt av hennes ömhet ägnas.
Så är den första tavlan färdig. Nu!

gå till den andra, måla där en park,
med löv och skuggor omkring Minnas boning.
I parken bilda henne, vid dess barm
låt barnet dricka ur sin näringskälla,
och där framföre teckna sen en man,
som ser med lutat huvud ned på gruppen.
Åt Minna giv ett uttryck, som om lunden,
med lövens tusen tungor, som om vinden
ur varje fläkt, ur varje stråle dagen
till henne skulle viska: Du är mor.
Låt kölden smälta på dess makes panna,
giv faders känslor åt hans marmoranlet,
och låt hans blickar röja, att han då
begriper värdet av sin stulna lycka.
Mig må din pensel vårdslöst kasta ut
bland klipporna, som trona där i fjärran.
Led några forsar dit, som överrösta
min klagan, om jag klagar, och ett vindkast,
som sliter tårarna ifrån min kind,
att ingen dödlig anar vad jag lider.
Så är den andra tavlan skön. Och nu!
tag mera mörka färger, gör en natt,
som dyster välver sig kring moln och stormar.
I Minnas sovrum sätt en halvsläckt lampa,
låt sömnen vinka och paulunen svälla,
låt – nej, fullända ej din avgrundstanke, nej,
låt tvenne stjärnor mot varandra irra,
och krossade, från sina banor ramla,
och världen lossas från sin fasta grundval,
och jord och himmel i en suck förgås.

FEMTE NATTEN.

Frid milda afton! Jord och himmel frid!
En livstidsfånge lik, som blev benådad
och kom ur tornets natt, ur järn och boja
i dagens vida tempel ut igen,
där solen brann, där luften ljöd, och fältet
i löv och blommor mot hans anblick trädde,
och varje bana var förutan gräns,
och varje sällhet, såsom himlen, öppen;
lik honom, endast mera säll, står jag
ibland passionens sönderbrutna länkar.
På detta spegelklara hav av frid
vill hjärtat bäva, o, och kan det icke,
och tanken skakar tveksamt sina vingar
och vill ej tro sin frihet, och likväl
för varje vingslag honom över molnen.
Hur skönt jag lever, o hur lätt jag andas,
hur härlig strålar kvällen för mitt öga,
och hoppet vet dock av en bättre morgon;
en kärleksbädd är jordens gröna matta,
och sömnen är dock mera ljuv därunder;
hur saligt allt! – jag står på Minnas grav.
Jag står på Minnas grav. – O, det är ljuvt
att tänka hur hon vilar lugnt här nere,
och hur jag själv skall snart få vila lugnt.

Du sover Minna? nej du sover ej! –
ditt hjärta sover, men din ande vakar,
din skuggbild är det, som så kärligt ser
ur varje blommas daggbestänkta öga;
med fågelsången, som ur parken skallar,

melodiskt blandad, når din röst mitt öra;
en viskning sänder du i varje fläkt,
ett budskap med var sky, där oppe tågar;
och jag förstår din vink, och lyder den.

O! vad är sorgen, på vars altar vi,
nattvandrande i stoftets dalar, offra?
Och denna här av mödor och bekymmer
och kval och fasor, som förtära sinnet,
vad äro de? – en tropp av skuggor blott,
fantomer, verkliga för tankens öga,
så länge han i mörkrets rike dväljs;
men tomma, utan varelse och kraft,
så snart han mäktar sig mot ljuset svinga.
Ej utom grusets räcka ödets gränser;
och människan, som är på jorden jord,
är himmel genast då hon är där oppe.
Hur ser jag icke nu med ömkan neder
på er, o nätter, som jag genomvakat,
på er, o dagar, som jag gråtit bort!
Jag kan knappt mera fatta dessa små
bekymmer, som mig syntes då så stora.
Ty, i min kärleks rika helgedom,
hur obetydlig var ej denna skatt,
som skövlades av oinvigda händer!
Vad ägde icke Minna kvar för mig?
Den själ, som låg odödlig i dess öga,
den skönhet, som i varje fiber brann,
i tiden tänd, men tänd för evigheten,
den var för mig; för hennes make var
ej annat, än det stoft, där masken nu,
som han, sin medvetslösa högtid firar.

Hur lydde Minnas sista ord till mig?
»Som jag, skall du, kan hända, länge drömma,
att du förgäves söker här din sällhet,
och, såsom jag, skall även du en gång,
med hjärtat lugnat, och med själen ljus,
förvånad vakna, sluten i dess armar.«
O! nu förstår jag hennes mening klart.
Min plåga var en dröm, – det verkliga
är icke fött och skiftar ej med stunden.
Ett enda var dock sant, det var min kärlek,
jag sov uti dess famn – nu är jag vaken.
Jag såg i sömnen spöken, natt och fasor;
nu ser jag Minna, himlarna och Gud.
O kärlek! huru skön är icke du
emot den Amor, med förgiftat koger,
som dikten målar och passionen tror.
Du står förklarad för mitt öga nu,
jag ser din båge riktad; men den är
den öppna famn, du sträcker ut mot världen;
och dina pilar känner jag – de bildas
av oskuld, salighet och ljus.
Det var en stund – jag såg dig då i samma
gestalt, som nu – det var den första gången,
jag dig förklarad såg i Minnas blick.

Dig slöt jag då med henne mot mitt hjärta;
men blott en stund, sen fann jag dig ej mer.
Mitt ljus var slocknat, i min själ var skymning,
och för sömnvandrarn genom livets natt
sjöng sinnligheten en förrädisk vaggsång.
O! endast tvenne flyktiga minuter,
o! av det långa livet endast tvenne,
är människan ur stoftets dvala väckt,

och kan mot andevärldens vällust skåda;
och dessa gry med hennes första kärlek,
och hennes sista stund. Som barnet vilar,
med slutna ögon, vid sin moders barm,
så vilar människan i evighetens.
En gång, vid modrens kyss, slår barnet opp
sin blick, och ler och somnar in å nyo;
och det är bilden av vår första kärlek.
Men drömmar smyga till den spädas sinnen,
oroande, försåtliga och grymma,
som störa pulsens gång och hjärtats frid;
och slumrarn kvider då och tårar tränga
igenom ögonlockens trånga galler,
och modren sluter honom närmare
och närmare emot sitt bröst, till dess
han vaknar, ser förvånad opp, och känner
den hulda snart, och ler igen och sträcker
de späda armarna med fröjd mot henne;
och det är bilden av vår sista stund.
Men icke alltid plågas slumrarn dock
av svåra syner; ty minuter givas,
när leende, i någon jordisk form,
hans bättre liv för honom uppenbaras,
fast bilden är förgänglig, som hans dröm.

Vad var min kyss, som outsläcklig brann
på Minnas rosenläppar? vad den sällhet,
som brusade igenom mina ådror,
var gång, jag henne tryckte mot min barm?
Vad var det ljus, som härligare då
från dagens gyllne källa tycktes flöda?
den skönhet vad, som då uti min själ
så yppigt ur naturens fullhorn tömdes?

Vad voro de? blott drömmar – ack, men drömmar,
i vilkas skuggdrag dock en vänlig skymt
av evighet och himmel låg förklarad.

Jag står på Minnas grav, och tänker än
på forna sälla dar. Och varför skulle
jag er förjaga, mina fröjders minnen?
Är icke livets bästa fröjd ändå
i dödens stilla gårdar såsom hemma?
Välkomna, bilder från min ungdomsvärld,
förtroliga gestalter, utan omsorg
och utan strid, med hjärtan, fulla blott
av stundens skänker, och med ögon, blinda
för vad en framtid i sitt sköte bar!
Välkomna! Här, vid gravens rand, är stället,
där oskuldsdrömmar, obesvikna, drömmas,
och sorglösheten för en dag, som gryr,
ej vid dess skiften får med marter gäldas.
Här är ert rätta hemvist, här är ljuvt,
att se er åter, och jag vill besvärja
ur mullens djup den tysta slumrarinnan,
och än en gång, med er och henne, gå
min gröna, rika barndoms dal igenom.

Men tiden flyr, och avskedsstunden nalkas,
ett avsked, där om återkomst ej talas,
men intet hjärta lämnas tröstlöst kvar.
Jag flyr nu från ett land, där jag en främling var,
och mot mitt sköna hemland syftar färden.
Och mången fröjd blev denna kust mig skyldig,
ack, mången lovad fröjd; men ingen tår
av prövningarnas gift, av sorgens galla.
Dock dröjer jag, med fuktat öga, än

uppå den kulna, törnesådda stranden.
Av avskedsstunden adlas allt till dyrbart,
och ömt försonad blickar jag farväl
åt vad jag nu för alltid övergiver.
O! det är lätt, att oförrätter glömma,
då man är över lidandet och sorgen,
och ingen bitter tanke tar man med
till kärlekens och fridens ljusa fester.
Farväl, du höga drott, som evigt ung
din eldvagn genom eterns rymder åker,
du milda sol, farväl! – För varje gång,
jag jublande på ditt triumftåg skådat,
för varje gång, jag i ditt varma ljus
tyckt fosterlandets klara dagar skimra,
för varje fröjd, som i ditt hägn slog ut,
för varje känsla, som din låga mognat,
för ljusets och för livets bästa gåvor,
hav tack, hav hjärtlig tack. Snart skall jag mer
ej se din morgonrodnad gry, ej höra
de hymners ljud, som följa dina spår;
men du, ej trött, ej åldrad, skall ännu
ditt friska spann igenom världen jaga,
och mäta sekler åt förgängelsen,

Och lugnt, utur förgätna släkters mull,
till blomning åter nya släkter väcka,
till dess du även en gång, mätt av år,
ur redet löser dina gyllne fålar,
och lägger ner ditt rika lån hos Gud.
Till dess farväl! – Och du, o sköna dal,
som i din blomsterfamn mig tog, den stund,
jag kom som gäst till obekanta länder;
du, bland vars lunders sus och källors sorl

jag mig så ofta i mitt hemland drömde,
farväl, farväl! För mig skall icke mer
din majdag gry och dina blommor knoppas;
men tag en annan i mitt ställe då,
en annan irrande, som jag, i gruset,
tag honom till ditt skötebarn, som mig,
och skriv för honom, med var nyfödd vår,
din blomsterskrift om bättre regioner.
Och er, och er, o millioner hjärtan,
som bliven här, att glädjas och att lida,
åt er en avskedssuck, ett ömt farväl!
För er är prövningen ej slutad än,
men många hårda strider obeståndna.
O! klagen ej, fastän ej varje frö,
som hoppet djärvt i ödets drivhus kastar,
en grönklädd stängel skjuter opp, och bär
lycksalighetens himlaburna frukter;
för dem är tidens sol för kall ändå.
Men om, av bittra sorgers tårregn ammad,
en jordisk sällhet slutligt gror för er,
och även den av kulna stormar skördas,
så klagen ej ändå; ty med sin vällust,
och med sitt kval, är livet dock en dröm! –
och nu, och nu är intet mera kvar.
Håll famnen öppen, Minna! där du glad,
ur änglars krets mot min förvandling skådar;
håll famnen öppen – om ett ögonblick,
är jag hos dig, i dina armar redan.

DIKTER

ANDRA HÄFTET

I.

GRAVEN I PERHO.*

I.

Var är graven, som i Perhos vildmark,
snart ett sekel, har förgäten grönskat,
icke värd att glömmas och förgätas?
Var är graven? fråga ej, o främling!
Där den långa skogssjön smalast buktar
in mot tallmons dal, är stället. Björkar
skaka gröna kronor ren däröver.
Var, inunder deras rötter, graven
engång blev igenfylld, känner ingen.

Du, vars minne mer än mänskans vårdar,
Höga Sångmö, Finlands dotter, svara:
Göms en väldig konung där i graven,
eller göms en konungs vederlike?
Ej en konung, ej hans vederlike;
gamle bonden Hane göms i graven,
och med honom sex hans stora söner. –
Sitt vid brädden av den höga stranden;
jag vill tälja deras sköna öde,
medan daggen än på ljungen glimmar,
och av brantens furar solen skymmes.

Hane, född av finska fäder, fyllde
sjutti vintrar på sitt ärvda hemman.

* Belönt med mindre guldpenningen av Sv. Akademien 1831.

Gammal själv, han ägde unga söner,
trenne tvillingspar, det äldsta sjutton
och det yngsta femton vårar gammalt.
Sköna, kraftiga de voro alla,
lika bäckar, som av vårregn svälla;
var dock någon framför andra härlig,
var det visst den unga Thomas Hane,
äldre brodern i det andra paret.
Gick han fram, fast höljd i trasor, sågs han
skön som stjärnan mellan rivna skyar,
och, vad helst i världen han bedrivit,
hade ingen velat hata honom.
Honom tycktes dock hans fader hata,
ej blott honom, men hans bröder även.
Ej som barn bemöttes de av honom,
ej som tröstare på ålderns dagar;
men som drängar, hårdare än drängar,
såsom väsen utan själ och frihet.

Så de levat från sin barndom alla,
och den dag kom, då de yngsta båda
skulle fylla femton år tillika.
Klar stod morgonrodnan bakom skogen,
ingen molnfläck skymde himlavalvet,
från sin stråbädd stego brödraparen,
glade, som den dag, som var bebådad.
Men med bävan till sin far de gingo,
där i stugan han allena dvaldes,
och de yngsta stego fram med vördnad
och, hans händer fattande, begynte:
»Fader, giv oss denna dagen ledig,
denna dag blott, att med våra bröder
över fyllda femton år oss glädja!«

Sträng, som vintern, hörde gubben talet,
sammandrog de vita ögonbrynen
och tog ordet: »Vad i dag försummas
lämnar ett försummat kvar i morgon.
Åkern ligger oplöjd, gån att plöja.«
Tyste gingo de till åkern alla,
och till ledet kommen, talte Thomas:
»Såg jag rätt vår faders öga, bröder,
är vår arm värd guld i dag; av svetten
kan var droppe för ett granbarr säljas.
Nu i dag det gäller att arbeta,
ty i afton kommer svårt att granskas.«

Thomas detta. Vid hans maning sänktes
varje plogbill ned i jorden genast.
Så, från solens uppgång till dess nedgång,
utan mat och utan vila framgick
var och en vid sin bestämda fåra.
Men då aftonskuggan höljde fältet,
fanns en enda teg av åkern oplöjd.

Då kom även dit den gamle fadren,
ropade tillsammans sina söner
och begynte: »Väl har verket skridit,
men med bättre flit det skridit bättre.
Alla kan jag ej på engång straffa,
en har även mer än andra felat,
han skall straffas för sig själv och andra.
I den trånga källarn i min stuga,
under golvets tjocka tiljor gräven,
skall förbrytarn sitta innesluten.
Trenne dars och trenne nätters växling
skall hans skumma öga icke skåda,

trenne dars och trenne nätters näring
skall hans torra tunga icke smaka.«
Så han sade och gick bort förgrymmad,
i sitt ord, sin blick, men ej i hjärtat,
om de stora tårar ej bedrogo,
som, då han sig vände, sköljde kinden.

Ren låg jorden tyst i nattens armar.
I sin stuga sov den gamle fadren,
bröderna i pörtet på sin stråbädd.
Ingen sov, så sant han tycktes sova;
men han väntade de andras sömn blott.
Först, när var och en han somnad trodde,
steg den yngste, Jakob, upp från bädden
och begav sig till sin far i stugan.
»Fader, jag är den, som har förbrutit;
på min födslodag sprang jag i glädje
obetänksamt kring och glömde plöja.
Straffa mig som bröt och ingen annan.«
Honom svarade den gamle fadren:
»Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon.«
Jakob gick och lade sig till vila.

Åter, när en var han somnad trodde,
steg från bädden tvillingsbrodern Gustav
och begav sig till sin far i stugan:
»Fader mig allena drabbe straffet,
såsom jag allena det förtjänar.
På min födslodag sprang jag kring renen,
att för mina bröder plocka hallon.
Mitt är felet och de andras icke.«
Honom svarade den gamle fadren:

»Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon.«
Gustav gick och lade sig till vila.

Åter, när en var han somnad trodde,
steg från bädden tredje brodren, Erik,
och begav sig till sin far i stugan:
»Fader, om du ärnar straffa någon,
så är skulden min, och ingen annans.
Jag sprang tanklöst kring, vid träskets vassar,
att med stenar jaga unga änder,
min är tegen som blev lämnad oplöjd.«
Honom svarade den gamle fadren:
»Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon.«
Erik gick och lade sig till vila.

Så i ordning gick en var till fadren,
kom med samma svar från honom åter,
tills av alla Thomas blott var övrig.
Denne, då han märkte brödrens vandring,
gissade till deras uppsåt genast
och betänkte sig, tills alla somnat,
och gick in i stugan till sin fader.
»Fader, hör en sällsam sak, i sanning!
När jag låg där nyss och tycktes sova,
satte sig var broder upp i bädden,
och då ensam jag låg kvar på halmen,
talade de sakta med varandra:
Bröder var och en vet bäst, att Thomas
ensam vållat allt det straff oss hotar,
liksåväl som att han allt bekänner.
Men han har för oss så ofta lidit,
att vi en gång bort för honom lida.
Sen, när alla tycktes somnat åter,

har jag sett än en, och än en annan
smyga ut och komma in tillbaka.
Har jag gissat deras avsikt, fader?
Vad de sagt har deras kärlek diktat,
ty den felande är jag i sanning.«
Fadren svarade med bruten stämma:
»Gå och straffet hinner dig i morgon.«

Ren med gyllne vingar morgonrodnan
flugit opp ur sjön och satt i skogen,
när den gamle sina söner ropte.
Hög och sträng i sina vita lockar,
satt han redan helgdagsklädd vid bordet,
och en penning, fosterlandets gåva,
hängde vid hans blåa rock på bröstet.
»Vem av eder«, frågte han allvarlig,
»står här nu med brottet på sin skuldra?«
»Jag«, ljöd svaret från var broders läppar.

Då brast dammen, som för barnens ögon
stängt i sjutton år hans tårars flöden,
och han grät med sammanknäppta händer:
»Pris ske herren«, sade han, »den store;
fyllt är löftet, och mitt fadershjärta
har med mina söners hat ej brustit.
Barn, från nu ej mer som slavar hållna,
men som söner, älskelige söner,
hören vad er gamle fader talar:
Där, som ung, i närmsta by jag tjänte,
fanns en far med åtta raska söner,
men så hätsk är ovän ej mot ovän,
som en bror bland dem var mot sin broder;
möttes de, var kniven deras tunga,

gingo de förbi varandra, stenen.
Ve, jag tänkte, hellre vill jag sakna
all den fröjd, en älskad maka skänker,
än att leva år från år i fruktan,
att med slika odjur fylla jorden,
och med tanken var beslutet fattat.
Redan tyngde femti år min hjässa;
men ej åren, icke krigets mödor
kuvat mina friska lemmars styrka.
Sådan satt jag sent en natt vid milan,
då en man stod hastigt vid min sida
och, vid eldens matta skimmer, talte:
Känn i mig de onda brödrens fader;
låt den kraft, som göms i dina leder,
ej för maskar i din grav besparas.
Tag en maka, föd åt landet söner,
och, vad mina ej av medgång lärde,
låt gemensam nöd de dina lära.
Mannen så. Ett vindkast ökte lågan,
och han var försvunnen som han kommit.
Han gav rådet, Gud förlänte framgång.
Nu vid samma Gud, o söner, svärjen:
att, som hittills I tillsammans hållit,
framgent ingen trygghet, ingen fara,
ingen lust och ingen nöd på jorden
skall den enas bli och ej den andras,
allt, så vitt er liv och krafter skänkas;
och den sorg, som mig min hårdhet kostat,
skall ej fruktlös gäcka mig i graven.«

Då steg Thomas Hane fram och talte:
»Fader, ingen ed är ljuv som denna,
liksom ingen är så lätt att fylla.

Se, som trälar, ej som söner hållne,
varför gingo vi ej bort från gården
och hos andra sökte tjänst och lycka?
Varför? om ej för att icke skiljas.
Ingen ville överge den andra.
Skola vi kring vida världen spridas,
såsom tjäderungarna i skogen,
dem den mordbetänkta skytten jagar?
Sådant var vårt tal då nöden gällde,
sådant skall det bli i lyckans stunder.«

Och vid Gud begick var broder eden:
att, som hittills de tillsammans hållit,
framgent ingen trygghet, ingen fara,
ingen lust och ingen nöd på jorden
skulle enas bli, och ej den andras,
allt, så vitt dem liv och krafter skänktes.
Så de svuro; men den gamle fadren
gömde eden glad uti sitt hjärta.

II.

Ren försvunnen var den gyllne friden,
mord och härjning fyllde Finlands bygder,
männer stupade, och kvinnor flydde.
Upp från Lindulax och Saarijärvi
kommo budskap, sorgeliga budskap,
ned från Storkyros och Lappos slätter
kommo icke gladare till Perho.

Vid det långa bordet i sin stuga
satt en dag den ålderstegne Hane,

middag ätande med sina söner,
när en flykting, när en tolvårs gosse
hann med bruten andedräkt hans stuga
och, igenom dörren kommen, talte:
»Signe Gud er, gamle fader Hane!
Tjugu ryttare, med långa pikar,
hava bränt vår gård i natt. De rasta
nu i Kyrkobyn, på vägen hitåt,
innan kvällen skola här de vara.«

Vred steg gamle Hane opp och talte:
»Väl har Gud sex söner mig förlänat,
seniga och axelbreda gossar,
men om tolv jag hade, gick väl någon
glad för fosterland och hem i döden?«
Så han sade och från väggens trädknapp
nedtog lugn det rostade geväret.

Thomas log och uppsteg stolt och talte:
»Vapen passa ej för gamla händer,
liksom feghet ej för unga hjärtan;
häng geväret opp igen, o fader,
och låt mig och mina bröder pröva.«

Gubben gladdes åt hans ord och lydde.
Men i blinken gick var bror med stolthet
till sin säkra, skinnbeklädda bössa,
slängde den på axeln, och i handen
fattade sitt trygga, korta björnspjut.
Så beväpnade de gingo alla
tigande, men i sin själ betänkta,
att, var helst de mötte ovänsskaran,
slå den neder, eller falla själve.

Som de nu en knapp halvfjärndel framåt
på den smala Socknevägen hunnit,
talade till sina bröder Thomas:
»Tågen nu, som vägen leder, bröder,
tills I hinnen träskets bukt mot dalen,
där på Tallmon ovanför, bland träden,
där är stället att vår ovän bida.
Innan kvällen kommer han väl icke,
om han först skall härja vägen framåt;
mellertid vill jag en stund fördröja,
i det gråa torpet, här vid vägen,
där min flicka ren min ankomst väntar.«
Så han sade och gick upp till torpet.

Bröderna, i långsam vandring, hunno
det bestämda stället, där vid träsket
Tallmon över dalens väg sig höjde,
och, av skogens snår försåtligt dolda,
riktade en var sin blick längs vägen.

Knappt så länge, som från första gryning
jägarn i sitt skjul av granar väntar,
när på orrlek han om våren vandrat,
innan spelarn flyger ned och modigt
med sitt stridsrop träsk och stränder fyller,
bidde brödren, när i hast på avstånd
fiendernas bistra skara syntes,
sprängande med höjda lansar framåt.

Ingen såg dem förr likväl än Adolf,
Thomas Hanes kära tvillingsbroder:
»Nu«, han sade, »nu det gäller, bröder;
lossen hölstren snart av edra bössor,

och så fort, på andra sidan dalen,
fienderna backens sluttning hunnit,
då giv eld vem som i bössan lod har.«

Så han sade; i det samma hunno
fienderna backens höjd, i travet,
och vid första sats, de gjorde utför,
smällde brödrens skott. I fyra pannor
kyldes loden, två i en och samma,
fyra hästar lupo lösa framåt,
sexton hejdades av häpna männer.

»Ladden, bröder«, ropte högrest Adolf,
trädande med trotsig blick ur gömman,
och som orden föllo var lik ilen
fiendernas vilda tropp i anlopp.
Den, som snabbast var av brödraskaran,
hann som knappast kasta krut i bössan,
mycket mindre skjuta kulan efter,
innan, opp för backen hunna redan,
fienderna, med ett språng på marken,
trängde fram med fällda pikar genast;
men med spjut, av fasta händer förda,
trädde brödren dem till mötes modigt.

Striden började med rop och buller,
ingen vek och ingen vann ett framsteg.
Först för ett pistolskott nedföll Erik,
och hans baneman för Gustafs björnspjut.
Striden växte, stygn med stygn blev växlat,
sex av fienderna lågo döde,
och av brödraskaran blödde alla.
Sist bland dem var Adolf ensam övrig.

Sårad genom ben och skuldra redan,
slog han kring sig med en rövad sabel,
tills, igenom bröstet dödligt stungen,
än i döden sårande, han nedföll.
Men hans huvud, skilt från kroppen, fäste
skarans hövding på den vassa piken,
och red flämtande med troppen dädan.
Sex av tjugu komna redo dädan,
och av dem bar en ett sår från striden.

Men på spången i den djupa skogen
kom de slagnes ålderstegne fader.
Ej han trivdes, sen hans söner vandrat,
i sin stuga, obeväpnad kom han
för att bringa säkra råd i striden.
Dädan såg han ryttarskarans framfärd,
där den sprängde fram på vägen fjärran,
och på piken såg han Adolfs huvud.
Darrande i sina gamla leder,
skyndade han fort sin färd på spången,
och kom fram till stället, där hans söners
sköna rad bland fienderna stupat.
Från de gråa ögonhåren rev han
tåren bort och, blickande med stolthet,
räknade de slagna, vän och ovän.
Alla söner fann han, Thomas icke.
»Var är Thomas? lever han allena,
och är icke här bland sina bröder?«

Så han sade. Långt ifrån, i torpet,
satt den ädle Thomas hos sin flicka.
Men han drog just nu sin hand ur hennes.
»Vad är detta?« sade han förvånad,

»ser mitt öga, eller ser min nacke?
Ögat borde skåda dig blott, flicka,
och min nacke endast svarta väggen.
Vilket sinne ser då detta gyckel,
mina bröder blodiga och slagna,
och min broder Adolfs huvud spetsat?«
Så han sade, och sitt spjut, sin bössa
grep han hastigt, skyndande ur stugan.
Hela vägen framåt såg han blodstänkt,
och till stället, som var avtalt, kommen,
såg han sina bröders lik bland träden,
och emellan dem sin gamle fader.
Ej ett steg han vågade mot skogen,
men han stod där stum, och såg och hörde,
hörde hur hans gamle fader ropte:
»Ve, mitt gråa huvud! var är Thomas?
var är Thomas? han har flyktat ensam,
han, av mina söner fordom kärast,
han har flytt och svikit sina bröder.
Ve förrädarn, ve den fege boven!
må han irra, rädd som Kain, i skogen,
skrämd av lövet, som på aspen skälver,
skrämd av järpen, som den spång, han nalkas,
bävande med dånfull vinge lämnar. –
Gud, om rättvis du i höjden lever,
hata honom, som jag älskat honom,
och, var helst han vaknar opp i döden,
giv ej fosterland, ej bror åt honom.«

Stel av fasa hörde Thomas orden,
och han vände bort sin blick från fadren.
Hunden lik, som retad följer björnen,
vädrande hans stig i skog och vildmark,

gick han stum, som vägens blodspår ledde,
stum, men mordlust ropte i hans hjärta.
När han kom förbi sin faders boning,
bröt där eld och rök ur taket redan;
men han såg ej, hörde ej, hans öga
var oroligt endast fäst på vägen.

Ren var solen bakom skogen sjunken,
när en övergiven by han nådde.
Nära vägen, ur en skyl på åkern,
tittade en gosse fram och, varsamt
vinkande med handen, ropte sakta:
»Gå ej ditåt, ty du är förlorad;
fienderna rasta där i gården.
Sex de voro, förde långa pikar,
och den grymmaste och största ryttarn
bar ett blodigt huvud fäst på piken.«

Endast snabbare gick Thomas framåt.
Men på dörren till den främsta stugan
såg han brodrens kära huvud spikat.
Rytande han slängde undan bössan,
och bröt in. Den första, honom mötte,
fick hans spjut till korset sänkt i barmen.
Sen försmående, i raseriet,
värn och vapen, flög han fram lik örnen
och med blottad hand spred död och fasa.
Intet hugg, hur skarpt det föll, han kände.
Än den ena, än den andra mötte
och med riven strupe slogs till golvet.
Sist var övrig endast skarans hövding.
Honom grep till slut kring livet Thomas,

krossade hans bröst och rygg tillika,
att han dubbelviken föll på stället,
skar från kroppen sen den fallnes huvud,
tog sin broders, sörjande, från dörren,
och begav sig, sårad, matt och blodig,
men med lättat hjärta slutligt hemåt.

Midnatt låg ren över jorden utbredd,
när förblödd han hann sin faders boning.
Rök och aska mötte där hans öga;
blott en lada stod på gården obränd,
dit han gick att söka tak och vila.
Som han nu, till dörren kommen, stannat
hörde han sin faders röst därinne:
»Vem kan svara mig? har Thomas svikit?
kanske, kanske har han icke svikit.
Giv, o Herre, att han skuldlös vore!
Skicka honom hit med mannens huvud,
hans, som bar min sons på piken fästat,
att min blick må skåda honom trogen;
och din hämnd, som jag på honom kallat,
må du sända på mitt gamla huvud.
Och på askan av min gård, som brunnit,
och på mina söners lik, som fallit,
skall jag prisa dig, att än jag lever!«

In steg Thomas, då han hörde detta:
»Frid med dina gråa lockar, fader!
I den stund, jag står framför dig, andas
dina söners banemän ej mera.«
Så han sade, och för fadrens fötter
kastade hans oväns bistra huvud.

Opp från golvet sprang den gamle fadren
och kring sonen slog sin famn – men redan
döende mot golvet nedsjönk denne;
och i fallet följde fadren även.
Av förblödda sår dog Thomas Hane,
och hans gamle fader dog i glädje.

II.

ZIGENAREN.

(Efter en tradition.)

Bland zigenare, i Finland sedde,
störst och käckast var den mörke Adolf.
Inga tavastländska moar födde
bommar, starka nog att honom stänga,
häkten genombröt han, såsom skogsnår,
männer slog han, såsom harven kokor.
Men hans liv var som en björns i skogen;
vad den väldige behövde, tog han,
vad han ej behövde, lät han vara.

Nu från tinget, där sitt straff han utstått,
sårad, sjuk och smidd i järn han fördes
över Kangasalas ås tillbaka.
Mitt på vägen, där som smalast åsen,
tvenne fjärdar skiljande, sig höjer,
slog han ögat opp och såg omkring sig,
såg och talte stilla till sin fångvakt:
»Nå, vid Gud, har icke Finland sjöar,

stränder, skogar, lunder, berg och ängar,
mäktiga att trolla kvar zigenarn.

Om vid slutet av den långa bergbron,
där, var mellan dunkelt gröna granar,
strandens glesa gula björkar svaja,
om jag där min hustru skulle möta,
ville jag till henne säga: Kvinna!
dröj och föd ditt foster här till dagen,
att mitt barn må se, i födslostunden,
hur vår Herres värld är glad och härlig;
fast att dröja är oss tungt som döden.«
Så han sade: utan akt på talet,
åkte förarn fram i lugn sin kärra.

Stranden hann, i sakta rullning, kärran,
och ett stycke framför den, på vägen,
gick en ensam kvinna långsamt framåt.
Djupt på hennes randigt vävda klänning
föll en gråvit duk av lärft från skuldran,
och på den, i svarta bucklor, håret.
Förarn åkte fram och upphann henne.

Men med ena handen på ett spenbarn,
med den andra emot barmen hållet,
viste hon och talte så till förarn:
»Låt mig följa på ditt lass ett stycke;
jag är trött av bördan vid mitt hjärta.«
Och han tog den bedjande på lasset,
och hon satte sig bakom med fången.

Knappt så långt, som järpen uppskrämd flyger,
sen hans grenkamrat för kulan fallit,

åkte förarn aningslös och säker,
när en dolk, i dukens veck förborgad,
leende zigenarkvinnan framdrog,
och, mot mannen lutad, talte sakta:
»Passa på, min man, när hugget faller,
skuffa förarn ned från kärran genast!«
sade, och med all sin styrka samlad,
slog hon i sin oväns skuldra kniven.

Genom jackan, gjord av vallman, trängde
stynget mellan nyckelben och nacke,
och ur förarns hand föll töm och piske.
Men i blinken, stött av Adolfs axel,
sjönk han sanslös mellan hjulen neder.

Glad till marken sprang zigenarns maka,
tog ifrån den slagne alla nycklar
och befriade sin man och herre.
Lätt från hand och midja löstes järnen;
fötterna allena löstes icke.
Fempundstunga bultar, icke lästa,
utan smidda fast med eld och hammar,
tyngde dem och lydde inga nycklar.

Och han stod likväl, zigenarn Adolf,
glad på marken ren och eftertänkte,
vart sin färd han skulle styra dädan;
när, ur dödens slummer vaknad, förarn
öppnade sin blick och mötte rövarns.
Genast sprang emot sin ovän Adolf
och, med kniven höjd i luften, sade:
»Aldrig skall du mera återvända,

för att säga vart zigenarns maka,
vart zigenarn Adolf tagit vägen.«

Sade; men den fallne bad och svarte:
»Håll med hugget opp och skänk mig livet;
aldrig vänder jag ändå tillbaka,
aldrig går jag, att med spö och bojor
plikta för mitt oförstånd och hädas.
Hellre lämnar jag mitt rika hemman,
dragande med er i ödemarker,
om mig Gud vill därtill unna styrka.«

Så han bad – och övertald zigenarn
höll med hugget opp och skänkte livet.
»Om vid Gud du lovar brödratrohet,
skall ett hår ej på din hjässa krökas,
ej så länge rövarn Adolf andas,
och med dessa båda ögon ser dig.«

Så han sade: för ett slag flög hästen,
skenande den långa milen framåt;
men han själv tog av till skogs från vägen,
bärande, fast sjuk, sin slagne broder,
och i spåren av sin maka åtföljd.

Tvenne solar ren från valvet stupat,
tvenne nätter hade klarnat redan,
från den stund, de veko av till skogen;
men vid kvällen av den tredje dagen
valde de till viloplats en lada,
fjärran från ett mänskligt hem belägen.
När de där på höet satt sig neder,
började zigenarn Adolf tala:

»Nå, i sanning, mina trogna vänner,
många hårda dar jag genomlevat,
aldrig har jag svultit dock så länge.
Vore jag till mina fötter ledig,
mat jag hade skaffat längesedan;
nu i ödemarken kring vi irrat,
glade, om ett bär, en droppe vatten
för vår värsta törst och hunger funnits.
Dock, vid Gud, min dyra, sköna maka,
ej för din skull, ej för min jag sörjer
så, som för vår gode, sjuke broder!«

Så han sade; och hans maka svarte:
»Låt ej slikt ditt stora hjärta ängsla;
vill du dröja här i natt, o herre,
skall mitt bröst vår sjuke broder nära.«
Talte så, och, efter lämnat bifall,
mot den hungertärde svage lutad,
bjöd hon moderligt den bruna barmen.

Och när även denna natt förlidit,
och på topparna av skog och fjällar
höstens sol sin första rodnad spridde,
väcktes förarn styrkt av sömn och föda,
steg ifrån sin stråbädd opp och sade:
»Nu, min vän och gode broder Adolf,
vill jag gå och söka mänskor åter,
att oss skaffa mat, ifall jag mäktar.
Om jag följer spången genom skogen,
hinner jag till middan väl ett hemman,
och är här med mat i kväll tillbaka.
Ingen, om han här i nejden ser mig,
skall åt förarn Anton neka bistånd.«

Prisande hans mening, svarte Adolf:
»Väl, så långt, som mina krafter tåla,
skall jag villigt bära dig på spången;
sedan gå, och före Gud dig åter!«

Och de gåvo sig på färden båda,
ena tågande, den andra buren,
tills, vid början av en bättre skogsväg,
de i vänlig brodersämja skiljdes.
Till sin lada gick tillbaka Adolf.
Förarn gick, fast svag, att hämta föda.
Men med ständigt växlad gång och vila
hann han, innan middan, till ett hemman,
gick där in, och tog sig plats på bänken.
Honom kände värden strax och talte:
»Nå förunderligt, min gamla granne,
vadan så till fots, och så förbleknad?«

Djupa suckar drog av trötthet förarn,
och, med ryggen stödd mot väggen, svarte:
»Granne, underlig har färden varit,
underligt jag kommer till ditt hemman,
ensam, så till fots och så förbleknad;
men låt först mig stilla törst och hunger,
sedan hör vad skett och vad bör göras.«
Så han sade, i sitt hjärta redan
stämplande försåt emot zigenarn,
mot zigenarn Adolf och hans maka.

Mat och dricka hämtades på stunden,
syrat kalja i ett stop av furu,
mujkor, kött och bröd och smör och brännvin,
och han sträckte glad sin hand till maten.

Men när törst och hunger han tillfredställt,
sträckte han sig vilande på bänken,
och till värden, med en vink, begynte;
»Skicka, granne, bud till fogden genast,
att med folk och vapen han må komma
och zigenarkungen Adolf gripa.
Se emellan nyckelben och nacke
bär jag knivstygn, av hans maka hugget,
nödgad sedan för det kära livet,
att dem följa genom ödemarken,
har jag levat trenne dygn i skogen,
på det fjärde kommit hit omsider.
Men i natt, då månan sjunkit, smygen
till den lilla ladan, mellan bergen,
där mot skogssjön Mättäkoski krökes,
där är stället, där skall rövarn finnas,
vilande i natt bredvid sin maka,
där skall jag ock finnas käck till bistånd.«

Sagt, och värden åter: »Ingalunda,
gamle granne, får du gå tillbaka;
låt de friska styra, och bliv hemma.«

Honom svarte förarn Anton åter:
»Om ej jag dem mat och brännvin bringar,
om ej jag, som lovat, återkommer,
fåfängt skall man söka dem i ladan.
Låt mig gå; och du! bestyr vad övrigt.«
Så han sade, lastade sin påse,
och, fast trött, begynte återfärden.

Men i samma stund satt rövarn Adolf
i den glesa ladan med sin maka.

På sitt späda barn, till barmen slutet,
höll sin blick orörligt fästad kvinnan;
mannen såg mot spången oupphörligt,
längtande att där sin broder varsna.
Ej ett ord blev talat; endast syrsan
skrek i höet, och i skogssjön anden,
och nångång i modersfamnen barnet.

Så gick dagen småningom till ända.
Men när solen sjunkit bakom bergen,
satt zigenarn Adolf där han suttit,
ej, som förr, med filen sänkt på bojan,
men med ögat fäst på spången ständigt.
Och han såg omsider förarn komma.
Opp han sprang, och stora tårar sköljde,
rullande, hans väderbitna kinder;
men i glädje brast han ut och sade:
»Ingen nöd, mitt dyra barn och maka,
ingen nöd, ty se! vår bror är trogen.«
Strax den kommande till mötes gick han,
nådde honom och på starka skuldror
bar den trötte fram till ladan åter.

Men när förarn framtog maten sedan,
brast zigenarkvinnan ut i tårar,
och zigenarn Adolf satt och talte:
»Äten nu, men jag vill fila bojan,
sen vad övrigt lämnas, vill jag äta.«
Men när hungern alla stillat hade,
sökte de med fröjd i höet vila.

Ren med mörker hade natten kommit,
långsamt vandrande sin stilla bana,

vaken låg likväl zigenarn Adolf,
vaken låg också hans trogna maka,
tysta båda dock, tills kvinnan sade:
»Vad kan nu i vida världen handlas,
efter syrsan sjunger så beständigt?«

Henne svarade zigenarn åter:
»Syrsan, kvinna, gläds åt höets vällukt,
gläds åt värmen i den fulla ladan,
gläds åt människornas goda sällskap;
jag åt stjärnan mellan molnen skådad,
jag åt friheten förvärvad åter,
mest dock, att vi fått en trogen broder.«

Åter talade zigenarkvinnan:
»Bed, att stjärnan ej i molnet skrider,
att ej friheten i boja lägges,
bed, att brödratrohet ej må svika!«

Knappast var det sista ordet talat,
när av sorl den glesa ladan omgavs,
och en röst i dörrens mörker ropte:
»Finnas mänskor här? och vilka? svaren.«
Ingen svarte, och det roptes åter:
»Sätten eld inunder ladan, vänner,
ty zigenarkungen har sin tron här!«

Då sprang rövarn Adolf fram till dörren,
och med dolken höjd i handen sade:
»Här är mannen; ingen född av kvinna
skall ohämnad tränga fram till tronen,
innan ett beting han gett och svurit.
Svärjen lejd och vård åt förarn Anton,

då med barn och maka är jag fången.«
Men, igenom dörren smugen redan,
talte förarn, där han stod bland männen:
»Sörj för dig, zigenare, ditt bistånd
tarvar icke förarn Anton mera.«

Äntligt genomskådande försåtet,
med en blick, som gnistrade i natten,
med en mund i fradga ropte Adolf:
»Nå, vid Gud, har jag ej skådat bovar,
rövare, som plundrat sina bröder,
mördare, som ryckt ur spenbarn hjärtan;
ingen har dock gjort vad förarn Anton.«
Så han sade, och till förarns hjärta
trängde med hans ord den slängda kniven.

III.

JULKVÄLLEN.

Den bleka månen sken på mon,
av hunger tjöt i klyftan lon,
och hundens skall ljöd långt i byn;
men vandrarn gick vid skogens bryn,
i ödemarken låg hans tjäll.
Det var en kulen julekväll.

Han skyndade sin trötta gång
på stigen, överyrd och lång,
av barn och maka väntad hem;
han bar ett högtidsbröd åt dem,

på herregåln i byn begärt,
de själva länge bark förtärt.

Det börjar mörkna mer och mer,
då han en ensam gosse ser,
som sitter stum på drivans rand
och andas i sin kalla hand;
vid kvällens än ej släckta sken
han tycktes halvförstelnad ren.

»Vart leder, arma barn, din stig?
Kom hem till oss att värma dig!«
Så sagt, han tog den frusna med,
och hann omsider gårdens led,
och trädde in till stugans fest
med brödet och sin späda gäst.

Vid muren satt hans dagars tröst,
med yngsta barnet vid sitt bröst:
»Du dröjt så länge på din färd,
kom hit och sätt dig vid vår härd;
och du också!« – så öm, så lugn
hon ledde gossen närmre ugn.

Och snart, vid hennes vård, man fann
hur brasan mera livligt brann.
Hon tycktes glömma bort sin nöd,
hon tog så glatt sin makes bröd,
och bar det fram till aftonvard,
med litet mjölk, i bunken spard.

Från halmen glest på golvet bredd,
till festens måltid sparsamt redd,

de muntra barnen redan gått;
vid muren kvar blev gästen blott.
Hon tog den arma med sig då,
och förde honom fram också.

Och när en tacksam bön var slut,
hon tog sitt bröd och delte ut.
»Välsignad är den godes skänk«,
så talte gossen på sin bänk,
och tåren i hans öga log,
när han den bjudna skivan tog.

Hon ville dela, som hon delt;
i hennes hand var brödet helt.
Förvånad hon sitt öga fäst
på främlingen, sin späda gäst;
hon undrar och hon ser och ser,
han syntes ej densamma mer.

Hans öga brann, som stjärnan, klart,
hans panna lyste underbart,
från skuldran spridde sig hans dräkt,
som dimmorna för vindens fläkt,
och hastigt står en ängel där,
så skön, som Skaparns himmel är.

Ett saligare ljus gick opp,
vart hjärta slog av fröjd och hopp.
Det var en oförgätlig kväll
uti det goda folkets tjäll;
och skönare var ingen fest,
ty ängeln blev hos dem som gäst.

Sen mången vinter gjort sitt tåg,
jag kom en julkväll dit och såg.
De godas hydda fanns där än,
och deras soneson i den;
han hade börjat gråna ren,
och satt till bords vid brasans sken.

Det var så ljust, det var så glatt;
hans maka vid hans sida satt,
och barnaskaran rask och skön;
det var, som om de slutat bön,
det var, som om de hade trott,
att i en helgedom de bott.

Men högst vid bordet brann ett ljus,
det enda i de frommas hus,
dit ställdes mjölk och vetebröd,
men ingen njöt dess överflöd.
Jag frågte vems den platsen var?
»Den gode ängelns«, gavs till svar.

IV.

TJÄNSTEFLICKAN.

Om ren, vid helga klockors ljud,
jag stode i min högtidsskrud,
och såge natt och dimmor fly,
och söndans sköna morgon gry!

Förbi är veckans möda då;
till ottesången får jag gå

och träffa nära kyrkan den
som saknat, veckan ut, sin vän.

Han står väl då, på förhand ren,
på kyrkobackens brant allen,
och blickar, över träskets längd,
på slädornas och folkets mängd.

Och jag är den, som eftersöks:
och tåget nalkas, skaran öks,
och plötsligt syns jag däribland,
och räcker honom glatt min hand.

Nu, muntra syrsa, sjung din sång,
tills pärtan brunnit ut en gång,
och jag får gå till sängs igen
och drömma om mitt hjärtas vän.

Jag sitter här och spinner nu,
och rullan är ej halv ännu;
och Gud vet, när jag spunnit ut
och när den långa kvälln tar slut!

V.

BONDGOSSEN.

Jag huggit tills min kraft förgått,
och hugger om igen,
och yxans stål är vasst och gott,
men furan står dock än.

Min arm var en gång tung och stark;
nu är den mer ej så,
sen vintern om jag ätit bark
och druckit vatten på.

Ifall min tjänst jag bytte om
och bättre för mig såg;
jag kanske till en herre kom,
som hade bröd av råg.

Kanske i närmsta stad jag fann
en lön för tro och flit. –
Jag tänker ofta så, och kan
dock icke längta dit.

Står fjället där med lövprydd topp
och ser i sjön sin bild?
Går solen där så härlig opp,
och går den ner så mild?

Finns där en dal, som blomdoft strör,
en mo, som tallar bär?
Och hon, vars vallhorn nu jag hör,
skall hon väl finnas där?

Förbi far molnet utan skygd,
till vindens tidsfördriv –
och, utan vän och fosterbygd,
vad är ett mänskoliv?

Kanske att Gud hör folkets röst
och lindrar landets nöd;

kanske en bättre skörd i höst
oss ger ett bättre bröd.

VI.

RODDAREN.

Sjung, arma gosse, sjung!
Din rodd blir annars tung,
din hand vid åran domnar snart,
och vem skall sen ge båten fart?

En våg ej rör sig mer,
av sol och dag jag ser
en strimma blott vid västerns bryn;
och mörk i fjärdens djup är skyn.

Säg, arma gosse, säg:
Vart skyndar du din väg,
allena, strävande och trött,
då natten själv har somnat sött?

Är det en fågeltropp,
du skrämt vid stranden opp,
är det en lom, är det en and,
du jagar nu från strand till strand?

Du, som från skog och fjäll
mig frågat mången kväll,
mig frågat förr, mig frågar än,
hör, eko, hör mitt svar igen:

Jag ingen fågeltropp
har skrämt vid stranden opp,
det är ej lom, det är ej and,
jag jagar nu från strand till strand;

min tanke jagar jag:
vart enda åretag,
hur lätt det är, hur svagt det är,
mig närmre till min tanke bär.

Där röken stiger opp
mot klippans blåa topp,
där hyddan syns, vid träskets slut,
dit har min tanke rymt förut.

Där skall jag finna den,
förrn det blir dag igen,
när båten hunnit strand och hamn,
och jag min trogna flickas famn.

VII.

TALLTRASTEN.

Det är så lätt man rörs och andas ren;
ej mer en brännhet sol, med stupat sken!
Av sommardagen finns ej övrigt mer,
än västerns glans, som genom lunden ser,
och vindens fläkt, som, redan matt och sval,
skall domna snart på blomstren i vår dal.

Blott du, den silverklara kvällens vän,
o talltrast! bryter nejdens tystnad än.
Är dagen eldig, och är natten ljuv,
av båda diktens färger lånar du,
och målar, i en oförgänglig sång,
din trohets högtid, såsom våren lång.

Du har, som jag, en vän att tolka för
den fröjd, det kval, ditt veka hjärta rör;
har jag, som du, en stämmas välljud fått,
ett språk så innerligt, så lätt förstått?
O, kan jag säga hur jag älskar nu,
och kan jag en gång älska ömt som du!

Lycksalig den, som vid naturens bröst,
från henne hämtar kärlek, ord och röst,
som irrande sitt modersmål ej glömt;
han drömmer blott, och säger vad han drömt,
men, medvetslös och utan reglors tvång,
han drömmer vishet, och han talar sång.

Jag vill dig höra, skald, vid skogens bryn,
tills sista purpurn flytt från aftonskyn,
och nattens fackla tänt sitt bleka sken;
vid hyddan möts jag av min flicka sen
och, skall jag tolka hur jag dig förstått,
ej ord jag brukar, utan kyssar blott.

VIII.

JÄGARGOSSEN.

På marken vistas fågeln blott,
och löven skymma än;
jag har ej gjort ett enda skott,
och det blir kväll igen.

Om vintern komme hit en gång,
med drivor i sitt fjät;
jag såge bättre ripans gång,
och orren hölle trä't.

Om luften ville bliva sval,
och löven falla sen;
jag såg kanske i nästa dal
en flock av järpar ren.

Dock snart skall ripans spår sig te,
och järpens skygd förgå;
men den, som helst jag ville se,
skall jag ej se ändå.

Jag blickar här – hon blickar där;
men, ack, vi mötas ej!
Jag kunde stå där blicken är,
och såge henne ej.

Emellan oss är sjö, är fjäll,
är mo med furu på,
emellan oss är dag och kväll,
och kanske natt också.

IX.

MORGONEN.

Solen några purpurdroppar
ren på österns skyar stänkt,
och på buskar, blad och knoppar
daggens pärleskur sig sänkt.

Skogens alla fåglar svinga
jublande från topp till topp,
tusen glädjeljud förklinga,
tusen stämmas åter opp.

Fjärden krusas, böljan randas,
lunden rörs av fläkt på fläkt,
liv och blomsterdofter blandas
i varenda andedräkt.

Ängel från det fjärran höga,
varje väsens blida vän,
gryning! har ett mulnat öga
mött din ljusa anblick än?

Skingrad är bekymrens dimma,
tankens dystra moln förgått;
dagen i sin barndomstimma
älskar barndomskänslor blott.

Ingen lider, ingen saknar;
allt är glädje, frid och hopp.
Med naturens morgon vaknar
varje hjärtas morgon opp.

X.

KYSSEN.

Jag kysser dig och ledsnar ej,
och skall jag nånsin ledsna? Nej!
Nu, goda flicka, svara mig,
vad sällhet kyssen skänker dig?

Du älskar den såväl som jag;
nu säg, vad utgör dess behag?
Jag frågar nu, jag frågte nyss,
och får till svar blott kyss på kyss.

Om i min läpp man honing gömt,
du kysste den ej mera ömt;
om galla vore stänkt därpå,
du kysste lika ömt ändå.

Se till, vad förebär du väl,
om någon frågar efter skäl?
Om någon oblygt kommer nu
och frågar: Varför kysses du?

Och folket dömer strängt, min vän,
vad skall det säga då om den,
som annat ej än kyssa gör,
och själv ej engång vet varför?

För min del, jag ej hittat på,
vad gott i kyssen finnas må;
men jag vill dö, om jag en stund
skall stängas från din purpurmund.

XI.

DEN ÅNGRANDE.

Göm, poppelskugga, i ditt trogna sköte,
de ord, han sade vid vårt sista möte.
Hans djärva bön, hans vrede och hans oro
för mig, för tystnaden och dig blott voro.

Ty solen sjunkit redan från det höga,
och ingen stjärna öppnat än sitt öga,
och ingen vaken vind fanns mer i nejden,
när om min avskedskyss han tände fejden.

För dig blott kan jag yppa vad jag kände,
hur varje suck, var tår han göt mig brände,
hur glatt jag honom tusen kyssar unnat,
om flickan vågat ge och blygseln kunnat.

Säg honom, du, om någon gång han nalkas,
att drömma bort en stund hos dig och svalkas,
säg honom då, ifall ett språk du äger,
de tysta ord jag nu med bävan säger:

»Glöm, goda gosse, vad dig kränkt och smärtat,
den köld, hon hycklar, är dock långt från hjärtat:
förtörnas ej, fast henne hård du tycker,
och tröttna ej vid hennes blyga nycker.«

XII.

DET VAR DÅ.

Högre mot sanden
svallar den vreda sjön,
björken på stranden
susar ej mera grön,
marken är stel av snön.

Du, som med våren
flydde från dal och vän,
bragte dig tåren,
blott för en stund, igen;
ville jag säga än:

»Skåda kring runden,
flicka, en gång ännu!
Minns du, hur lunden
fordom var grön och ljuv?
Se vad den blivit nu!«

Sen, då hon flydde,
skulle hon säga så:
»Skönare grydde
ynglingens kind också;
men det var då – ja då!«

XIII.

SJÖMANSFLICKAN.

Vinden blåser opp i hast,
segel fylla stång och mast,
skeppet styr till fjärran länder,
Gud vet när det återvänder!

Du, som far där, äger du
någon blick för mig ännu?
O, jag såg dig än, kanhända,
om min gråt blott toge ända.

Vore jag vad fågeln är,
vingad, såsom måsen där,
följde jag dig glad på färden
till den obekanta världen!

Kom beständigt dit du kom,
vände, när du vände om,
spelte med min lätta vinge
och din blick i flykten finge.

Men den arma flickans lott
är att fläkta avsked blott,
med en tårfull duk i handen,
vinglös lämnad kvar på stranden.

Långt ifrån att följa få,
måste jag tillbaka gå,

innan kvällen komma hunnit,
innan seglet än försvunnit,

måste jaga ur mitt bröst
saknaden, som är min tröst,
torka väl från kinden tåren,
att min mor ej märker spåren.

XIV.

HÄLSNINGEN.

Fästet klarnar opp, den dunkla skuren
lämnar rum för aftonsolens sken,
och på fjärden, av en svallsjö buren,
vaggas dagens storm, och sover ren.

Hon, som saknat mig på många dagar,
ser ej än min julle styra dit;
kanske står hon nu vid sjön och klagar,
och med tårat öga blickar hit.

Ej ett vindkast fyller dock mitt segel,
och det vill ej skrida, om jag ror,
och så långt, långt bort om fjärdens spegel
skymtar udden, där den hulda bor.

Svala du, som rör så gärna vingen,
med ett tröstens bud till henne flyg,
på dess skuldra sitt och sedd av ingen
dessa ord i hennes öra smyg:

Goda flicka, om din vän du saknar,
hör hans trogna hälsning genom mig,
nästa morgon, endast vinden vaknar,
lossar han sin båt och söker dig.

Lång är vägen, och han själv behöver
vindens hjälp, att klyva fjärd och sund;
men, hur lugnt det är, som jag däröver
svävar lätt hans tanke, varje stund.

Några fågelljud i skogen väckta,
blott en källas sus, bland strandens fjäll,
blott en myggsvärms lätta vingslag fläkta
den, med blixtens snabbhet, till ditt tjäll.

XV.

AKTA, DÅ ÄR GUDEN NÄRA.

Sköna flicka, yra flicka,
vänta några vårar bara,
och du skall så fritt ej blicka,
och du skall så yr ej vara.

Fjorton år blott glädje amma;
femton år och sexton stunda,
guden kommer med sin flamma,
och det blir helt annorlunda.

Blott en gnista av hans låga
tusen sorgsna tankar föder,

blott en fläkt ifrån hans båga,
och det friska hjärtat blöder.

Lugnet störes, glädjen smittas,
inga fröjder lyda valet,
och i ögats spegel hittas,
mellan hopp och löjen, kvalet.

Flicka, än mot pilens smärta
ingen sorgfull vakt behöves;
guden nalkas ej ett hjärta,
medan än dess aning söves.

Men när friden byts i saknad,
saknan i begär, som tära,
akta, då är slumrarn vaknad,
akta, då är guden nära.

XVI.

SERENAD.

Ren släckt är lampan i min flickas kammar,
ett blekrött månsken blott på rutan flammar,
och genom slöjan, fäst för den, jag ser
den skönas bild ej mer.

Snart skall hon bäddens trygga fristad hinna;
sen, blyga Cynthia, bliv min spejarinna,
och yppa vänligt vad du skåda fått
för mig och natten blott.

Om med en blick, där himlen strålar åter,
hon sammanknyter händerna och gråter
och talar ord, som blott en ängel hör,
sin aftonbön hon gör.

Men om den höljda barmen rörs och bävar,
ett leende på rosenläppen svävar,
och kindens låga sakta tänder sig,
då drömmer hon om mig.

XVII.

FÖRSTÄLLNINGEN.

Alla känna fröjd och smärta,
fast ej alla det förklara;
varje flicka har ett hjärta,
fast hon låtsar utan vara.

För de nöjen, gudar skicka,
kan sig ingen dödlig akta;
kyssar älskar varje flicka,
fast hon låtsar dem förakta.

Yngling, älska, brinn och låga,
och med köld skall du belönas,
men ett liknöjt steg blott våga,
och ditt kval skall bli din skönas,

och dess fåfängt dolda smärta
skall i min, i röst förklara:

»Varje flicka har ett hjärta,
fast hon låtsar utan vara.«

Fordra tusen kyssar – alla
skall med hycklat tvång hon unna;
fordra ingen – och den kalla
skall ej en försaka kunna,

skall ur tårar ofta blicka,
skall i suckar viska sakta:
»Kyssar älskar varje flicka,
fast hon låtsar dem förakta.«

XVIII.

FJÄRILN OCH ROSEN.

Rosen lutar, blek om kinden,
hennes tid är all;
fjäriln domnar under vinden,
under skurens svall.
När skall fjäriln få tillbaka
sina lekar och sin maka?
När förlåter
dvalan åter
rosens matta ögonlock?

Barn av sommarn, levde båda
lyckliga som den;
inga skiften, ingen våda
störde glädjen än.

Av varandras kyssar sälla,
utan skuld att vedergälla,
utan oro
båda voro,
och de måste störas dock!

Hur de dröja, hur de bida,
aldrig väckas de;
kärleken, vid vårens sida,
kan ej liv dem ge;
men på kullen, där de bärgas,
nya sköna rosor färgas,
och i doftet
över stoftet
svärmar nya fjärlars flock.

XIX.

FÅGELFÄNGARN.

Jag vandrar fram på skogens ban,
och blickar opp i tall och gran,
och ofta nog jag fåglar ser,
men ingen flyger ner.

Och var och en tycks fly den stråt,
där jag har utsatt mitt försåt,
och lika tomhänt, som jag kom,
jag måste vända om.

Jag borde se med sorg och ångst
på min bedragna fågelfångst,

men huru felt det än må slå,
är jag förnöjd ändå.

Jag har en snara kvar till slut,
som aldrig lämnats tom förut,
dit fågeln lika gärna går,
som jag densamma får.

Och när jag kommer hem igen,
jag gillrar än i afton den,
och flicka lyder fågelns namn,
och snaran är min famn.

XX.

TILL AFTONSTJÄRNAN.

Stjärna! kvällens dotter du,
säg mig vad du skådar nu?
Ser du från din trygga borg
mer av glädje, eller sorg?

Kanske på ett stormigt hav
seglarn nu från böljans grav,
än med fruktan, än med hopp,
blickar mot din ledning opp.

Kanske i en bortglömd dal,
ensamt lämnat med sitt kval,
söker nu ett krossat bröst
i ditt milda öga tröst.

Kanske att på dig, som bäst,
någon trogen flicka fäst
sina blickar, och begär
att sin älsklings möta där. –

Ser du seglarns kosa störd,
låt den bli tillrätta förd;
ser du sorgen, kvald och glömd,
håll din ljusa tröst ej gömd!

Men om du min flicka ser,
sänd en vänlig stråle ner,
sen du skrivit i dess sken,
att jag väntar längese'n.

XXI.

DEN DÖENDE.

Den långa natten gått till ända snart:
Blir icke valvet redan ljust och klart?
Och får ej träskets snö ett högre sken?
Var det ej orrens rop, som hördes ren?

När morgonsolen glöder innan kort,
och snön på taket börjar smälta bort,
och droppa efter droppa ren jag ser
förbi den öppna gluggen falla ner,

och syrsan tystnat inne, och jag hör
den muntra sparven kvittra utanför;

då hållen mig en annan säng beredd,
en kärve halm, på stugans trappa bredd.

Ty jag vill ledas dit, och vila där,
och se hur skön och glad naturen är,
och fröjdas än en gång åt land och sjö,
och sen i våren, där jag levat, dö.

XXII.

YNGLINGEN.

Vind, som mig smeker och lämnar,
säg, vart din kosa du ämnar,
skyndande flyktig och snar,
säg mig, var hamnar du – var?

Bölja, som gungar min julle,
skulle jag följa dig – skulle
årorna lyda ditt drag,
svara, var hamnade jag?

Tankar, otaliga tankar,
sägen, var kasten I ankar?
Barn av en ädlare värld,
ges det ett mål för er färd?

XXIII.

TILL EN ROS.

Slumrarinna i den slutna knoppen,
vakna snart och gläd din fosterdal,
mött av fjärilns kyss och smekt av droppen,
som från himlen faller mild och sval.

Skynda, skynda; allt av stunden givet
varar blott så länge stunden rår:
skynda, skynda; glädjen är som livet,
livet åter som en flyktig vår.

Älska, njut och låga, sköna blomma,
vecklad ut i fägring mer och mer;
innan hösten må en ängel komma,
som dig bryter och åt himlen ger.

XXIV.

DEN SKÖNA.

Allt är gott, vad jag vill göra,
allt är lätt, vad jag begär,
alla viska i mitt öra,
huru skön jag är.

En berömmer ögats låga,
växten en, en annan hyn; –

får jag ej min spegel fråga,
eller tro min syn?

Tittar jag i spegeln bara,
ser jag själv dock mycket mer,
än min hela friarskara
på en afton ser.

Ljuvt det vore att berömmas,
fast berömmet är en vind;
skulle ej mitt hjärta glömmas
för min vackra kind.

Men för den blott ord man äger,
blott för den är känslan gjord;
ingen till mitt hjärta säger
ett förtroligt ord.

XXV.

VID EN KÄLLA.

Jag sitter, källa, vid din rand
och ser på molnens tåg,
hur ledda av en osedd hand
de växla i din våg.

Där kom en sky, den log så röd,
som rosenknoppen ler;
farväl! hur snart farväl den bjöd,
för att ej komma mer.

Dock, där en annan mera klar
och strålande igen!
Ack, lika flyktig, lika snar,
försvinner även den.

Nu åter en! – Den vill ej fly,
den vandrar tungt sin stig;
men, källa, mörk är denna sky,
och den förmörkar dig.

Jag tänker, när jag ser dig så,
uppå min egen själ:
hur mången gyllne sky också
har bjudit den farväl,

hur mången tung och dyster spred
sin djupa natt i den,
och kom så hastigt, ack, men skred
så långsamt bort igen.

Men hur de kommit, hur de gått,
jag känt dem ganska väl;
de varit tomma skyar blott
i spegeln av min själ.

Och spegelns ljus och mörker skall
likväl av dem bero! –
o källa, när blir leken all,
när får din bölja ro?

XXVI.

DEN SJUTTONÅRIGA.

Jag vet ej vad jag hoppas,
och hoppas likafullt,
mitt hjärta känns så ödsligt,
och är ändå så fullt.
Vart syftar denna oro,
som ej ett mål kan nå?
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

Vid sömmen hela dagen
jag sitter som en träl;
jag tycks arbeta flitigt,
det lider ej likväl.
Mot handen sjunker pannan,
och nålen glömmes då.
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

Jag mente: våren kommer,
naturens dräkt blir ny,
då skall min håg förändras,
och mitt bekymmer fly;
och våren kom och sommarn,
jag blev mig lik ändå.
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

Jag älskar ej, som fordom,
min sköna nejds behag,
ju mera dagen klarnar
dess mera mulnar jag.
Hur skall min oro skingras,
och när min sorg förgå?
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

O den, som finge vila
i dödens lugna bo,
kanske att blott i graven
ett hjärta finner ro.
Men dock hur tungt, att redan
från sol och vänner gå!
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

XXVII.

HÄMNDEN.

Skönt i loppet strålar bäcken,
än av silver, än av guld;
och i sommarhettan häcken
står med matta rosor full.

Bäckens svala bölja lockat
alla nejdens flickor dit;
och där häckens löv sig skockat
ler en gosse, gömd med flit.

Intet öga märker faran,
ingen tunga binds av den,
och åt löjet skattar skaran
tusen yra offer än.

»Tänk om någon skulle höra
våra lekar och vårt glam!«
»Tänk om häcken hade öra«,
svarar gossen och står fram.

»Han skall fångas, han skall jagas!«
och han jagas, förrn han rymt.
»Han skall bindas, han skall agas!«
och han binds och agas grymt.

Gissa, varav bojan gjordes?
Bojan gjord av blommor var.
Gissa vari straffet spordes?
I en kyss av en och var.

XXVIII.

BLOMMANS LOTT.

Bland sommardagens barn en ros jag såg,
i första stunden av dess blomningstid,
med purprad kind i knoppens famn hon låg
och drömde blott sin oskuld och sin frid.

»Du sköna blomma! vakna, blicka opp
och lär att livets bästa lott förstå«,

så sade, fladdrande kring blad och knopp,
den yra, guldbestänkta fjäriln då.

»Se mörkt och fattigt är ditt trånga hus,
och utan njutning slår ditt hjärta där;
här lever glädjen, glöder dagens ljus,
och kärleken och kyssen väntar här.«

Av talet rördes lilla blommans själ,
sin mund hon bjöd åt smickrarn innan kort;
och fjäriln kysste, viskade: Farväl!
och flög till nya rosenknoppar bort.

XXIX.

VEM STYRDE HIT DIN VÄG?

Långt bort om fjärdens våg,
långt bort om fjällets topp,
du ensam dagen såg,
och växte ensam opp.

Jag saknade ej dig,
jag sökte ej din stråt;
jag visste ej en stig,
som skulle lett ditåt.

Jag kände ej din far,
jag kände ej din mor,
jag såg ej var du var,
jag såg ej vart du for.

Liksom den bäck, där rann,
för den, som rinner här,
vi voro för varann,
så länge du var där;

två plantor, mellan dem
en äng i blomning står,
två fåglar, som fått hem,
i skilda lunders snår.

O, andra nejders son!
vi flög du dädan, säg?
O, fågel långt ifrån!
vem styrde hit din väg?

Till hjärtat, som var kallt,
säg hur du lågor bar. –
Hur kunde du bli allt
för den, du intet var?

XXX.

BRUDEN.

Om jag såg dig, om jag såg dig redan
styra framom uddens björkar där,
såg ett segel först och kände sedan
purpurduken, som din flagga är!

Och du kom med några glada rader,
av din syster skrivna, när du for,

och du kom med ja ifrån din fader,
och en moderskyss ifrån din mor!

Varför skjuta opp vår lycka? Åren
hinna väl med guld och håvor än.
Kärleken har blommans art; och våren,
endast våren är en tid för den.

Skyndom! ljus är kullen, grön är dalen,
där, som fågelns sällhet, vår kan gro.
Fast i toppen av den brända alen
skulle jag med dig lycksalig bo.

XXXI.

SAKNADEN.

I skogen finns ej mer en gren,
som löv och fägring bär.
Förbi är sommarn längesen
och endast vinter här.

Ja, ute ser jag vinter blott
och inne likaså;
och om till världens slut jag gått,
jag såge den ändå.

Blev lunden grön, blev nejden varm,
blev dagen ljus och klar;
låg kölden i min egen barm
dock lika ödslig kvar.

O, du mitt ögas fröjd och vår,
jag dig ej återser,
o, du mitt hjärtas sol, du går
ej opp ur graven mer.

Min själ var din, min känsla din,
ditt liv var liv för mig.
Jag har blott saknan kvar, som min,
det andra for med dig.

Mitt bästa är att tyst vid häll'n
få minnas flydda dar,
då brasan brinner ned, och kväll'n
ej flere slöjder har.

XXXII.

VÅRVISA.

De komma, de komma,
de vingade skaror, som flytt,
till lunder, som blomma,
till sjöar, som ljummas på nytt.

Där stormarna ilat,
hörs sången melodisk och ljuv,
där drivan har vilat,
bor glädjen och skönheten nu.

Blott kärleken fäster
en flykting från skyarnas rand,

och himmelens gäster
besöka blott leende land.

Mitt hjärta skall blomma,
min känsla skall ljummas på nytt,
kanhända de komma
de vingade änglar, som flytt.

XXXIII.

IDYLL OCH EPIGRAM

1.

DE FÅNGNA.

På den röda älvens botten
fiskade en gosse pärlor,
fann en pärla blå som himlen,
och som himlens stjärna rundad.
Men en flicka låg i pärlan,
och hon bad en bön och sade:
»Offra upp din pärla, gosse,
bryt mitt fängsel, låt mig fara,
och en tacksam blick i stället
vill jag för min frihet skänka.«

»Nej, vid Gud, min goda flicka,
pärlan är för mycket dyrbar;
bär blott stilla du din boja,

mången bar en vida värre.«
Flickan bräckte sakta skalet,
morgonrodnan lik i fägring
sköt hon upp vid gossens sida;
gyllne lockar skylde pannan,
rosens hy på kinden glödde. –
Stum, i hennes skönhet fången,
stod i trenne timmar gossen;
när den tredje timman slagit,
bad han tyst en bön och sade:
»Offra upp din skönhet, flicka,
bryt mitt fängsel, låt mig fara,
och en tacksam tår i stället
vill jag för min frihet skänka.«

»Nej, vid Gud, du goda gosse,
pärlan är för mycket dyrbar.
Bär blott stilla du din boja,
mången bar en vida värre.«

2.

DEN TIDIGA SORGEN.

Rosen bröt du för din glada syster,
vallmon höll du själv.
Rosen, flicka, tyder liv och kärlek,
vallmon köld och död.
Anar du ej hjärtats fröjder – eller,
bleka ängel, säg,
äger du vid femton år ett öde
att beteckna ren?

3·

FLICKANS ÅRSTIDER.

Flickan gick en vintermorgon
i den rimbeströdda lunden,
såg en vissnad ros och talte:
Sörj ej, sörj ej, arma blomma,
att din sköna tid förflutit!
Du har levat, du har njutit,
du har ägt din vår och glädje,
innan vinterns köld dig nådde.
Värre öde har mitt hjärta,
har på en gång vår och vinter,
gossens öga är dess vårdag,
och min moders är dess vinter.

4·

LIKHET.

Hur många vågor bo på fjärden,
hur många tankar i mitt hjärta?
De tyckas fly – och dröja kvar dock,
de tyckas dö – och födas åter,
så skilda, och ändå så lika,
så många, och ändå de samma! –
Ur samma sjö, av samma vindar
de höjas alla,
ur samma bröst de höjas alla
av samma kärlek.

5·

FÅGELN.

Öppet är min flickas fenster,
vore jag en okänd fågel,
in till henne straxt jag flöge.
Mig i bur hon skulle sätta,
fylla glaset där med vatten,
fylla lådan där med hampfrö.
Men jag ville säga henne:
Flicka, bort med frö och vatten!
Vet, din lilla muntra fågel
dricker endast ömma tårar,
lever blott av smek och kyssar.

6.

DEN FÖRSTA KYSSEN.

På silvermolnets kant satt aftonstjärnan,
från lundens skymning frågte henne tärnan:
Säg, aftonstjärna, vad i himlen tänkes,
när första kyssen åt en älskling skänkes?
Och himlens blyga dotter hördes svara:
På jorden blickar ljusets änglaskara,
och ser sin egen sällhet speglad åter;
blott döden vänder ögat bort och gråter.

7.

FLYG EJ UNNAN.

Vill du veta, skälmska flicka,
hur om hösten vakor fångas?
Jag skall vara fågelfängarn,
du skall låtsa vara vaka.
Märk hur fågelfängarn talar:
»Flyg ej unnan, sköna vaka,
sitt på klasen trygg och stilla,
snaran gör dig ingen skada,
snaran vill din hals blott smeka.«
Ha, din skalk, du lät dig fånga;
kyss mig nu, så skall du slippa.

8.

KYSSENS HOPP.

Där jag satt i drömmar vid en källa,
hörde jag en kyss på mina läppar
sakta tala till en annan detta:
»Se, hon kommer, se, den blyga flickan
kommer redan, inom några stunder
sitter jag på hennes rosenläppar:
och hon bär mig troget hela dagen,
nänns ej smaka på ett enda smultron,
att ej blanda mig med smultronsaften,
nänns ej dricka ur den klara källan,
att ej krossa mig mot glasets bräddar,
nänns ej viska ens ett ord om kärlek,
att ej fläkta mig från rosenläppen.«

9.

KÄRLEKEN.

Bannande sin dotter talte modren:
»Flicka, jag för kärleken dig varnat,
och jag finner att jag varnat fåfängt.«
Dottren sade: »Var ej oblid, moder:
stängde jag mig in, att undfly honom,
flög han med vart solgrand in i rummet;
gick jag åter ut och rymde unnan,
hörde jag hans suck i varje vindfläkt;
slöt jag både ögon till och öron,
sprang han skälmsk uti mitt eget hjärta.«

10.

SKILLNADEN.

Hur jag satt, med pannan sänkt mot armen,
såg en munter sparv från fensterkarmen;
pickade på rutan lätt, och sad':
»Gosse, varför sörja där, var glad!
Med ett frö, som våren röjt på vallen,
med en droppe regn, ur drivan fallen,
och en ton av kärlek från min brud
är jag rik och nöjd och säll, som Gud!«
Arma sparv! men har jag vingar, svara,
att, som du, från jord till himmel fara?
Har, som du, jag för min kärlek ljud,
och av allt det värsta – har jag brud?

11.

DRÖMMEN.

Tröttad lade jag mig ned på bädden,
att i sömnen glömma sorg och saknad;
men en dröm sig smög till huvudgärden,
viskande uti mitt öra detta:
»Vakna, hon är här den sköna flickan;
blicka opp, att hennes kyss emotta!«

Och jag slår med glädje opp mitt öga;
Var är drömmen? som en rök försvunnen;
Var är flickan? bortom land och sjöar;
Var är kyssen? ack, blott i min längtan.

12.

DEN FÖRSMÅDDA.

Ax vid ax på åkern vagga,
korn vid korn i axen gömmas,
så vart flyktigt ord, du fällde,
växer i mitt trogna hjärta.
Grymma, otacksamma gosse,
odlarn går att bärga tegen,
men du sår blott du, och skörden
lämnar du åt himlens fåglar,
lämnar du åt snö och vindar.

13.

BLOMSTERHANDLAREN.

Fyraårig satt vid stranden,
med sin äldsta syster, gossen,
skar av flarn ett skepp med segel,
lastade med blommor skeppet,
värvde myror till besättning,
och till myrkaptenen sade:
Segla nu, du käcka sjöman,
segla nu och kom tillbaka;
sälj min last på andra stranden,
än för guld och än för pärlor,
än för andra granna lekverk.

Systern strök hans ljusa lockar,
drog en suck och talte detta:
»Fyraårig nu du säljer
strandens menlöst täcka blommor;
en gång tjugufyraårig,
tör du sälja trogna hjärtan
än för guld och än för pärlor,
än för andra granna lekverk.«

14.

SORG OCH GLÄDJE.

Sorg och glädje båda
bodde i mitt hjärta,
sorg i ena kammarn,

glädje i den andra.
Oförsonligt skilda,
rådde än den ena,
än den andra, ensam.
Sen den enda kom dit
lär hon öppnat dörren
och förenat båda;
ty min sorg är sällhet,
och min glädje vemod.

15.

FJÄRILPOSTEN.

I det öppna lusthusfenstret
satt en sommarmorgon flickan;
men från blommorna i nejden
kom en guldbevingad fjäril,
och på flickans lock sig satte.
Genast slöt hon fenstret, fasttog
och försökte tämja fjäriln:
»Flyg ej bort, du sköna fånge,
gläds åt kyssen, njut av smeket
och bliv stilla kvar på handen.«
Fåfängt! varje gång han släpptes
flög han fladdrande på rutan.
Äntligt, rörd av fjärilns oro,
öppnade den sköna fenstret:
»Flyg då, otacksamma, flyg då
med ett bud till dina likar:
bjud dem ej så gärna komma,
då de aldrig dröja gärna.«

16.

GRUMLA ICKE FLICKANS SJÄL.

Flickan satt vid bäckens strand,
tvådde sina fötter där;
sjöng en fågel ovanför:
»Flicka, grumla bäcken ej,
himlen syns ej mer i den!«
Flickan slog sitt öga opp,
talade med tårad blick:
»Sörj ej över bäcken, du,
bäcken klarnar snart igen.
När du såg mig stå en gång
vid en ynglings sida här,
du till honom tala bort:
Grumla icke flickans själ;
aldrig skall den klarna sen,
aldrig spegla himlen mer.«

17.

SOMMARNATTEN.

På den lugna skogssjöns vatten
satt jag hela sommarnatten,
och för böljans tropp, ur båten,
slängde tanklös ut försåten.
Men en talltrast sjöng på stranden,
att han kunnat mista anden;
tills jag halvförtörnad sade,
bättre om din näbb du lade
under vingen, och till dagen

sparde tonerna och slagen.
Men den djärve hördes svara:
Gosse, låt ditt metspö vara.
Såg du opp kring land och vatten,
kanske sjöng du själv om natten.
Och jag lyfte opp mitt öga,
ljus var jorden, ljust det höga,
och från himlen, stranden, vågen
kom min flicka mig i hågen.
Och, som fågeln spått i lunden,
sjöng jag denna sång på stunden.

18.

FRIDEN.

Ofta säger mig min moder:
»Barn, du äger två klenoder,
göm dem för den onda tiden,
vårda oskulden och friden.«
Moder, friden är försvunnen;
skall den bliva återfunnen,
bjud ej, att jag honom glömmer,
som den tagit, som den gömmer;
blott med honom, som hans maka,
kan jag få min frid tillbaka.

19.

DEN FÖRÄNDRADE.

Fordom fick jag bannor hela dagen;
än satt spensen vårdslöst, än satt kragen,

än var håret fästat opp mot regeln,
aldrig hölls jag länge nog vid spegeln.
Nu har allt förbytt sig! »Säg, hur är dig,
flicka, då du aldrig vill bli färdig?
Hur du städar dig! det är förskräckligt!
Har du än ej speglat dig tillräckligt?«
Är mitt arma sinne då förtrollat,
vem kan väl en sådan växling vållat?
Ingen, svarar tyst mitt hjärta, ingen,
om ej ynglingen, kanske, och ringen.

20.

DEN LÅNGA DAGEN.

Förr, när min vän var här,
var mig en vårdag kort;
nu, då han borta är,
är mig en höstdag lång.
»Ack, vad den dagen flyr!«
säga de andra nu.
Jag: »Vad den långsam är!
O, att den ville fly!
Kommer ej kvällen snart,
kommer ej nattens ro?«

21.

BEHAGEN.

Jag blickar på tärnornas skara,
jag spanar och spanar beständigt;
den skönaste ville jag välja,

och sviktar dock ständigt i valet.
Den ena har klarare ögon,
den andra har friskare kinder,
den tredje har fullare läppar,
den fjärde har varmare hjärta. –
Så finns ej en enda, som saknar
ett något, som fängslar mitt sinne.
Jag kan ej en enda förskjuta;
o, finge jag kyssa dem alla!

22.

AMOR.

Ej han sårade mitt hjärta,
ej, som döda böcker lära,
smög han fram med pil och båge.
All hans list var blott hans oskuld,
skönhet var hans enda vapen.
»Söta gosse, vill du komma,
är mitt hjärta varmt och öppet.«
Och han lydde strax – och sedan
lika mån, som han att dröja,
är jag själv att äga honom.

23.

DEN LÄTTBÖJDE.

Där jag band på åkern gyllne kärvar,
stod den unge Adolf vid min sida,
skäran höll han i sin hand, på renen
låg emot en stubbe stödd hans bössa.

Men i träsket, nedanför beläget,
skrek i vassen, nära stranden, artan.

Strax till bössan sprang den käcke gossen;
men jag fattade hans arm och sade:
»Låt den stackars artan vara, Adolf!
Låt, för min skull, den få vara ostörd.«
Genast ställde han sin bössa unnan
och tog glatt som nyss till skäran åter.

Men jag tänker ofta i mitt sinne:
Underlig är dock den vackra Adolf,
för ett vänligt ord från mina läppar
lämnar han vad mest hans hjärta fröjdat,
för en hjärtlig blick av mina ögon
gör han gärna vad han skytt tillförne,
för en vänlig kyss, ett hjärtligt famntag
tror jag, att han kunde gå i elden.

24.

DEN ENDA STUNDEN.

Allena var jag,
han kom allena,
förbi min bana
hans bana ledde.
Han dröjde icke,
men tänkte dröja,
han talte icke,
men ögat talte. –
Du obekante,

du välbekante!
En dag försvinner,
ett år förflyter,
det ena minnet
det andra jagar;
den korta stunden
blev hos mig evigt,
den bittra stunden,
den ljuva stunden.

25.

TÖRNET.

Törne, du min syskonplanta,
svept i vinterns is, försmås du,
höljd av taggar, hatas du.
Men jag tänker: Kommer våren,
slår du ut i blad och rosor,
och en växt finns ej på jorden,
ljuv och älskad, såsom du.

O hur mången törnestängel
står ej naken i naturen,
som behövde kärlek blott,
blott en solblick av ett hjärta,
för att kläda sig i rosor
och vart väsens glädje bli.

26.

TRE OCH TRE.

Från det höga tornet sågo
trenne flickor ut mot havet,
trenne segel syntes nalkas,
och den äldsta systern talar:
»Systrar, sen vår faders fartyg,
kommande från fjärran länder!
Trenne systrar här vi äro,
tre kaptener styra skeppen;
den som först i hamnen hinner,
han skall få min krans av rosor,
om han är med den belåten.«
Och den andra systern talar:
»Den som styr därnäst i hamnen,
vill min blombukett jag skänka,
om han är med den belåten.«
Och den tredje systern talar:
»Den som kommer sist i hamnen,
han skall få mitt glada famntag,
om han är den vackra August.«

27.

NORDEN.

Löven de falla,
sjöarna frysa. –
Flyttande svanor
seglen, o seglen

sorgsna till södern,
söken dess nödspis,
längtande åter,
plöjen dess sjöar,
saknande våra.
Då skall ett öga
se er från palmens
skugga, och tala:
Tynande svanor,
vilken förtrollning
vilar på norden?
Den som från södern
längtar, hans längtan
söker en himmel.

28.

DEN SÄLLSYNTA FÅGELN.

När om kvällen han i stugan inkom,
bannade sin son den gamla modren:
»Son, du går var dag till dina snaror,
och var dag du kommer tomhänt åter:
vårdslös är du eller oförståndig,
efter andra få, och du blir utan.«

Henne svarade den yra gossen:
»Vad om än ej lyckan är den samma,
då vi ej för samma fåglar gillra.
Bortom mon där, vid det lilla torpet,
vistas, gamla mor, en sällsynt fågel;
under hösten har på den jag lurat,
under vintern har jag nu den fångat,

men till våren vill jag föra hem den.
Underlig är fågeln där; den äger
icke vingar, men en famn i stället,
icke dun, men silkeslena lockar,
icke näbb, men tvenne runda läppar.«

29.

VILL DU BYTA ÖDE?

»Vuxen upp på stranden
av en bäck, som svallar,
sköljd av varje virvel,
vilket liv av oro
lever du, o blomma!«

Blomman hördes svara:
»Om mig strömmen skonar,
om mig strömmen härjar,
är dock all min oro
blott en flyktig sommars.
Vill du byta öde,
flicka, sköljd av strömmen
i en ynglings hjärta?«

30.

HENNES BUDSKAP.

Kom, du sorgsna nordan;
varje gång du kommer,
bär du bud från henne.

Kommer du i fläkten,
bär du hennes suckar;
kommer du i ilen,
bär du hennes klagan;
kommer du i stormen,
bär du hennes verop:
»Ve mig, edsförgätna,
ve mig, ensamblevna!
Ur den gamles armar,
från hans kalla kyssar,
o, vem för mig åter
till min varma yngling,
till min första kärlek!«

31.

SIPPAN.

Sippa, vårens första blomma,
om jag bröt dig, om jag gav dig
åt den älskade, den kalla!
Bröt jag dig, jag skulle ge dig,
gav jag dig, jag skulle säga:
»Nära drivans kant, o flicka,
växte vårens första blomma,
som vid isen av ditt hjärta
blommar opp min trogna kärlek,
bävande för vinterkylan,
men ej kvävd av den, ej skördad.«

32.

MÖTET.

Flickan satt en sommarafton,
speglande sig själv i källan:
»Gode Gud, vad jag är vacker!
Men vad båtar mig min fägring,
då den yngling, som jag älskar,
icke ser mig, icke hör mig?
Ros, som blommar vid min sida,
tag du mina läppars rodnad!
Purpurstänkta moln i luften,
tag du mina kinders purpur!
Bleka stjärna ovan molnet,
tag du mina ögons klarhet!
Sist, o grav, tag vad som lämnas.«

Detta har den skälmska gossen
lyssnat till i närmsta buske,
och han springer fram till henne,
just den sökte, just den funne.
Men han kysste hennes läppar:
»Nu tog rosen läppens rodnad!«
och han smög sin kind till hennes:
»Nu tog molnet kindens purpur!«
och han såg i hennes öga:
»Nu tog stjärnan ögats klarhet!«
och han slog sin famn kring henne:
»Nu tog graven vad som lämnats;
ty, o flicka, det är graven,
varur ingen mera slipper.«

33·

LÖJET.

Löjet var utan hem,
irrade modfällt kring,
kom till den höges mund:
»Får jag min boning här?«
»Stoltheten bor här ren!«

Löjet var utan hem,
irrade modfällt kring,
kom till den lärdes mund:
»Får jag min boning här?«
»Allvaret bor här ren!«

Löjet var utan hem,
irrade modfällt kring,
kom till min flickas mund:
»Får jag min boning här?«
»Kärleken bor här ren,
kyssen är kommen nyss,
dig har man saknat blott.«

DIKTER

TREDJE HÄFTET

I.

JENNY.

Så berättade engång min moder:
I din barndom bodde här en flicka,
hennes namn var Jenny. Sextonårig
satt hon i sitt lilla rum och sydde,
sydde flitigt, dar och nätter ofta,
för sin egen och sin moders bärgning.
Med allt detta var det dock ett under,
att den unga flickans hy och hälsa
icke led dess mera. Vacker var hon,
skön i mångas tycke, fin och fyllig,
med en färg på kinden, icke rosens,
icke liljans heller, men en blandning
dock av bådas, liljans, om hon finge
låna blott en droppe blod av rosen.
Sådan var hon, när hon teg och sydde;
såg hon åter opp ibland och talte,
flög ett särskilt tycke, glatt och eldat,
hennes anlet över, som då blomman,
nyss i skuggan varsnad, av en solglimt
lyses upp, och daggbegjuten kalken
leende i tusen pärlor tindrar.

Det var då, i stunder såsom dessa,
man förgat att se, att hon var vacker,
och på ängeln såg, som nu i skimmer
log där hennes anlet nyss sågs blomma.

Engång kom från ett besök i staden
hennes moder hem. »Mitt barn,« hon sade,

»håll dig nu beredd att få visiter
av vår granna värld. Den unga greven,
han, vår stolta baronessas släkting,
kom i går; man säger att hon väntar
för sin äldsta dotter nu hans anbud.
Men i morgon giva stadens alla
unga herrar bal av tacksam aktning
så för baronessans hus, som greven. –
Du, min goda dotter, får, då andra
glädjas, sitta ensam här och tråka,
ordna andras dräkt och glömma egen.
Vore än vår lott som fordom, finge
även du en bjudning, arma flicka,
kunde glänsa som en ann i dansen;
men vår tid är all.«

Hon hann ej mera;
dörren uppgick, en betjänt i gala
trädde in och räckte i den sköna
flickans hand ett kort och gick. Ett skimmer,
tänt av glädje, flög kring hennes panna,
när hon såg sitt namn på bjudningskortet,
men ett skimmer blott, det var försvunnet
nästa ögonblick. »Min goda moder,«
sade hon med stilla allvar, »tiden
är mig dock för mycket dyrbar, balen
måste lämnas nu. En söm för andra,
dessa tvenne dagar, gör mig lättnad
för en vecka, ja för flere sedan.«

Så hon sade. Vad som taltes mera
mellan mor och dotter nämndes icke.
Dock, en timme eller två därefter,

höll en vagn på gården. Baronessan
med sin fröken och den stolta, vackra,
unga greven stego högljutt muntra
ned och syntes nästa stund i kammarn,
växlande ett skämt ännu i dörren.

Men till flickan, som från sömmen ödmjukt
stigit opp och bugat, gick i blidhet
Hennes Nåd och täcktes med sitt finger
röra lätt dess skära rosenkinder.
»Nu, min vän,« hon sade, »lämna genast
vad ni haft för händer; jag vill ensam
äga er för dessa tvenne dagar.«
Och tillika, med en blick på greven,
föll hon in och log: »Bekänn det bara,
var det mödan värt att lämna vagnen,
icke sant, en täck blondin, min greve?«
Det berättas endast att ett löje,
vackert, flyktigt halvt och halvt allvarligt,
spelat kring den smärta herrns mustascher,
då han tigande till bifall nickat.

Men den unga flickan, utan minsta
tecken att hon varsnat gycklet, böjde
lätt sitt lockomflutna, täcka huvud
för den nådiga och talte stilla:
»Dessa tvenne dagar är jag hindrad
av min egen söm. Min mor har velat
att i morgon jag går opp på balen.«

Med en min av spotsk förundran vände
baronessan sig till flickans moder:
»Kors!« hon sade, »det är mer än artigt

att försmå sin fördel, för att kunna
skänka oss er vackra dotters sällskap.
Är det verkligt allvar, eller kunde
ert beslut, min fru, kanhända ändras?«

När den gamla, enkla kvinnan fattat
dessa lätta ords förmätna mening,
steg hon sårad fram ett steg och talte:
»Baronessa, tvenne år har redan
detta barn med sina svaga händer
skaffat sig och mor och syskon bärgning.
Räkna kan man snart de korta stunder
hon på denna tid åt vilan unnat.
Även nu – det är dock första gången
hon är bjuden – har jag nödgats bedja
övertala, banna, ja befalla,
innan hon förmåtts att börja tänka
på sin egen dräkt och lämna andras.
Det har kostat strid, men någång måste
även hon, som andra, ha en glädje.«

Så hon sade. Med en axelhöjning
nickade den nådiga till avsked,
och besöket var förbi, man skildes.
Det är anmärkt dock, att något olikt
röjts i grevens skick och sätt att hälsa,
då han kom och gick, att nu hans bugning
synts som mera verklig, mera menad,
att hans anlet och hans hållning visat
mindre anspråk nu, än nyss, och slutligt
att hans blick, förrn dörren tillslöts, fallit
än en gång med varmt behag på Jenny.

Dagen gick till ända, morgondagen
likaså; man samlades till balen.
Allt vad staden ägde av förnämhet,
ungdom, fägring, skönhet, syntes, lyste
i förening nu, och polonäsen
gav ett förspel snart av dansens glädje.
Skön till undran, elegant, behaglig
mer än nånsin, sågs den unga greven
föra baronessan först och sedan
hennes fröknar några varv kring salen.
Med allt detta låg dock ögonblickligt
stundom i hans drag ett tankspritt tycke,
rättat ständigt åter med en vändning
till hans dam och ett förnyat samtal.

Promenaden slöts. Musiken anslog
några takter åter, och kadriljen
skulle börjas. Det var sed, den tiden,
att en kavaljer tog plats på förhand,
där han fällt sin handske, och med klappning
kallade sin dam till ronden sedan.

Högst i salen stod den unga greven
redan färdig, allt var ordnat, alla
väntade ett tecken blott av honom.
Och han gav det. Kring det stora rummet
ljöd en klappning nu, musiken inföll,
damer svävade från alla sidor
fram till sina riddare, kadriljen
syntes sluten; greven blott stod ensam.

Då bemärktes först, längst ned i salen,
blyg, förlägen, dröjande en flicka.

Mellan parens rad och dem, som sutto,
sökte hon sig först en väg, men måste
på det ljusa golvet fram omsider.
Enkel, med en krans av späda, vita
blommor på sitt lockigt täcka huvud,
skred hon, nu ett mål för allas blickar,
i sin bävan framåt, längre, längre,
tills hon stannade vid grevens sida.
Det var Jenny. Hennes kinder glödde
djupare än rosens, och det milda,
sänkta ögat tycktes sky att röjas.
Men den stolta ädla greven räckte,
utan minsta akt på någon annan,
glad och leende åt flickan handen,
och i samma stund begyntes dansen.

Det är sagt, att samma afton syntes
samma par på nytt i kotiljongen,
att från början då till slutet grevens
varma blick, liksom ett solsken, vilat
oavbrutet över Jenny ensam.

Mången nämnde även sen med tjusning
om den blyga flickan, hur hon stundom
vågat skåda opp mot grevens öga;
hur en klarhet, leende och himmelsk,
strålat då var gång i hennes anlet,
och ett nytt behag kring purpurläppen
kysst i flykten varje ord hon talte.

Vad som taltes hörde eljest ingen.
Men det vissa är, att innan hösten
sågs den stolta greven här, som brudgum,

dröjde några dagar blott och reste,
ung och lycklig, till sitt lantgods åter,
med sin unga lyckliga grevinna,
med den sköna sömmerskan, med Jenny.

II.

TILL LYCKAN.

Lycka, leende gudinna,
född att göra stunden ljuv,
ej som jordens härskarinna
av min lyra hälsas du.
Utan makt och utan krona,
utan segrar, utan brott,
vill du endast milt försona
mänskan här med grusets lott.

Hell dig! intet hjärta blöder
under vården av din hand,
bröder leder du till bröder
över öknar, fjällar, land,
fläktar vind i längtans segel,
lönar varma hjärtans tro,
och, fast skugglikt, i din spegel
visar högre världars ro.

Varför skall du trolös kallas,
om någång du svek också?
Kunde blott du vara allas,
säkert glömdes ingen då.

Nu, hur ville du förena
allt, som brustit i sitt fall?
Övergivas skall den ena,
om den andra gynnas skall.

Ljusets lott och fridens gåva,
glädjen, hoppet, kärleken,
allt, vad livet bäst kan lova,
ägde jag och äger än;
dig blott har jag sett försvinna,
varje gång jag sökt dig nå,
milda, svaga stoftgudinna,
le engång mot mig också!

III.

HJÄRTATS MORGON.

Mörker rådde i mitt sinne,
kallt mitt arma hjärta kändes,
innan kärleken därinne
av en vänlig ängel tändes.

Ser du solen, efter natten,
strålande på fästet tåga,
dimmor skingras, land och vatten
i ett helgonskimmer låga,

ser du bilden av mitt hjärta;
så dess första morgon grydde,

så med fruktan, tomhet, smärta
skuggan från dess världar flydde.

Sol, som livets natt förjagar,
kärlek, om ett bröst du glömmer,
vartill dessa mulna dagar,
som man utan dig fördrömmer,

dessa dagar evigt like,
dessa hopplöst långa stunder,
detta liv i dödens rike
utan ljus och utan under!

IV.

DEN TVIVLANDE.

O, hade jag ett ögonpar
långt skarpare, än falken har,
en blick, som såg, ej stängd, ej skymd,
igenom höjd och djup och rymd,

ej pärlan, störst i havets skatt,
juvelen gömd i jordens natt,
ej guldets spår i klyftans vrå
mitt öga skulle söka då;

min blick på hennes hjärta låg,
den falska flickan genomsåg,
den falska, som mig gäckar nu,
än stel och hård, än vek och ljuv.

Är köld kanske i hennes barm,
då hennes blick är blid och varm?
Är kärlek gömd i djupet där,
då hennes blick mest kulen är?

För bönens suck går himlen opp,
för sorgen själv har jorden hopp;
för mig det blev min kärleks lott
att tvivla och att tråna blott.

V.

BRUDEN.

Kom, gode främling, sätt dig ned
och vila vid mitt tjäll,
stör ej den tysta nejdens fred
i denna lugna kväll;
för sorgen ljuv dess stillhet är,
ett brustet hjärta vakar här.

Se, där vid fjärdens nakna strand
en flicka skådar du;
med pannan lutad mot sin hand
hon sitter ensam nu,
hon blickar stum mot land och sjö,
och vit är hennes kind som snö.

O, mången dag, o, mången natt
hon synts där nu hon är;
i går vid samma våg hon satt,

i morgon finns hon där.
Hon grät någång en tår förut,
men längesen hon gråtit ut.

När kvällen kommer mild och klar,
när fläkten gjort sitt tåg,
och fjärden, lik en spegel, har
en himmel i sin våg,
då sänker hon mot djupet ner
sin stela blick, och ser och ser.

Ibland då vinden åter väcks,
och böljans yta rörs,
och glansen rubbas, spegeln bräcks,
och djupets himmel störs,
hon lyfter tyst sitt öga opp
och ser mot skyn, fast utan hopp.

Hon satt engång på samma strand
och såg mot samma fjärd,
hon såg sin älskling lämna land
och styra hit sin färd.
Vid klippan där blev sjön hans grav,
ej ens hans lik den återgav.

Och därför hennes hemska ro,
o främling, ej förströ!
Låt hennes sorgsna blick få bo
i djupet av sin sjö.
Det är det enda hon har kvar
av all den glädje, fordom var!

VI.

SÖNDAGSSKÖRDEN.

Högt strålar morgonsolen ren,
naturen kläds i ljusets sken,
av fågelsånger ljuder skyn,
och ingen rörs dock än i byn.

Hur kan väl odlarn vila än,
är icke dagens ljus igen,
och åkern gul, och tegen full,
vad gör att han försmår dess gull?

Dock se, han öppnar ren sitt tjäll.
Hur lugn är ej hans blick, hur säll!
Var jordisk omsorg, tung och kvav
han som en klädnad kastat av.

Och obeväpnad är hans arm,
och fri hans skuldra, lätt hans barm,
och ingen lie röras får,
fast skördens högtid förestår.

Men festens timma slår till slut,
då kallas barn och maka ut,
och med de sina from och rörd
han vandrar nu till dagens skörd.

Och glad han blickar opp och ser
hur skaror samlas mer och mer,

hur känd och okänd styr sitt steg
till samma mål, till samma teg,

dit, där de ljusa murar stå,
med fridens helga kors uppå,
dit, där den gyllne tegen är,
som evighetens skördar bär.

VII.

DEN GAMLE.

En konung syns den gamle mig,
vid slutet av sin levnads stig,
vid målet för sin långa färd,
så segerrik så avundsvärd.

Var storm av tiden ren sig lagt,
var granne vördar glad hans makt,
och villan djärv, passionen yr
långt från hans tysta rike flyr.

Hans folk en fridsam skara är
av milda slumrande begär,
av minnen, som förblivit kvar
från forna ljuvt förflutna dar.

Hans spira är hans vandringsstav,
hans borg, hans fasta borg en grav,
hans kungaglans av lugn består,
och krona är hans silverhår.

VIII.

BLOMMAN.

När sig våren åter föder,
klar och ljuv,
dagen ler och solen glöder –
vaknar du,
fäster vid din veka stängel
blad och knopp,
och från gruset, som en ängel,
lyftes opp.

Med din doft kring rymden ilar
fläkten glad,
fjärilns gyllne vinge vilar
på ditt blad.
Ingen oren vågar kinden
kyssar ge,
daggen, ljuset, fjäriln, vinden,
de, blott de.

När, likt plantan i sin sommar
skön och blid,
allt det ljuva föds och blommar
utan strid,
varför går här sorg och fara
hand i hand,
varför får ej jorden vara
fridens land?

IX.

ELISABETHS KLAGAN.*

(Origin. engelskt.)

Vill du höra hur Elisa
i sitt fängsel sjöng en sång,
för sin stolta systers hårdhet,
klagande i häktets tvång?
Ute såg hon glada flickor
leende till lekar gå;
o, hur såg hon nu med saknad,
vad de höge dock försmå.

»O, vem ville, född i skuggan,
lämna lugnet av sin dal,
för en purpurskrud, en krona
söka hovets gyllne sal?
Långt från ondskan, som från prakten,
lever kärlek ren och huld.
Ack, mot kärleken hur ringa
är ej världens tomma guld!

Arma herde, du med avund
mot de storas lycka ser.
O, den gyllne dräkt, dem pryder,
är en boja blott, ej mer.
Kärleken, lik sommarsolen,
gör din levnad ljus och varm;

* Elisabeth av England satt, förr än hon blev drottning, i fängelse i Woodstock 1554.

lättare, än ordensstjärnan,
är en blomma vid din barm.

Se hur flickan där med hjorden
leende mot hemmet går;
blommor, nyss ur knoppen skjutna,
kransa hennes lätta spår.
Vilken drottning över riken
får, som hon, på rosor gå?
Ack, belastad med juveler,
ler och sjunger ingen så.

Vore jag bland eder buren,
blott en tärna från er dal,
sprang jag, bortom bom och galler,
i naturens ljusa sal,
klängde över fjäll och kulle,
höjde glatt till sång min röst,
och en blomkrans blev min krona,
och mitt rike herdens bröst.«

X.

HÖSTSÅNG.

Löven gulna,
träden klädas av,
och novemberdagar mulna
över blomstrens grav;
drivan deras kronor grusat,
blott i hjärtan, som de tjusat,

medan sommarns sol dem värmde än,
leva de som minnen opp igen.

Rosen blommar
några korta dar;
dröjer mer än rosens sommar,
mänskoblommans kvar?
Skön hon skjuter opp och prålar,
kinden glöder, ögat strålar,
men en fläkt vid hennes stängel rör,
och hon bleknar, lutar, vissnar, dör.

Du, som väckte
mig ur jordens grus,
låt mig bland ditt blomstersläkte
spira ren och ljus!
Att då sommarns sol mig glömmer,
någon ängel vänligt gömmer,
bland de minnen han från jorden bär,
minnet av min tysta blomning här.

XI.

DEN HEMKOMMANDE.

Ensliga sken,
flamma, som stjärnornas, ren!
Ljus, från min fädernehärd,
tindrar i natten du än?
Glada, förtroliga värld,
väntar du vandrarn igen?

Dagen är all,
mörk är min bana och kall,
dyster i skogarna här
vintern den isiga rår;
ljus, där du tindrar, o där
finner jag kärlek och vår.

Skynda din gång,
lycklige, kanske engång
kommer du åter och ser
stum mot ditt fädernetjäll;
ljus är din hydda ej mer,
kulen och ödslig din kväll.

XII.

MITT LIV.

Strid på brädden av en grav,
segling på ett vredgat hav,
strävan på en stiglös stig,
o mitt liv, jag nämner dig.

Längtan fyllde seglarns håg,
havet för hans öga låg:
»O, där bortom purpurskyn
vill jag se en högre syn,

vill jag nå en bättre strand,
ljusets, fridens, glädjens land.« –

Seglet svällde, hoppet log,
mot det vida skeppet drog.

Strid på brädden av en grav,
segling på ett vredgat hav,
strävan på en stiglös stig,
o mitt liv, jag nämner dig.

Var är hamnen, lugn och klar,
hjärtats frid från forna dar?
Var är hoppets guldkust gömd,
aldrig nådd och aldrig glömd?

Vågen seglarns kosa stör,
stormar vina ovanför;
ack, ännu står purpurskyn
lika fjärran för hans syn.

XIII.

TANKEN.

Tanke, se hur fågeln svingar
under molnet lätt och fri;
även du har dina vingar
och din rymd att flyga i.

Klaga ej, att du vid gruset,
som en fånge, binds ännu;
lätt som fågeln, snabb som ljuset,
mer än båda fri är du.

Är det glatt på jorden, vila
bland dess fröjder glad också,
är det sorgligt, ila, ila
bort till högre världar då.

XIV.

DEN ÖVERGIVNA.

Löv och örter och blommor små,
ljusa liljor med dagg uppå,
purpurros, som så vänligt ler,
jag vill välja till brudkrans er.
Minnesblomma vid böljan klar,
inga törnen din stängel har.
O, hur liknar dig icke den,
som gror upp i min barm igen,
som har taggar på varje skott,
och som sårar mitt hjärta blott.

Sjungen, bäckar, min bröllopssång!
Ljuva källor och vattensprång,
sjungen glatt om en framtids dar,
att jag glömmer den tid som var,
glömmer livet med kval och lek,
glömmer den, som min trohet svek!
Sjungen, bäckar, min bröllopssång!
Ljuva källor och vattensprång,
sjungen ömt ur min egen själ
åt den falske ett långt farväl!

Jag vill välja till vän en ann,
som ej sviker så lätt, som han,
som ej kysser mig, våren ut,
och försvinner, då den är slut.
Kom, o död, och mitt hjärta tag,
låt det vila vid ditt i dag!
Fast din brud är av tårar blind,
fast din flicka har mulen kind,
fast din ros icke mer är röd,
kom, o död, kom, o ljuva död!

XV.

HÖSTKVÄLLEN.

Hur blekt är allt, hur härjat, vissnat, dött!
Var är den blomning nu, som sommarn fött?
I dalen domnar allt, i skogen tiges,
och till en grav den skumma jorden viges.

Dock, ögat lyftes sällt från graven opp,
en högre värld har grytt för hjärtats hopp,
i jordens skymning klarna stjärnelanden,
och oförgängligt ler ett hem mot anden.

Så drömmer jag i höstens kväll och ser
hur lövet faller stelt från björken ner,
en naken strand i vikens djup sig speglar,
och över månen silvermolnet seglar.

XVI.

DEN VÄNTADE.

I sitt hushåll är min mor,
vid sin söm min syster är,
och min bror far ut på jakt,
själv med handen under kind
sitter jag och drömmer här.
O, min älskling, var är du,
icke spord och icke känd,
saknad blott och väntad blott?

XVII.

MINNET.

Åter ett besök i ensligheten
av försvunna, dyra, sörjda vänner,
av gestalter från min lyckas dagar,
sjön vid hyddan, hyddan, skogen, bergen,
mina lekar, mina fröjder, drömmar,
och min första kärleks blomstersuckar!

O, jag tänker på naturens godhet,
att i saknaden oss unna minnet,
som ett fordoms ljuva, svala lycka,
lik en morgondagg, på hjärtat häller,
än när solen bränner, middagstiden.

XVIII.

MÅLAREN.

Du önskat dig ett rum i mina sånger,
du bett mig, goda flicka, tusen gånger,
med diktens färger, någon ledig dag,
försöka teckna dina anletsdrag.

Välan! min pensel skall jag mer ej spara;
välj du en stund blott, och försök att vara
till min, till skick, till lynne och gestalt,
som jag, som konstnär, nu förordnar allt:

Skön skall du vara, skönheten allena
är värd att sig med konstens själ förena;
men skön är flickan, då hon gläds och ler –
bliv därför glad, då du mig komma ser!

Öm skall du vara, skönheten är mycket,
men hjärtat ensamt ger det goda tycket –
fäst därför ständigt, blott för tyckets skull,
på mig en blick av eld och kärlek full!

Och godhet, godhet måste tavlan röja,
en lust att skänka, trösta och förnöja –
glöm därför ej att, varje ledig stund,
till kyssar räcka fram din purpurmund!

Öm, skön och god, hur skall din bild ej stråla
dock litet partiskt bör ock målarn måla –
och därför säg, var gång jag penseln för,
att du för evigt, evigt mig tillhör!

LEGENDER

XIX.

DEN HELIGA AGNES.*

Blott tretton år den ädla Agnes hunnit, när
hon döden undgick och det sanna livet vann.
Skön till sitt yttre var hon; hennes like fanns
bland huvudstadens döttrar ej, dock skönare
var hennes själ, av himmelsk kärlek genomträngd.
Högboren, adlad redan av sitt sinnelag,
till kroppen vek, till själen stark hon var, ett barn
till år, men som en mogen kvinna klok.

Och tretton år den ädla flickan hunnit blott,
och gick i skola än, när Titus Lucius,
den yppersta av huvudstadens ynglingar,
prokonsulns son, för henne ren av kärlek brann.
Juveler, pärlor, kosteliga dräkter, guld,
sin faders alla skatter, han till brudskänk bjöd;
men stilla talte flickan blott till ynglingen:
»Begär mig ej, jag kan dock aldrig bliva din,
en annan tillhör jag och är förlovad ren.«

I spotsk förundran svarar denne: »Du så ung
så späd ännu, hur vore du förlovad ren?
Vem ville oförväget våga tävla här

* Denna legend och de fyra nästföljande äro bearbetade efter Kosegarten.

med mig, en son av landets högste styresman,
vem är förmäten nog att vilja mäta sig
med mig i skönhet, adel, makt och rikedom?«

Men Agnes log och utbrast i sin älsklings lov:
»Skön är min älskling mer än alla sköna här,
hans glans beundra solen, månen, stjärnorne;
en fläkt blott av hans andedräkt ger sjuka liv,
ett löje på hans läppar väcker döda opp.
Av adel är min älskling mer än ädla här;
hans fader tog ej kvinna, och hans moder har,
jungfruligt hög och ren, ej vetat av en man,
och därför lyda honom villigt andarna.
Och mäktig mer än jordens store är min vän,
blott stoft mot honom äro folkens härskare.
Han rullar himlen som en klädnad hop, han slår
mot bergen, och de spruta rök och lågor fram,
han hotar vågen, och den sjunker kuvad ned,
han näpser stormen, och orkanen blir en suck.
Nämn mig ej andra rika, blott min vän är rik;
hans äro jordens skatter, havets skatter hans,
hans schaktets guld, hans pärlorna i flodens djup,
och alla orientens ädla stenar hans.
Nämn mig ej kärlek, kärlek känner blott min vän;
mer eldigt, än en jordisk vän, han älskar mig,
och för sin älskarinna har han offrat allt,
sin faders famn, sin himmels ljusa fröjd, sin jords,
sin ungdoms blomning, ja sitt liv, allt, allt han gav,
i bitter död förblödd för mig sin dyra brud.«

Så talte jungfrun, och med högre glöd ännu
berömde hänryckt hon sin brudgums gåvor sen:
»O se! mig har min älskling fäst med gyllne ring,

har klätt mig rikt, att ingen konungsdotter bär
en bröllopsdräkt, som min, så himmelskt strålande.
Med pärlor har han prytt min hals, juveler stänkt
på mina armars smycken, och omkring mitt hår
en brudkrans virat, härlig, oförvissnelig.
Har kinden glöd, är det hans kyss, som tänder den,
har ögat eld, är det min kärleks låga blott.
Berusad av din skönhet, o min älskade,
försmäktar jag, min trånads flamma bränner mig.
Kom, saknade, den sjuka bruden väntar ren;
kom, låt mig vila vid din barm och långsamt där
min själ dig offra i en säll, fast kvalfull, kyss!«

Så prisade den ädla nu sin älskare.
Men hem gick sorgsen ynglingen. Av stumma kval
hans hälsa tärdes, och hans ungdomsfärg försvann.
Bekymrad lät hans fader kalla läkare,
och av den sjukes vilda puls, hans tysta tår,
hans kvävda suck, förråddes snart hans hemlighet.

Då stod den sorgsne fadren upp. I skyndsam färd
till Agnes gick han, av förtrogna vänner följd,
och bad för sonens kärlek om förbarmande.
Men stilla svarade den ädla flickan så:
»Tilltro mig ej en känsla, som ej höves mig,
som med en annan längesen förlovad är.«

Och Lucius Verus vände sig till vännerna:
»Så ung, så späd, och ren en annans!« sade han,
»Vem är han, var att finna, att med hotelser,
med löften eller kval, jag honom tvinga kan,
att den beundransvärda flickan överge.«

När ingen nu förmådde nämna älskarns namn,
framstod Rutilius, prokonsulns skrivare,
de kristnas hätske ovän, och begynte spotskt.
»Ej första gången hör jag ord, som hennes nu,
jag hört dem varje gång jag över kristna dömt.
Vid Hercules! hon är av denna blinda sekt,
som mänskor hata, som de sälla gudar sky,
och vilseförd av Galiléens svärmare
har den på korset döde hon till älskling valt.«

När nu prokonsuln sådant hörde, träder han
förgrymmad till sin domarstol, befallande
liktorerna för honom föra jungfrun fram.
Och Agnes följer de med bilor väpnade
och stannar oförfärad inför domaren.
Med knappt förborgad vrede börjar denne då:
»En evig oskuld, hör jag, svor din älskling du,
vet, evig oskuld är hos oss vestalens ed.
Beslut dig då att till din levnads sista stund
på Vestas altar vårda hennes helga eld.
Om ej, så vet att till ett otuktsnäste här
du föras skall, för folkets avskum där ett rov,
ett nesligt offer för den sämstes vilda lust.«

Med ädelt saktmod svarar honom jungfrun då:
»Gud tjänar jag, och Kristus, den han skickat har,
och bringar väsenlösa gudar ingen gärd,
räds heller ej att träda in i lastens rum,
ty även där är Herrans ängel nära mig
och aktar kvinnan, att hon ej oskärad blir.«

Nu bjöd prokonsuln rycka hennes kläder av
och ställa henne blottad fram för mängdens blick.

Då föll från hennes hjässa till sandalerna
en flod av ljusa lockar ned, och höljde rikt
den ädlas lemmar i en fotsid dräkt av guld.
Nu bjöd han henne föras till ett glädjehus
till nesligt offer för den sämstes vilda lust;
men se, oändlig klarhet fyllde syndens hem,
och strålande av himmelsk glans stod jungfrun där
i snövit dräkt av lätta änglahänder klädd.
Bestörta flydde lustans andar, synden vek,
ett kyskhetstempel var det rum, där lasten bott. –

Men till sin son gick Lucius Verus, nämnde om
var Agnes var, och manade den sjuke glatt
att skynda och i hennes famn sitt kval förströ.
Och upp stod ynglingen och gick, av vänner följd,
till otuktshemmet, att sin låga släcka där.
Han fann det fullt av klarhet, såg en himmelsk glans
omsluta jungfrun, där hon stod i snövit skrud,
av skönhet strålande, förklarad, helgonhög.
Dock sökte han att egga sina vänners flock
att nalkas skenet och att störa jungfruns frid.
De nalkades, de stannade. En snabb minut,
och gripna av demonisk fasa flydde de.

Men Lucius Titus, eggad av begärets makt,
av jungfruns skönhet, tadlar deras feghet spotskt,
går fram och ärnar våga helgerånet själv,
och faller såsom död vid flickans fötter ned.

Då kom hans fader, skrämd av dystra budskap, dit
och såg och böjde knä vid skenets rand och bad:
»Förbarma dig, du heliga, förbarma dig,
och återgiv av nåd åt mig min enda son!«

Och Agnes, lätt försonad, bad till Gud om nåd
för ynglingen, och han stod upp, och lovsjöng Gud.
Bevekt härav beslöt den rörde fadren då,
att häva domens kraft och giva flickan lös;
då stormade, av hednapräster eggat, dit
i vilda skaror folket, och man hörde rop:
»Bort, bort med denna, bort med gudahäderskan,
som kränkt det heliga och fräck med trolldomskonst
förbländat våra söner, bort, att gudarne
i vrede ej förgöra oss och våra barn!«
Förgäves sökte Verus att mot folkets våld
den dyre sonens räddarinna ge beskydd.
Med kejsarns vrede hotad, vek han sorgsen bort,
och i hans ställe lovade Rutilius
med flickans marterdöd försona gudarna.

Så började den helga Agnes' lidande.
En ugn blev eldad; djupt ur härdens vida svalg
bröt flamman väsande med röda tungor ut.
Dit i den vilda brandens avgrundslågor bjöd
tyrannen sina bödlar kasta flickan in.
Hon kastades i lågan; lågan slocknade,
i ugnens glöd befann den ädla flickan sig
så väl, som i en skuggrik lövsals svala hägn.

En vagga, smidd av järn blev glödgad vit i eld,
och på dess bädd, av smältande metall beredd,
befallte då tyrannen flickan lägga sig.
Hon lydde, prisade sin Gud och talte glad:
»Så får jag åter bliva, vad jag fordom var,
ett barn, och barn ju hörer himmelriket till.«
Så sade hon och sträckte sig på bädden ut,
och föll, av änglar svalkad, i en stilla sömn.

Då bjöd tyrannen, att hon skulle väckas opp,
och djupt begravas i en glöd av röda kol;
men ej på kol, på rosor sågs hon vila nu.

Ur stånd att genom eld betvinga jungfruns makt,
befallte härskarn, att från klippans höga spets
i virveln av en ström hon skulle störtas ned.
Hon störtades, men fridsamt förde vågorna
den ädla flickan hän till grönklädd strand igen.
Då lät tyrannen hetsa tigrar, panterdjur
och hungertärda lejon mot den heliga;
men se, som spaka hundar, smögo kuvade
de vilda djuren sig till hennes fötter då.

Då talte Afer, en av landets domare:
»Med svärd förgör den stolta; endast svärdets kraft
kan kuva kristne, vad ej eld, ej bölja kan!«
Och så blev stadgat, att hon skulle dö för svärd.

Men Agnes, anande att stunden kommen var,
såg opp, såg himlens portar öppnas, såg i ljus
sin älskling sittande på fadrens högra hand.
Med palmer och med segerkronor vinkad upp
av himlens skaror, full av längtan, brudligt säll,
hon böjde knä och blottade sin vita hals,
och lätt, liksom en blommas, hennes huvud föll.

Så blev i blod fullkomnad nu försonarns brud;
blod helgar, endast blod beseglar kärleken.

XX.

STENARNAS AMEN.

Fast blind av ålderdom, for Beda fort
att livets evangelium förkunna.
Från stad till stad, från by till by han gick,
den fromme gubben, vid ledsagarns hand,
predikande med ynglingsvärma ordet.
Så av sin gosse leddes han engång
ned till en dal, med stenar översådd.
Och yr, långt mer än elak, talte gossen:
Hör, fromme fader, många människor
sig samlat här och vänta på predikan.

Den blinde gubben stiger genast opp,
tar text, förklarar den, tillämpar den,
förmanar, varnar, tröstar och bestraffar
så varmt, att på hans silvergråa skägg
i flöden milda tårar föllo neder.
När sen till ett beslut, som övligt var,
sitt »Fader vår« han bad, och talte ut:
»Ditt riket är och makten, härligheten,
från evighet till evighet,« – då ljöd
i dalen tusenstämmigt: amen, amen.

Förskräckt och slagen böjer gossen knä
och biktar för den helige sin skuld.

Då talte gubben: »Barn, har du ej läsit:
Om mänskor tiga, skola stenar tala?
Lek icke mer, o son, med Herrans ord;

skarpt är det, levande, det biter djupt,
mer än ett tveeggssvärd. Och skulle än
en mänskas hjärta, trotsande, förstenas,
skall det i stenar väcka mänskohjärtan.«

XXI.

DEN HELIGE HILARII SÄTE.

Den sig förnedrar han skall upphöjd bli,
och den sig själv upphöjer skall förnedras.

Den fromme biskopen Hilarius
drog hän till Rom, till ett konsilium,
okallad, blott att kätteri bekämpa.
Församlade han fann där alla fäder.
Roms biskop Leo satt på tronen hög,
på stolar runt omkring de andra sutto:
för främlingen fanns intet säte övrigt,
och ingen ville avstå honom sitt.
Då talte milt den gamle: »Överallt
är jorden Herrans«, och han satte sig
uppå den låga, bara marken neder.
Dock hastigt höjdes jorden under honom,
och högre satt den gudakorade,
än biskop Leo själv och alla andra.

Den sig förnedrar han skall upphöjd bli,
och den sig själv upphöjer skall förnedras.

XXII.

KUNIGUNDAS HANDSKE.

Kejsar Henriks maka inför världen,
syster inför himlen, Kunigunda,
brukte, när hon, efter läsen text,
för att offra trädde till altaret,
vördnadsfullt sin handske draga av.
Engång, när hon nalkades altaret,
fanns av tärnor ingen nära till
för att motta handsken. Dock furstinnan
kastade den sorglöst från sig blott.
Plötsligt bröt en stråle då av solen
genom murens rämna in och höll
svävande den ädla kvinnans handske,
tills sitt fromma offer hon fullbordat.

Villigt tjäna elementerna
ej blott Herren, men hans helgon även.

XXIII.

SANCT JODOCOS.

Sin tjänares uppriktighet att pröva,
kom Herren engång i en torftig skepnad
för sanct Jodocos dörr och bad om bröd.

»Giv honom, gode munskänk!« sad' Jodocos.
Men denne sade: »Blott ett bröd är övrigt
för dig, för mig och för vår trogna hund.«

»Giv!« sade priorn, »Gud skall oss ej glömma.«
Då tog hans munskänk kniven, mätte ut
med noggrann flit och skar sitt ena bröd
i fyra lika delar. En han räckte
åt tiggaren och talte mulen så:
»För dig, för mig, för priorn och för hunden.«
Jodocos log, och tiggarn gick sin väg.

En stund, och till sitt skick än mera torftig,
kom Herren åter och begärde bröd.
»Giv,« sad' Jodocos, »giv min del åt honom;
råd finner Herren nog.« Och tjänarn gav.

En stund, och Herren kom för tredje gången,
än mer förhungrad och begärde bröd.
»Giv,« sad' Jodocos, »giv din del åt honom;
råd finner Herren nog.« Och tjänarn gav.

En stund, och blind, lam, naken syntes Herren,
för fjärde gången än, och tiggde bröd.
»Giv« sad' Jodocos, »honom hundens del;
råd finner Herren, han som korpar mättar.
Och tjänarn gav och tiggarn gick sin väg.
Och se en röst blev spord: »Stor är din tro,
du ädle son utav din mästare,
och som du tror, så skall dig vederfaras.«

Till fenstret trädde tjänaren, och se
då hamnade i nejden fyra skepp,

med frukter lastade och bröd och olja.
Glad skyndade till stranden tjänarn då,
fann inga människor på skeppen, såg
en snövit flagga blott för vinden fladdra
och dessa ord på den i guldskrift: »Jag,
som korpar mättar, sänder fyra skepp
åt priorn, som i dag mig fyrfalt mättat,
ett honom, ett hans munskänk, ett hans hund,
det fjärde ärnar sändarn sina arma.«

XXIV.

KYRKAN.

Hårda skiften, bittra prövningstider
bragt från eget hemman, gods och välstånd
djupt i nöd och armod bonden Onni.
Åren härjat sist vad ödet skonat.
Fem och sjutti vintrar täckt hans huvud
med en snö, som ingen sommar smälter.
Ett blott ägde han av allt, vad fordom
gjort hans glädje, ett blott, sin förtröstan
på den Gud, som medgång sänt och motgång;
och han bodde nu, till dörrn förvisad,
gömd, förbisedd, på en annans hemman;
av sin sockens mildhet underhållen.

Men midsommardagen grydde, folket
vaknade i stugan; äldre, yngre
klädde sig i högtidsdräkter, alla
ville skynda nu till Herrans tempel.
Hos den gamle väcktes samma längtan,

och han gick till värden fram och talte:
»Låt mig följa dig i dag till kyrkan,
käre broder, våren ut jag suttit,
full av krämpor, i mitt hörn vid muren,
och ej hört Guds ord på halva året.«

Värden viste ut mot träsket. Tjocknad
låg en vitgrå dimma än däröver,
och ej strand, ej våg, ej holmar syntes.
»Vill du själv försöka hitta vägen,«
sade han, »med båt far ingen annan;
men till fots är färden lång kring viken,
och för dig finns nu ej häst i gården.«

När den gamle hört det hårda ordet,
gick han tyst till stranden, löste båten
och begynte ro i gråa dimman.
»Den, som leder fiskens stråt i havet,
fågelns stråt i luften, att de komma
dit Hans lag dem kallar, han skall foga,
att ock jag i dag hans kyrka finner.«

Stunder flöto bort, blott sjö och töcken
såg den gamle, från sin kosa vilsnad,
och hans kraft begynte svika, tyngre
kändes rodden ren och handen domnad.
När i morgonlugnet över fjärden
första gångens ringning ljöd, och klangen
hann hans öra, var den dov och mattad,
och han fann sig långt från kyrkan, längre,
än när först han lade ut från hemmet.
Och det ringdes andra, tredje gången,
och från fjärran än blott kommo ljuden.

Och mot höjden hov den gamle ögat,
såg mot gråa skyn, som med en fråga,
utan kraft och råd och hopp och bana.

Men i samma stund i sakta skridning
stötte båten mot en häll, och dunkelt
ovan hällen skymtade ur töcknet
fram en strand och bjöd den gamle vila.
Opp han steg på stranden, såg omkring sig
kände stället, kände ön i träsket,
där, som ung, han landat tusen gånger,
och han satte sig på kala berget
tankfull ned, och mörker rådde, mulen
var hans själ, och mulen jord och himmel.

Men det ringdes samman. – Var i högre
makters vård den gamle? – När han hopplös
nu mot fästet höjde ögat, syntes
klar en högblå rand emellan molnen,
ljusets förebud. I kyrkan skulle
sången börjas; på den öde holmen
drog ock nu den första vindfläkt andan
mellan löven, och den första lärkan
flög, av dagern väckt, mot skyn. Försvunnen
var naturens dvala snart. På toner
följde toner nu, och nya stämmor
vaknade i dal, i höjd. Ett jubel
ljöd bland luftens dimmor, ljöd bland träden
kring den gamle, och han själv av sångens
glädje gripen, glömde nöd och sorger
och föll in med ord. Den sköna psalmen,
sommarns psalm, »den blomstertid nu kommer«,
ljöd i stilla darrning från hans läppar.

Och den blomstertid var kommen. Sommarn,
som han sjöng om, var av inga murar
utom honom stängd. Dess örtesängar
växte för hans fot, dess fågelsånger
hörde han; och Kristus, som han nämnde
Sarons blomster, gröna dalens lilja,
kom som blomster och som lilja, värmde,
som han bad, i varje fläkt hans sinne.

När han slutat psalmen, hade höjden
klarnat redan, blott kring lägre rymder
låg ett töcken än. Då steg ur österns
molnbädd solen opp och göt en strålflod
över landets, över vattnets dimma.
Tystare blev rymden, luftens skaror
sökte vila, varje väsen tycktes
vilja endast skåda nu, ej sjunga;
och den gamle följde med sitt öga,
stum av andakt, ljusets väg. – Vad dunkelt
syntes nyss, var nästa stund förklarat.
Udde efter udde dök ur dimman,
ö vid ö stod fram; en värld av fägring
växte sakta opp ur skuggans tomhet,
tog begränsning, färger, glans.

Förliden
längesen var morgonstunden redan,
när, med klarnad blick, med molnfri panna,
rörd och tacksam, från sin plats den gamle
reste sig och gick till jullen åter.
Men han såg till avsked än tillbaka
upp mot stranden. »Nu Guds frid med eder,«
så han hördes säga, »fåglar alla,

unga bröder, systrar, Guds församling,
som med mig, i dag, i samma kyrka,
Honom prisat och Hans ära sjungit.
Och hav tack, du tolk av himlens läror,
klara sol, som nu för oss predikat,
böjt vårt hjärta, att hans godhet känna,
och lagt ut hans verk för våra ögon.«

XXV.

DOPET.

I en grotta vid Arabiens öken
bodde eremiten Eucharistos.
Mild mot alla, vis och mångerfaren,
söktes han av nejdens folk ej sällan,
när bekymmer tryckte någons sinne.
Engång kom en kvinna till hans boning,
bärande ett nyssfött barn på armen;
blek var hon, och blekare var barnet.
»Fader,« sade hon, »var skall jag finna
tröst? Se, detta barn har dött, och dopets
helga vatten har ej rört dess huvud.
Ve, förtappat är det, skall väl aldrig
äga arvedel i Kristi rike.«

Straffande tog eremiten ordet:
»Varför, kvinna, har du låtit barnet
dö förutan dop, om ock blott nöddop?«

Men den arma modren brast i jämmer:
»Fader,« sade hon, »i öknen födde

jag mitt barn, där fanns ej vatten; solen
brände ovan mig, och sanden under,
tårar blott och suckar där jag ägde.«

Då blev gubben rörd och föll i tankar,
eftersinnade, en stund, och höjde
handen över gråa ögonbrynen.
Slutligt var hans mening fast och mogen,
och han talte full av frid och saktmod:
»Vattnet gör det visserligen icke,
utan Anden, som är med i vattnet.
Kvinna, trösta dig, ditt barn är frälsat!
Herrans Ande har i brända öknen
döpt det med din suck och dina tårar.«

XXVI.

BÖNEN.

Engång, när i fromma, glada samtal,
vid sitt middagsbord, den gamle Luther
satt som vanligt bland förtrogna vänner,
talte en av dessa så med klagan:
»Svår och ond att leva i är världen,
full av vansklig id och jordisk omsorg;
intet under därför, att så mången
sökt i klostrens lugn en saknad stillhet.
Även mig de plåga dessa oljud
av en outtröttlig världslig strävan.
I mitt granskap bultas, smids och hamras
oupphörligt hela dagen genom,

och, hur tidigt än jag vaknar, störa
dån och hammarslag min morgonandakt.

Luther log och sade: »Varför störas?
Tänk långt hellre: Jag har sovit länge;
hör min fromme granne, hur han redan
hunnit stiga upp och börja bönen;
ty en bön, min vän, är flit och arbet.
Sannerligen, när den svarte smeden
vaknar upp och tänker, Gud har gett mig
åter dag och krafter att arbeta,
och med hurtigt mod begynner smidet,
är hans trötta flämtning för vår Herre
icke mindre kär än dina suckar,
och på himlens portar slår hans slägga
kanske starkare än dina böner.«

XXVII.

CHRYSANTHOS.

I den kristna kyrkans första tider,
när i ljuset från den nya världen,
jorden bleknade, och mången trogen
vände bort från den med rysning ögat,
bodde i Athen en man Chrysanthos.
Tidigt, innan än den bruna locken
vissnat på hans hjässa, kinden mistat
vårens blomning, höga pannan fårats,
hade ordet hunnit till hans öra,
och hans hjärta öppnats glatt för Kristus.
Men hos honom föddes, med hans nya

födelse, ej fasa för vad fordom
han i livet aktat kärt och heligt.
Aldrig kunde han förmås att hata
denna jord, där Hellas fanns, hans sköna,
varma fosterland, hans tjusning ständigt
var Athen, den ljusa tempelstaden,
och hans sinne smälte än i vällust
för vart enda ljud av modersmålet,
den hellenska tungans harpotoner.

När hans trosförvanter, dystra, slutna,
sökte skogars tystnad, och i bergens
kulna, mörka, skymda grottor fjärran
gömde sig för frestelsen och världen,
gick han ljus, en avbild av den första
dag han skådat, upprätt, silverhårig,
fridsam, tålig, mitt i livets vimmel,
hörde mannens språk och barnets joller,
stod på torgen lyssnande, när talarn
lät sin stämmas åska skaka folket,
deltog i beslut och bar till urnan
sin voteringsskärv, som varje annan.
Stundom åter, när på dagens mödor
och bekymmer mätt han sökte lugnet,
och i bönens djup hans ande, svanlik,
ville skölja jordens stoft från vingen,
sökte han ej mörka öknars kulor;
nej där klarast Salaminska sundet
log mot lummig strand, bland pinjer, lagrar,
sågs han vandra, njuta skuggans svalhet,
andas vällukt, blicka hän mot havet,
medan solen sjönk, och böljan lugnad
speglade en rosig aftonhimmel.

Så han levat, så han levde, sådan
satt en kväll på Sunions topp den gamle.
På hans knä låg sluten nu en rulle
av Sofokles, hedningen, den store,
ädle sångarn, och på rullen ytterst
lästes tecknat: »Oidipos Koloneus«.

Nyss han slutat dramen, för hans minne
dröjde än dess bilder, och hans blickar
svävade kring den besjungna nejden.
»O Kolonos,« sjöng han efter skalden,
»bygd, bland jordens alla bygder skönast
ljusa, glada, skimrande Kolonos!
Där med lundars gröna skygd förtrogen,
näktergalen gäll i toner prisar
murgrönsrankans dunkla rodnad, gudens
helga träd, det bäruppfyllda, svala,
stormförskonta, där bland gudaburna
fostrarinnor Dionysos svärmar,
i gudinnors lockar sedd narcissen
gror med himmelsk dagg på bladens fägring,
krokus gulnar, källor sömnlöst skänka
klara bäckar näring, och i sångmörs
krets med guldtöm åker Afrodite.

Så med hednisk färg, men kristlig värma
målande sin sälla hembygds fägring,
sjöng, av hednasångarn väckt, athenarn,
när en yngling, tidigt som Chrysanthos
genomträngd av korsets helga lära,
nalkades med långsam gång den gamle.
Stannande framför hans fötter, stod han
stum med över bröstet knutna armar;

i hans anlet syntes skuggor skifta
mellan sorg och vrede, harm och ömkan,
och hans blick låg sänkt på pergamentet.

Länge stod han tankfull, dock omsider
bröt han tystnan. »Gubbe,« så han sade,
»blev ej även du engång till ljusets
helga rike kallad, trängde icke
nådens varma strålar till ditt hjärta –
så jag sport – och dock hur är din vandel?
Där, var dagens barn i fåfäng strävan
träla, fika, storma och försvinna,
där med praktsymboler, än av purpur
på en vårfrisk kind och än av löjen
kring en läpp, som mognar, avgrundsfursten
tecknat an de sina, där, o gamle,
trängs du, lever du och har din glädje.

Sällan ses du ensam, och om sådant
nångång händer, är det ej Försonarn
som du ropar an, all världens Herre;
nej, berusad av en giftfylld saga,
en förförisk sång, med läppar blekta
ren av dödens hälsningskyss, du stammar
Afrodites namn och Dionysos.
Vad blir slutet? Rysligt, rysligt, gamle,
skall du plikta för din brutna trohet,
du i nådförbundet engång slutne.
Ryslig, ryslig blir i svavellågor
än din lott, när, utan hopp förtappad,
gråtande, du ej en tår kan gråta
åt din törst, och svagt, med vissnad tunga,

evigt fåfängt, till ditt bistånd kallar
dina väsenlösa fabelgudar.«

Så han sade. Lugnt som kvällens anlet
var den gamles, och den höjda blicken
såg bestraffarn an: »Frid, stränga yngling!«
talte han, »din tro är stark, jag älskar
den som tror; dock svara, kan ditt unga,
bruna öga genomskåda hjärtan
och rannsaka njurar, när du dömer?
Döm ej och du döms ej säger Herren.
From, fördragsam, fridsam, glad och trogen
går sin gång i Mästarns spår en kristen,
full av kärlek är hans tro, och, yngling,
kärleken är hovsam, mild och tålig,
yves icke, stormar icke, tänker
icke argt och vet ej av att vredgas.
Kärleken fördrager allt, han tror allt,
hoppas allt och lider allt och vänder
aldrig åter. Yngling, om du hade
tro, att flytta berg och lyfta dalar,
utan kärlek vore du en skugga.«

Sagt. Och vänligt räckande den unge
handen, drog han honom till sin sida,
och på samma häll nu sutto båda.

Dagen framled, mattare i väster
glödde solen, vinden sökte vila,
kvällens frid sjönk ned från Greklands himmel.
Men för dessa tavlor hade gubben
nu ej öga; ynglingen allenast

fängslade hans syn och tanke. Länge
satt han tyst, omsider så han talte:
»Vackra yngling, om den gamles varning
icke kränkt ditt sinne, låt mig göra
dig en fråga än, kanhända tvenne.

När jag ser ovalen av ditt anlet,
pannans, näsans stolta, raka tycke,
och ditt språk förnimmer, halvt i attisk,
halvt i jonisk brytning, ljuvt i båda,
ljuvt ännu i ton då du fördömer,
vet jag att hellen du är. Men säg mig
vilken trakt dig fostrat? Kanske någon
av Archipelagens sköna öar
såg dig födas, Paros, Samos, Naxos,
Mitylene? Kanske såg du dagen
på det rika Asiens kust? En lycklig
fader lyfte dig, varhelst du föddes,
på sin arm och drömde sälla drömmar.«

»Delos,« svarte ynglingen, med mildrad
stämma nu, »det havomflutna Delos
var mitt hemland, Kallinikos hette
den, som engång jordiskt var min fader,
nu en annan jag i himlen funnit.«

»Kallinikos,« talte gubben åter,
»ej ett okänt namn du nämnt, min gästvän
var i forna dagar han på Delos.
O, jag minns ännu den mångbesjungna,
gröna ön, av sagans alla gudar
sökt och älskad, Artemis', Apollons
fosterhem, jag minns dess höga kullar,

skuggade av cedrar och cypresser,
och dess dalar – skall jag nämna dalen,
Nyktos dal, åt citherguden helgad?

Många länder har jag sett, från Pelops'
halvö vandrat till Thessalien, vistats
på hellenerhavens alla öar,
ingen nejd dock tjust mig så, som dalen
där på Delos, med sin lund, sitt tempel,
och vid denna låg din faders boning.
Yngling, när så mycket skönt du skådat
från din levnads första morgon, svara,
äger jorden endast svarta bilder
för din själ, säg bor ej i ditt hjärtas
djup ett enda minne, tålt och sparat,
från den tid, då drömlik än i oskuld
du bland Nyktosdalens blommor lekte?«

Så han sade. På den unges skära,
marmorvita kinder sågs en flamma
svagt och flyktigt tindra opp och blekna.
Men den gamle fortfor: »Jag har lyssnat
till en sägn engång, Archipelagens
öar tro den redan, snart, kanhända,
skall den spridas över fasta landet.
Så förtäljer den: På Delos föddes
Marmaryne. Tvenne lustrers somrar
knappt hon skådat, när hos nejdens alla
ynglingar begärens eld hon tände.
Men åt ingen sinnlig trånad ville
hon sitt rena väsen överlåta,
blott Apollon valde hon till älskling,
och i Nyktosdalen, ren och trogen,

blev hon gudens blomstervårdarinna.
Kväll och morgon, stundom hela dagen
sågs hon där bland blommorna, en äldre
syster lik, så blid och så förtrolig,
vattna, stöda, ordna och plantera.
Men ej handens ensamt var den skötsel
hon dem skänkte, ofta lutad länge
med sitt öga över blommans öga,
lät hon så sin andes låga drickas
av den spädas blick, och plantans dunkla,
tysta stoft av hennes själ besjälas.
Själv tillbaka tog hon åt sin ande
kropp av blomstren, klädde minsta tanke
i en skrud av dagg och doft och färger,
bytte så med markens döttrar gåvor,
gav och tog i outtömlig kärlek.
Där, i denna fristad, stängd för mängden,
fick ibland en yngling ljuvt fördrömma
dagens stunder, leva med det vackra
blomsterfolket och dess vårdarinna.
Men om honom talar sagan åter:
När med hjärtat fullt av aldrig yppad,
namnlös kärlek, han bland Marmarynes
blommor gick, och hon i templet dröjde,
såg han henne, fast hon själv var borta,
sällt i var gestalt, i varje väsen
av den skapelse, hon väckt och vårdat.
Rosen rodnade med hennes rodnad,
liljan såg med hennes blick, i trädets
susning hördes endast hennes stämma,
och i tusen skilda former levde
för hans fromma kärlek hon allena.
Åter när från blommorna till henne

någongång han fick sitt öga höja,
och i samtal, såsom strängars rena,
fånga hennes ord, då var det honom
som om allt, vad fint i parkens rosor
glött och rodnat, hennes kinder eldat,
alla liljors strålar sammangjutit
hennes blick, och hela blomstergården,
mer förklarad blott, stått fram med henne. –
Så förtäljs det. Jag har sport och frågat
vem han varit, ynglingen från Delos? –
Kallinikos son, så har man svarat.«

På den unges kinder syntes stora
tårar nu. »O fader,« så han sade,
»nämn ej namn, som längst av jordens toner
susat i mitt öra; jag har glömt dem,
låt mig glömma, låt mig hata minnet
av mitt tomma nattlivs skuggestalter.«

Men den gamle talte full av allvar:
»Yngling, hata ej din ungdoms skola,
Nyktosdalen och dess minnen icke;
höga läror skrevos för ditt hjärta
där i bilder, dunkla, späda, svaga.
Se dig kring i världen! o, vad ser du?
överallt Försonarns blomsterrike.
Mörkt för den, som blint till honom stormar,
är det klart och öppet för det öga,
som i kärlek stilla höjts mot honom.
Yngling, värd att skåda är hans blomgård.
Solar sår han där, och stjärnor strör han
kring som liljor, vårdar stora länder,
stöder folkslag, hör också den minsta

mänskoblommas suck, och milt till alla
lutad låter dem sin kärlek dricka.
Gå, som förr till Marmarynes blommor,
ut i världen glatt och utan bävan,
det är Herrans blomgård du besöker.
Bor blott i ditt hjärta Kristi kärlek,
blyg, ej rusig, skall du finna saligt
hur i allt han skymtar fram, hur solen
lyser med hans ljus, hur stjärnan tindrar
med hans klarhet, livets sorl och vimmel
av hans milda stämma genomljudes.
När du sett det, gå till honom åter
i hans ord, och se, hans ord skall vara,
som om allt det ljus, som från hans himmel
strålat ned, hans varma sol, hans stjärnors
milda här, hans mänskoätter – hela
detta underbara, blomsterrike,
mer förklarat blott, därinne bodde.«

Kommentarer och ordförklaringar

Runebergs tre diktsamlingar utkom åren 1830, 1833 och 1843. Titlarna är »Dikter« (här D), »Dikter. Andra häftet« (D II) och »Dikter. Tredje häftet« (D III). Texten återges enligt Svenska Vitterhetssamfundets och Svenska litteratursällskapets Runebergsutgåva, som är nummer XVI i serien Svenska författare. De lyriska dikterna omfattar första delen av Runebergsutgåvan. Här har den förändringen gjorts att texten har nystavats enligt SAOL. Vissa särskrivna uttryck har sammanskrivits (*fäderne jorden* > *fädernejorden*). Ordens former har för övrigt med få undantag bibehållits.

Också kommentarerna bygger huvudsakligen på den nämnda utgåvan, del tio (1938–53), utarbetad av Gunnar Castrén och Sixten Belfrage (SVS-kommentaren). Den som söker en fyllig bakgrund till och utförligare resonemang kring dikterna hänvisas till det arbetet och andra Runebergsstudier, av vilka några få är förtecknade på s. 324f. Handskrifterna och deras varianter och det poetiska språkets tidstypiska och personliga drag kan i detta sammanhang inte närmare beröras. Inte heller är det möjligt att här diskutera de intryck från andra författare som R. anses ha mottagit. Ofta nog är sådana antagna påverkningar mer hypotetiska än bevisade. Om dikternas biografiska bakgrund ges endast kortfattade upplysningar i anslutning till SVS-kommentaren. Från denna härstammar även uppgifterna om dikternas tillkomsttid och om deras första publicering i de fall då Runeberg låtit trycka dem någon annanstans innan han tog in dem i någon av samlingarna.

I det följande ägnas huvuduppmärksamheten åt ordförklaringarna. Behovet av sådana kan tänkas vara annorlunda nu än för ett halvsekel sedan, då den klassiska kommentaren tillkom, även om denna är ovanligt rikt försedd. Genomgående språk-

drag (*talte*, *frågte*, *den käcka gossen* m. fl.) kommenteras i allmänhet inte i samband med de enskilda dikterna. De tvåstaviga verbformerna av detta slag är hos Runeberg övertagna från äldre svensk diktning, särskilt 1700-talets, där de användes av metriska skäl. Adjektivets svaga form på *-a* i maskulinum är fortfarande vanlig i finlandssvenskan. Vissa återkommande ord och fraser, såsom de för Runeberg så utmärkande *säll* 'lycklig' och *tjäll* 'boningshus', 'enkelt hem', förklaras på flera ställen, men inte varje gång de uppträder. Detsamma gäller ordformerna *fenster* 'fönster' och *unnan* 'undan'. Någon ordlista har inte upprättats.

DIKTER. FÖRSTA HÄFTET

3 *Till Franzén*
Frans Michael Franzén (1772–1847), den av Runeberg högt beundrade skalden, överflyttade 1811 till Sverige, där han var kyrkoherde i olika församlingar innan han 1831 utnämndes till biskop i Härnösands stift. Dikten till honom skrev R. vintern 1828–29 eller möjligen under den föregående vintern.
huld: 'ljuv', 'behaglig'.
vakan: 'taltrasten'.

4 *hemälv:* Ule älv; Franzén var född i Uleåborg.
midnattsbranden: 'den ljusa sommarnatten i norr'.
nejd: 'trakt', även 'närhet'. R. använder *nejd* 34 gånger, *trakt* endast 2 gånger i de tre diktsamlingarna.
Ulås gamla borg föröddes: En stenborg på en av holmarna vid Ule älvs mynning har medeltida anor, den genomgick skiftande öden, men sprang i luften efter ett blixtnedslag 1793. Ruiner återstår.
sångarinnas: 'sångfågels' (som satt i toppen på flaggstången?).
Auras lärosalar: Syftar på Åbo Akademi. Åbo stad genomflyts av Aura å. Då ånamnet lätt kunde knytas samman med latinska ord som *aura*, *aurum*, *aurora*, blev det ofta använt med symbolisk innebörd, såsom här. Åbo stad förstördes genom en stor brand i september 1827. Akademien flyttades därefter

till Helsingfors och omvandlades till Kejserliga Alexandersuniversitetet, nu Helsingfors universitet.
hugkomst: 'hågkomst', 'bevarat minne'.
tjällen: 'hyddorna', '(de enkla) hemmen'. Ordet *tjäll* förekommer ofta hos Runeberg.

5 *Den gamles hemkomst*
Dikten torde ha tillkommit våren 1829. Den är första gången publicerad i Tidningar från Helsingfors 1829 och ingår med obetydliga förändringar i D. Ålderdomens ro och vishet är ett ofta återkommande motiv hos R. Det överlägset vanligaste adjektivet i hans diktning är *gammal*.
kulna: 'utan värme', 'tröstlösa'. Ordet *kulen* förekommer 16 gånger i R:s lyriska dikter.
tjället: 'hemmet', 'hyddan'.
näckens blomsterskara: Näckrosorna.
ljuv […] ännu: R. rimmar obesvärat ord på tryckstarkt *u* med ord på *-uv* i överensstämmelse med hans hemtrakts (Jakobstad) dialektuttal.
6 *flärden:* 'det tomma nöjet'.
poppel: I den litterära traditionen ett sorgeträd, som ofta susar över graven.
7 *de blommor ur:* Relativpronomenet *som* är inte utsatt.
min aska: 'min döda kropp'.

Det ädlas seger
Dikten anses ha tillkommit 1828. Den är uppenbart påverkad av Tegnérs »Det eviga« m.fl. Strofformen har R. själv skapat, efter antika förebilder.
tolka: 'förklara'.
stjärnprydd: 'behängd med ordnar'.
de dolda roven: 'rikedom som i själva verket rövats från andra'.
det gamla lejon: Det tyranniska lejonet är ett litterärt arv från antiken.
8 *märker:* 'ser', 'lägger märke till'. Lejonet undgår inte att se herden.
spira: Ett tecken på kunglighet.
förtärda: 'tillintetgjorda'.

sänningebud: 'sändebud', 'budbärare'.
adel: 'värdighet'.
dväljes: 'försänks i dvala'.
mänskligheten: 'det mänskliga', 'humaniteten'.
glavar: Stick- och huggvapen, urspr. lansar och spjut.
gudabarnet: 'det ädla'.
ammande: 'skänkande näring åt', 'livnärande'.

9 *frälsad:* 'befriad', 'räddad'.
dagens stjärna: Solen.
skallar: 'ljuder högt', 'klingar'.
det ädla […] glädjens vimmel: Det ädlas begrepp står högre än jordiska känsloyttringar.
då basunen ropar: En signal för världens undergång.
vanskligheten: 'förgängelsen'.
gärdar: 'offrar', 'överlåter'.
det härliga blå: Rymden.
flyktar: 'försvinner'.

10 *Lärkan*

En av R:s icke så få fågeldikter, där fågeln ger uttryck för skaldens känsla eller har en vidare symbolisk funktion. Dikten kan tänkas skriven våren 1828.

Högre uppsteg dagen: Solbågen växte, dagarna förlängdes.
behagen: 'skönhetsupplevelserna'.
i stämmor: 'i toner'.
brand: 'stormande känsla', 'kärlek'.
lott: 'delaktighet (här: i vårens fröjdeyttringar)', '(livs)uppgift'.
livssekunden: 'det korta livet'.
lände: 'anlände', 'uppsteg'.
eterns: 'himlens'.
buren: 'boren', 'född'.

11 *etersalen:* 'lufthavet', 'himlen'.

Majsång

En av R:s tidigare dikter, möjligen från 1826. Intryck från Tegnér och Stagnelius kan registreras.

stamma: 'uttrycker, stammande av betagenhet'.

12 *förkolnad:* (till *kulen*) 'frusen', 'stel av köld'.

höstens bleka vålnad: Fristående appositionell bestämning till *hon*, d.v.s. blomman; vissa utgåvor har semikolon efter föregående rad (…*snö;*). – Blomman, om hösten en vålnad av sig själv, har ingenting emot att dö.
härjarns: Dödens.
glaven: 'spjut'.
av svanor dragen: Det var mytens kärleksgudinna som drogs av svanar i en snäcka. R. har låtit *maj* låna gudinnans farkost.
lossat häkte: 'öppnat fängelse'.
Flora: Den romerska blomstergudinnan. I motsats till sina närmaste föregångare, exempelvis Bellman, tar R. sällan in mytiska gestalter i sin dikt.

13 *Flyttfåglarne*

Dikten dateras till 1827–28. R. kände säkert till både Tegnérs och Stagnelius dikter med samma namn.
flyktande: 'flyttande', 'flyktiga'.
villande blå: 'den villsamma höjden'.
hydda och bord: Bildligt om flyttfåglarnas livsbetingelser i norden.
källornas spenar: Ur däggdjurshonornas spenar får ungarna mjölk. Bildlig tillämpning.
14 *palmerna:* Tillhör här det himmelska landskapet.

Vallgossen

Dikten tillhör R:s tidiga produktion, ca 1827. Besjälningen av naturen är ett genomgående drag i dikten.
går dagen opp: Liknande uttryck finns redan i Bibeln 1541 o.s.v.
15 *luftens skaror:* Fåglarna.
purpurranda: 'ger en rödaktig skiftning åt'.
källan […] lockar: Källan speglar företeelserna på himlen.
språng: 'snabba lopp'.
16 *bida:* 'vänta på'.
den huldas: 'den älskligas', 'den älskades'.
från fjällets höjd: Solen har hunnit ett stycke upp på himlen.
röjd: 'synlig'.
den skönsta: Synes syfta på stranden.
bringar: 'för'.

sjunger hon naturen: Verbet *sjunga* konstrueras av R. ibland med direkt objekt som inte är innehållsobjekt.

17 *villas:* 'går vilse', 'förvillar sig'.

spiselhallen: 'spishällen'. Formen med *a* är säkerligen ett litterärt arv.

18 *tjället:* '(det enkla) hemmet'.

torvbänk: Viloplats, byggd av torv.

Mina dagar

Daterad till 1826–27. Bakgrunden är skaldens kärlek till Maria Nygrén i Saarijärvi. Strofformen, ottave rime, är inte särskilt vanlig hos R.

skygd: 'plats som ger skydd'.

19 *min druva:* Vinet – ett något oväntat inslag i dikten.

min […] drömda maka: 'den som jag drömmer om att få till maka'.

lundens löv […] skälva: Naturen berörs av människobarnens kärlek.

Vi skulle jag: 'Varför skulle jag'.

våra samljud: Har antagits hänsyfta på andra strofens tredje vers.

Till en fågel

Sannolik datering sommaren 1828. R. hade den föregående vintern varit deprimerad och hyst planer på att resa utrikes, kanske för att undkomma påträngande personliga problem. I sällskap med sin blivande fästmö och hustru Fredrika Tengström (1807–79) i Pargas upplever han en ljusare grundstämning, vilket denna hyllning till förnöjsamheten har ansetts vittna om. I Fredrik Pacius (1809–91) tonsättning (1843) har den blivit en populär sång.

20 *förråd:* Ordet uttalades med tryck på första stavelsen.

Du samlar inga skördar: En hänsyftning på Bergspredikan, Matt. 6:26, 34.

med […] tårbegjuten blick: 'med tårar i ögonen'.

din ringa lott: 'det lilla du måste komma tillrätta med'.

21 *Vi blickar hon:* 'Varför ser hon'.

tjäll: 'hydda', 'hem'.

Vårmorgonen

Daterad till våren eller försommaren 1828, då R. vistades i Pargas.

i guld och purpur kläder: 'täcker med morgonens färger'.
lyktar: 'upphör'.

22 *ikorn:* 'ekorren'. Formen var vanlig på R:s tid och även senare.
blitt: 'milt', 'vänligt'.
tindrar: 'glittrar (i vårljuset)'.
sjunken: 'hopsjunken', 'smältande'.
skyla: 'döljer', 'utbreder sig över'.
viva: 'gullviva'.
förgätna: 'glömda' (under vintern).

23 *tyder:* 'betyder'.
liva: 'liva upp', 'väcka upp ur vinterdvalan'.
deras brudar: Blommorna (som uppvaktas av fjärilarna).

Till en blomma

Dikten dateras till början av 1826 och är en av de första som R. skrev sedan han återkommit till Åbo efter informatorstiden i Saarijärvi och Ruovesi. Den tillägnades Minna Lagus, som den 5 mars 1826 fyllde 17 år. R. hade under flera år umgåtts i professor A.J. Lagus familj. Enligt Fredrika Runeberg, som intervjuat sin make i frågan, var skalden aldrig förälskad i Sofia Wilhelmina, bara en gång nära att bli det.

slöt: 'avslutade'.
dvalan: Blommans tillvaro i sin knopp. Se diktens sista rad.
ögat: 'den utslagna blomman'.
rund: 'närhet', 'värld'.
på gyllne vingar etc.: Praktfullt och lockande ter sig mycket som skall visa sig vara flärd, tomt sken.

24 *allmaktsbliv:* Den allsmäktiges skapelseord, »Varde«.
ljuvt bedragen: Lyckligt omedveten om livets grymhet.

Fågelboet vid landsvägen

Dikten skrevs våren 1828. Enligt Fredrika R:s anteckningar gav ett fågelbo invid vägen i Pargas uppslaget. Vid denna tid hade R. planer på att resa till Spanien, men hade samtidigt anledning att längta till en problemfri tillvaro.

flärden: 'den ytliga prakten' etc.
åker […] salar: Verbet *åka* med direkt objekt har förekommit i Finland. *Sal* betyder här närmast 'stor vagn'. En bild av flärden, de flärdfulla och deras framfart.
järnbesmidda: Klingar hotfullt i sammanhanget. Se strofens sista rad.

25 *parkens:* 'skogens'.
offra opp: 'uppoffra', 'uppge'.
obemärkta: 'undanskymda', 'anspråkslösa'.
tjäll: 'bo'.
fjädersegel: Vingar.
syfta: 'leda', 'föra'.

26 *Sommarnatten*
Dikten bygger på intryck från R:s informatorstid i Saarijärvi från början av 1824 till augusti 1825. Den har sannolikt fått sin slutliga form 1826 i Åbo. Den »goda Nana« har ansetts identisk med prästdottern Juliana Roschier (1789–1875), som kände dikten under dess äldsta namn »Sommarkvällen« och tycks ha betraktat den som »sin«. Men lika troligt har forskarna ansett att R. egentligen tänkt på Maria Juliana Nygrén, »Julie« (1806–38), som han i Saarijärvi upplevde ett intensivt kärleksförhållande med. Strofen med sina många verser är ovanlig hos R. Den, liksom innehållet i dikten, uppvisar många likheter med Fredmans Epistel 49. Det är känt att R. var väl bekant med Bellmans diktning och påverkad av den i sina tidiga poetiska alster.
stam: 'stäv', här snarast 'båt', en s.k. metonymi. Jakobstadstraktens allmogemål som R. var bekant med från barndomen har *stamn* 'stäv'.

27 *hyllande:* 'omhuldande'.
buren: 'boren', 'född'.
runder: 'trakter'.
tjäll: '(enkla) hem', 'hyddor'.
stäven: Snarast en metonymi för 'båten'.
blottad: 'värnlös'.
i råga bräddat: 'i uppfyllt och rågat mått'.
övergåve hon: 'skulle hon överge'.

Kvällens blyga älskogsstjärna: Aftonstjärnan, Venus (som väl strålar mindre klart i den ljusa sommarnatten).

28 *[morgonens stråle här] finne [oss än]:* 'må finna'.

Svanen

Tillkomsttid våren eller försommaren 1829. Denna är väl den mest kända av R:s fågeldikter, mycket tack vare Ehrströms (1801–50) tonsättning (1833). Man har velat se Svanens natursceneri mot bakgrunden av R:s vistelser i Jakobstad, Saarijärvi, Kronoby och Uleåborg, men några klart lokaliserande detaljer finns det egentligen inte i dikten, utom till de delar av landet där sommarnätterna är ljusa. Den lyckliga grundtonen har samband med skaldens förlovning med Fredrika Tengström. Den enkla strofen har antagits vara inspirerad av skaldens nystiftade bekantskap med serbiska folksånger.

molnens purpurstänkta rand: De färgade molnkanterna förekommer flera gånger i R:s lyrik.

lugn och säll: Ofta återkommande ord, karakteristiska för R:s uppfattning om lyckan.

glad: 'klar', 'ljus'.

är hemfödd: 'hör hemma'.

29 *tälja:* 'räkna'.

Torpflickan

Sannolik tillkomsttid sommaren eller hösten 1828. De som har kommenterat dikten har betonat dess litterära förebilder. Någon upplevelsebakgrund har inte kunnat spåras, men kan inte heller uteslutas. Vid denna tid hade R. på något sätt blivit löst från sin förbindelse med Maria Nygrén, men minnet av upplevelserna i Saarijärvi hade knappast förflyktigats.

Kandals dotter: Bakom ortnamnet känns gårdsnamnet *Kantala* i Saarijärvi igen.

blida stunder: Syftar på den korta sommaren.

sitt fall: Naturens fall, avfall från Gud, har lett till motsättningen mellan ande och natur. Döden är det offer som krävs för försoning. Måste alla offras? Nyromantikerna intresserade sig för problemet fall och försoning, anknytande till nyplato-

nismen och filosofen Schelling. Också enligt kristen uppfattning är döden en följd av syndafallet.

Lannas grottor: Ortnamnet har antagits utvecklat från *Lahnajärvi* i närheten av Kalmari, där R. tidvis bodde under informatorstiden.

Vanhais dalar: Motsvaras av *Vanhala*, en gård nära Kantala.

30 *din blåa källa:* Ordet *källa* förekommer flera gånger i dikten och synes ha den numera glömda betydelsen 'vattendrag som tar sin början i en källa'.

täcka: 'vackra', 'behagfulla'.

ett fåfängt hopp: 'något man förgäves hoppas'.

Trånans: trånadens 'det intensiva längtandets'.

hallar: 'klippor'. För R. ett rent litterärt ord, bekvämt att rimma på.

eko: 'ekon'. Ännu i Dalins ordbok (1850) uppges obest. plur. = obest sing. Ekona är *stumma*, eftersom de ingenting har att upprepa.

veko: 'försvann'.

parker: 'skogar'.

förtrogen: 'välbekant'.

31 *fjärdens skaror:* Fisken.

av vartenda älskat värv förgäten: 'som har glömt alla sina älskade arbetsuppgifter'.

sorgsna pilar: 'tårpilar (planterade på kyrkogården)'.

Höstaftonen

Diktad hösten 1827. R. hade hostat en tid och varit orolig för sin hälsa. I dikten är tvånget att dö en av »stoftets milda lagar« och ingenting att klaga över.

rymdens lugna dimma: Nattens mörker.

livets ö: Världen.

32 *i blomsterringen:* 'från blomma till blomma'.

dödens pilar: Kanhända ett lån från Bellman, hos vilken döden bland andra vapen nyttjar pilar.

Vem nedsteg etc.: Ingen befriar dig från dödens tvång.

bedragna: 'vilseförda'.

öknens manna: Livets glädjeämnen. En hänsyftning på Israels barns ökenvandring, då deras hunger stillades av manna som föll ned från himlen (2 Mos. 16).

med en molnfri panna: 'obekymrad'.
ditt Kanaans höjd: 'det förlovade landet'. Moses som ledde Israels barn på ökenvandringen fick inte själv komma in i Kanaan, men fick se landet från berget Nebo (5 Mos. 34).
din rätta hamn: 'din riktiga skapnad' (?) eller möjligen 'din slutdestination'.
vanskligheten: 'förgängligheten', 'obeständigheten'.
33 *glaven:* 'svärdet'.
förklarad: 'förvandlad till ljusgestalt'.
ljusets fosterland: Himlen.

Tröst

Tillkomsttid hösten 1828. I ett brev till J.V. Snellman 21.12.1828 nämner R. sitt »hedersstycke Trösten«. Man kan ställa dikten i samma kategori som »Höstaftonen«, såsom ett försök att finna en försoning med livets förgänglighet.
förgäten: 'ensam och övergiven'.
[stjärnornas] tal: 'stora antal'.
34 *över grånande hår:* Åldrandet drabbar inte skaparen.
sin fäderneborg: 'det himmelska hemmet'.
så full: D.v.s. av rika skatter och värdefulla tillgångar.
mejas: 'slås ned'.
den säd etc.: Skapelsen, som alltid skall bestå.
det träd: Livets träd?
säll: 'lycklig' – ett av R:s karaktärsord.
35 *hinner:* 'uppnår'.
förspilld var dess blod: blod är här realgenus. Rosen är blek och blodlös.
den förtynande: 'den avtynande'.
märkte uppå: 'lade märke till', 'tog intryck av'.
vi: 'varför'.
väld: 'partiskhet'.
blomma i tvång: 'leva under förgängligheten lag'.
36 *en gång skall det dö:* Förgängligheten tvång upphävs genom den lekamliga döden.

Kärlekens förblindande

Publicerad i Åbo tidning(ar) 26.7.1828, och skriven kort

före. I D har vissa ändringar gjorts. Dikten ansluter sig till en rad efterbildningar av Anakreons diktning som gjordes av svenska skalder under de närmast föregående årtiondena. Anakreon var en grekisk skald som levde på 500-talet f.Kr. Vinet och kärleken var hans viktigaste ämnen. Kärleken är blind, heter det, och här framställs i scenen med kärleksguden Eros och hans mor Afrodite en lekfull förklaring till fenomenet, icke okänt för R.

Eterns silverglans: 'Lufthavets ljus'.

Olympens nektarångor: Antikens gudar livnärde sig i Olympen med nektar och ambrosia.

Paphos drottning: Kärleksgudinnan Afrodite (som ansågs ha stigit upp ur havet vid staden Paphos på Cypern).

fröjdbetagen: 'betagen av fröjd', 'outsägligt glad'.

sällhet: 'lycka', 'salighet'.

37 *öknens törnen* o.s.v.: Kärleksguden agerar med samma entusiasm i de bistraste förhållanden och bland de mest avskräckande varelser.

Huldgudinnans: 'Kärleksgudinnans'.

Flickans klagan

Sannolik tillkomsttid slutet av 1828 eller början av 1829. Såsom ofta hos R. är det den kvinnliga parten i ett kärleksförhållande som talar. Strofformen är av antikt ursprung, s.k. mindre sapfisk. Under inflytande av kärleken till Fredrika Tengström skrev R. vid denna tid flera dikter på antika versmått.

hyllning: 'omvårdnad'.

38 *Till oron*

Tillkomsttid senvåren eller sommaren 1828. Dikten beskrivs av Castrén som »en i retorisk stil med några romantiska inslag hållen hyllning till oron som den kraft, vilken driver människan att sträva allt längre och högre«. Strofen är klassisk, orimmad, alkaisk.

bräddad njutning: 'njutning i fulla mått'.

tråna: 'längta'.

hulda [oro]: 'ljuva'.

ädlare än: 'ännu ädlare'.
den slappa dåren: 'den viljelöse, som dövar sin oro'.
39 *min domning:* 'min död'.

Den älskande
Dikten har daterats till början av 1827 och antagits vara inspirerad av upplevelser med Maria Nygrén i Saarijärvi 1824–25.
bärgas: 'går ner'.
förtrogna: 'välkända'.
Sårad av Cupidos pilar: 'Förälskad'.
fenster: 'fönster'. Skrivningar med *-e-* förekommer ännu i slutet av 1800-talet.
cellen: 'kammaren'.
ömma: 'kärleksfulla'.
hans lätta ankomst: 'hur han kommer med lätta steg'.
smäktande: 'längtansfull'.
40 *flyktande:* 'försvinnande'.
pickar: 'slår tätt och uppjagat'.
hägn: 'beskydd'.
föröder: 'tillintetgör'.
livligt: 'snabbt', 'raskt'.

41 *Till min sparv*
Tillkomsttid 1827 eller våren 1828. Att dikten liknelsevis skulle handla om skaldens blivande fästmö och hustru, Fredrika Tengström, har förnekats av henne, säkert med rätta. En annan sak är att hon själv kunde leva sig in i sparvens roll.
fjäderslöja: 'fjäderdräkt'.
42 *driller:* 'drillar'. Formen på *-er* förekommer alternativt i svensk text till slutet av 1800-talet, men registreras av Bergroth i Finland ännu 1917 och senare.
behjärta: 'ömmar för', 'berörs av'.
canarierns: 'kanariefågelns'.
höjer: 'framkallar'.
som han gav: 'som han gav upphov till'.
menlös: 'oskuldsfull'.
besälla: 'göra säll', 'lyckliggöra'.

Begravningen

R. påbörjade dikten den 30 april 1829 under en period av frossa. Den färdiga dikten sände han den 4 maj till sin fästmö.

43 *skördad ifrån våren:* 'död i sin ungdomstid'.
sista gärd: 'sista tjänst'.
i nejden: 'i närheten'.
offrade åt sanden: 'lade ner på graven'.

44 *Till Frigga*

Från våren eller sommaren 1828. En kärleksdikt till Fredrika Tengström. Versformen antik.

Afrikas […] ocean: I latinsk poesi förekommer bägge dessa geografiska begrepp ej sällan.
demanters: 'diamanters'.
länt: 'lånat'.
dvalan: 'försjunkenheten'.
ditt rosentjäll: 'din kropp'.
anden […] sin bojas ok: Anden är fängslad i människan.
45 *livets fjättrande tyngd:* Livet har slagit anden i tunga bojor.
gudars ro: Pluralformen av *gud* tillhör en litterär tradition.

Ungdomen

Möjligen från sommaren 1828.

trona: 'härskar'.
vanskligheten: 'förgängligheten'.
lia: 'lie'. Formen på *-a* var vanlig i tidens litteratur och var dessutom den vanliga i R:s barndomsbygd.
härjarns: Dödens.
46 *Gudalånet:* Livet.
flykta: 'flyr'.
förklarar: 'lyser upp'.
[glädjens] enda […dar]: 'få'. Även Kellgren skriver *de enda*.
Varför […] nyck?: Varför låta din ungdom offras endast för vad slumpen för med sig av allehanda bekymmer?
den späda, segerkrönta guden: Eros, kärleksguden.
Rankan: 'Vinrankan'.
kungasalig: 'i högsta lycka'.
47 *skalkas:* 'skämta'.

Den väntande

Enligt en anteckning av Fredrika Runeberg på ett manusblad skrevs dikten den 12 maj 1828. Versen är en antikefterbildning.

den hulda: 'den ljuva', 'den älskliga'.

svallande: '(i erotisk mening) upprörda'.

sångarinnor: 'sångfåglar'.

driller: 'drillar'. Även s. 42.

48 *atomens dvala:* 'atomen gömd i massan'.

bärgade: 'hopfällda'.

spända segel: 'utbredda vingar'.

nära: 'ger näring åt'.

bedragna: 'svikna', 'som inte har fått se vad de velat se'.

kringom: 'omkring'. Formen är numera närmast dialektal, men var inte ovanlig i äldre litteratur.

49 *Färd från Åbo*

Enligt Castréns kommentar (SVS) skall dikten ha tillkommit på sensommaren eller hösten 1828. Egendomligt är då, att Åbo framställs som en stad »med dånande larm på de fulla torgen«, trots att staden förstördes genom den stora branden i september 1827. Å andra sidan talar samma strof om »ett långt farväl« och att »snart skall jag mer ej skåda ditt stolta prål«. Kanske är orden medvetet profetiska i efterhand. Någon förebild för dikten har Castrén och Belfrage inte hittat. Men det är svårt att i det sammanhanget förbigå Bellman, vars Fredmans epistel N:o 48, »Solen glimmar blank och trind«, var välbekant för R. I Bellmans sång är färdriktningen visserligen den omvända: mot staden om morgonen. Men sättet att konkret beskriva sevärdheter längs färdvägen är principiellt likartat. Båda dikterna avslutas med ett erotiskt ackord, om än i vitt skilda tonarter. Alkaiskt versmått.

jullen: En julle var en mindre segelbåt.

lossad: 'lösgjord'.

stävarne: 'stävorna', ett slags ämbarstora träkärl. R:s form anses hyperkorrekt, eftersom någon motsvarande inte är påträffad i dialekter eller äldre språk.

kram: 'smärre inköp'.

Auras vimplar: 'båtarnas vimplar på Aura å' (SVS). Eller: 'stadens vimplar'.

50 *Runsala*, fi. *Ruissalo:* En ö intill Åbo.

nymferna: Kvinnliga gudaväsen som i antik myt bl.a. bodde vid källor. Deras liv förgick under sång och lekar. Senare kan *nymf* också avse 'sångmö' el. likn.

Chorœi källa: Skalden Michael Choræus (1774–1806) var åren 1799–1800 informator i landshövdingen E.G. von Willebrands familj, som sommartid tidvis vistades på Runsala. En källa mitt på ön uppkallades efter skalden.

skald från mitt fosterland: Också Choræus var född i Österbotten (Vörå) och hade 1797–99 varit informator i Jakobstad, där han bl.a. träffat R:s mor.

Auras våg: 'Aura å', eller kanske 'vattnet utanför Aurastaden', Åbo.

din dal: Den österbottniska hembygden.

dess gröna vakter: Träden.

den långa sjön: Segelleden från Åbo till Pargas följde flera långsmala fjärdar.

åre: 'åra'. Formen har förekommit i finländsk högsvenska, kanske utlöst ur nyländska dialekters *åra* m. Jfr *backa–backe* m.fl. R. använder annars *åra*, även i denna dikt, rad 4. En hskr. har dock även här *-e*.

Lemos udde: En udde i S:t Karins socken.

51 *Ramsay:* Kapten Anders Wilhelm Ramsay (f. 1777), som deltog i den svenska landstigningen vid Lemo den 19 juni 1808 och följande dag stupade under försök att få ordning på ett skräckslaget och vilt skjutande lantvärn. Det är första gången R. i sin diktning berör kriget 1808–09.

skärens son: Invånarna i skärgården.

Vapparns vida fjärd: Fjärden *Vapparn* i öst-västlig riktning skiljer Pargas från de inre öarna i skärgården söder om Åbo.

sundet: Kyrksundet i Pargas.

vingad: 'kort', 'flyende'. – R. talar också om *en vingad suck* (s. 102).

Frigga: Fredrika Tengström, skaldens blivande fästmö och hustru.

52 *Vad jag är säll*

Sannolikt från sommaren eller hösten 1828. R:s tro på sin

diktargåva och på sin kärlek till Frigga rymmer inte längre några tvivel. Ordet *säll* 'lycklig' är här som i många andra dikter av R. ett karaktärsord.

julle: 'lilla segelbåt'.

stimmar: 'färdas hit och dit'.

skälver: Avser kanske luftens dallring i värmen.

53 *felar:* 'fattas'.

det eden: 'det paradis'.

lyrans milda tröst: Diktarförmågan (en tröst när annat sviker).

Mötet

Från sommaren eller hösten 1828. Motivet »älskaren i busken« har nyttjats av flera författare före Runeberg. Det har påpekats att dikten även illustrerar Runebergs »lust att retas med skämtsamma puts« (Estlander).

hasselhäckens dörr: 'en öppning i hasselhäcken'.

54 *Ingborgs klagan:* Dikten »Ingeborgs klagan« i »Fritjofs saga« av Tegnér. Redan i denna används vid behov den kortare formen av namnet.

55 *Till en flicka*

Troligen från 1827. Den älskade jämförs på ett – har det påpekats – nyromantiskt sätt med den som älskaren ägt i preexistensen i idéernas värld, innan han blev »i stoftets bojor snärd«. Måhända är preexistensen dock inte, reellt sett, avlägsnare än i Saarijärvi, där R. 1824–25 blev nära förbunden med Maria Nygrén, vilket i början komplicerade förhållandet till Fredrika Tengström.

den sköna helgedom, där etc.: Skapelsen med naturen som »prästinna« i centrum.

stel: 'död', 'livlös'.

röjer: 'upptäcker', 'ser'.

Såsom jag: 'På samma sätt som jag'.

56 *som båda dessa:* som jord och himmel.

Den tillfrisknande

Troligen från mars 1829, då R:s fästmö Fredrika låg sjuk.

hur våren sakta etc.: hur ansiktet återfår sin färg.

57 *löjen:* 'leenden'.
kariter: 'gratier', 'behagets gudinnor'.
den kulnes: Dödens.
de täckas: Kariternas.
livligt: 'hastigt'.

Vaggsång för mitt hjärta
Enligt Castrén från sommaren eller förhösten 1828. R:s förbindelse med Maria Nygrén (1824–) hörde till det förflutna, men att drömma om en ny kärlek var omöjligt så länge givna löften inte hade återtagits.

58 *flyktigt bruten av höstens vind:* 'bruten av höstvinden i dess flykt'.
sällt: Om hjärtat.
den doftande kullen: Kullar är flera gånger platsen för kärleksmöten i R:s dikter. Så t.ex. i »Färd från Åbo«.

59 *Barndomsminnen*
Första tryck i Åbo Tidning 27 juli 1827 (med avvikelser i D). Skriven kort tid före. Barndomens idealtillstånd är ett vanligt poetiskt motiv. Hos R. betonas barnets samkänsla med naturen.
av änglar buren: 'buren på änglavingar'? Eller: 'såsom född av änglar'?
sen dess purpur tynat av: 'sedan den förlorat livets röda färg'.

60 *sin kalla moder:* Jorden.
vi skall: 'varför skall'.
den palm: Segerpalmen.
hjärtats duvobud: Längtan. En hänsyftning på duvan som Noak sände ut från arken för att få reda på om syndafloden hade sjunkit undan (1 Mos. 8:8–12).
det rum etc.: Graven.
agga: 'plågar', 'oroar'.

61 *Vid en väns död*
Dikten är skriven i mars eller april 1825 med anledning av Sofia Vilhelmina Granbergs död den 5 mars 1825 i Gamlakarleby. Hon var född i Vasa, och R. hade under sin skoltid umgåtts i hennes hem. Hon gifte sig 1823 och flyttade till

Gamlakarleby, där hon dog i barnsäng. Man måste tänka sig att det är den efterlevande maken som talar.

mig brydde: 'som jag bekymrade mig om', 'som jag ansträngde mig för'.

förglömde: 'glömde (mig kvar i drömmen)'.

du ej öppnar mig din hydda: 'du är oåtkomlig'.

62 *flärden:* 'tomheten', 'världsligheten'.

gryningsstunden: Uppståndelsens morgon.

runden: 'världen'.

63 *Över ett sovande barn*

Enligt Castrén kan dikten ha tillkommit under senare delen av 1825. Måhända vågar man gissa, att den tillhörde de »stycken« som R. i ett brev den 8 nov. 1825 från Ruovesi sände till sin förre uppdragsgivare Daniel Filip Danielson på Kalmari i Saarijärvi. Två söner till denne hade R. undervisat fram till deras inskrivning i Vasa trivialskola i augusti 1825. Midsommaren 1824 hade han varit dopvittne när en dotter till D. döptes på Kalmari.

villorna och flärden: 'förvillelserna och världsligheten'.

syskon från den högre världen: 'gracer' eller 'änglar', en litterär schablon. (Några döda barn i familjen D. upptas inte i kyrkboken.)

det fjärran höga: Idéernas, andens värld (varifrån människorna för en tid nedstiger för att bindas vid stoftet).

På ett barns grav

Sommaren 1828, med anledning av att en dotterson till ärkebiskop Tengström dött. R. hade varit en av faddrarna vid barnets dop föregående höst.

64 *dagens fulla lön:* 'en hel dagslön' (för vad som varat bara en morgonstund), d.v.s. saligheten.

fällas [till]: 'dömas' (ett positivt domstolsutslag).

vink: 'befallning', 'tecken'.

kvalmen: 'kvalmet', 'hettan', det osunda jordelivet. Ordet kunde förr även ha realgenus.

till skuggan och till palmen: Livet i den högre världen beskrivet som en vila i skugga under palmer.

Liv och död

Från slutet av 1828 eller början av 1829.

65 *lia:* 'lie'. Formen på *-a* är vanlig i äldre litteratur och är regelbunden i R:s barndomsdialekt.
glav: 'spjut' eller 'svärd', här tydligen med syfte på dödens lie.
grusets smitta: 'materiens band'.
bär […] åter: Se slutet av »Vid en väns död«.

Vaggvisa (från tyskan)

Från tiden 1826–28. Originaldikten är en populär tysk visa, författad 1810 av Frans Karl Heimer (1768–1822).
sällt: 'lycksaligt'.
66 *täcka:* 'vackra', 'älskliga'.

Till den ålderstegne

Första gången tryckt i Åbo Tidningar den 5 april 1828 och på ett manus daterad till den 9 februari samma år. R. befann sig i Pargas prästgård hos ärkebiskop Tengström, då 72 år. Biskopens äldsta dotter låg dödssjuk i prästgården och dog den 12 februari. Dikten riktades säkerligen till biskopen, men kanske inte enbart som en hyllning till denne, utan får uppfattas som en allmän idealisering av ålderdomen. Det finns en rad liknande åldringsporträtt i R:s diktning. Ordet *gammal* är det överlägset vanligaste adjektivet hos R.
den ålderstegne: Formerna *-stigne* och *-stegne* varierar på R:s tid.
ödestig: 'ensliga vandring'.
pokalens nektar: Vinet, en gudadryck.
67 *stämplade av tiden:* 'åldersmärkta'.
det förödda tjället: 'den åldrade kroppen'.
trånad: 'häftig längtan'.
vi skåde, *sjunke* m. fl.: Pluralformen på *-e*, utvecklad i svagton, är vanlig under äldre nysvensk tid, men fortlever i högtidligt språk och poesi långt in på 1800-talet.
eden: 'paradis'.
dagens purpurlågor: 'morgonljuset', d.v.s. ungdomen.
guldbestrålad dimma: 'lysande intighet', 'bländverk'.
en blomma, *i sin knoppning röjd:* Kanske bildligt för 'ungmö'.
när solens milda flamma bärgas: När man blir gammal.

det bländsken etc.: 'det som lyser blott i denna världen'.
flykta: 'försvinner'.
förklarad: 'i sin rätta himmelska art'.
68 *eter:* De blånande övre luftlagren.
trånfull: 'full av förtärande längtan'.
fantomet: 'skenbilden'.
lögnerna av jordens falska vårar: 'de falska jordiska vårarnas lögner'. En franskpåverkad konstruktion som är ovanlig hos R.
Skygd: 'Beskydd'.
villorna: 'förvillelserna'.
där, den sällhet: Ungefär 'där (har du) den sällhet'.
69 *fradgad:* Uttalades *fraggad*, rimmande med *vaggad*.

Barden

Tryckt första gången den 23 februari 1829 i Tidningar från Helsingfors, skriven i början av samma år. R. hade beslutat att pröva diktarens bana, och det är knappast tvivel om att han klätt sina egna drömmar i bardens gestalt.

Barden: bard 'sångare', en skald med uppgift att besjunga hjältebragder. Benämningen brukas (från 1738) i den romantiska diktningen i fornnordisk och ossiansk anda. Ordet är av keltiskt ursprung.
70 *ammades […] opp:* 'uppföddes'.
hydda: '(enkelt) hem'.
drottens: 'stormannens', 'konungens'.
riddarsköldar dånade: En bifallsyttring.
den stolta skaran: Männen, vilkas bragder besjöngs.
en djup ackord: Ordet *ackord* har i musikalisk mening realgenus ännu under första hälften av 1800-talet.

71 *Till trånaden*

Har daterats till början av 1827 eller något senare. Dikten står i beroendeförhållande till Stagnelius diktning, som R. vid denna tid hade stiftat bekantskap med.

trånaden: 'längtan'.
jag bringar offret av min lyras röst: 'jag bringar min sång som offer'.
den förgråtne fången: Syftar på *trånaden*, som är fången i den materiella världen men hör hemma i en högre.

ammas: 'livnärs'.
den höga: Den maskulina normalformen *höge* har övergivits för rimmets skull.
forntidsminnen: 'minnen från den högre världen'.
hans mulna öga: Ord som *mulen*, *mörk*, *klar* (*blick*) får ofta hos R. beteckna sinnestillstånd.
besälla: 'lyckliggöra'.
Vad vinge o.s.v.: Vilka (vad slags) vingar? – Jag har inga vingar.
stela [krona]: 'hårda', 'tryckande'.
72 *en förklarad hamn:* 'en skepnad genomlyst av himmelskt ljus'.
fosterlandets famn: Din rätta hemvist.

Idyll och epigram

Den diktsvit som fick namnet »Idyll och epigram« påbörjades av R. senhösten och jultiden 1828. Han kom vid den tiden att stifta bekantskap med serbiska folksånger utgivna i tysk översättning av Otto von Goetze (»Serbische Volkslieder«, S:t Petersburg 1827). De serbiska folksångerna blev omedelbart en inspirerande källa för hans egen diktning, vad såväl innehåll som form beträffar. Här fann han bl.a. den hos honom senare så vanliga femfotade trokén. I D (1830) ingår 27 nummer i sviten, i DII (1833) 33. Dikterna har oftast i all sin korthet episk karaktär. Det är händelser som skildras. Tretalet återkommer ofta i kompositionen.

1. Flickan kom ifrån sin älsklings möte

Forskarna har i den otrogne älskaren velat se en återspegling av R:s egna kärleksbekymmer, då han övergett Fredrika Juvelus för Maria Nygrén och denna för Fredrika Tengström.

älsklings, älskarns: Bägge orden hade på R:s tid en innebörd som stod närmare grundordet *älska* än den de i senare språkbruk fått.
Red: 'Bered', 'Ställ i ordning'.

73 *2. Först gå bäckens första bubblor sönder*

En aforistisk reflexion byggd på bl.a. folkdiktningens vanliga tretal.

3. Om sin lycka talade en fästman

hemkomstöl: En festlighet som firades när brudparet efter bröllopet kom till sitt eget hem.

4. Gossen hann till femton år – och trodde

Det har påpekats att dikten saknar direkt motsvarighet i de serbiska folksångerna, men att Stagnelius möjligen har gett en förebild.

74 *oförtänkt:* 'oförmodat', 'utan förvarning'.

5. Tvenne myrtnar stå i Lauras fenster

[Tvenne] myrtnar: Plur. av *myrten*, en vanlig rumsprydnadsväxt. Beträffande sättet att börja se även nr 7 m.fl. epigram.

75 *8. Mellan friska blomster genom lunden*

fästat: Verbet *fästa* uppträder med liknande böjning någon gång i äldre skrift, men också i R:s österbottniska hemtrakt.

dock: Ett förstärkningsord, närmande sig 'åtminstone', 'i varje fall'.

9. I sin fästmans armar grät en flicka

hydda: '(enkla) hem'. Här kanske jämte annat ett drag av herdelandskap.

brunno mina hjordar: SVS-kommentaren antar att boskapen har »brunnit inne«.

76 *11. Fjärlar, I vårens barn*

Fjärlar: Formen *fjärlar* 'fjärilar' är inte ovanlig i samtida och äldre svensk litteratur. Den väljs väl främst av rytmiska skäl av R.

12. Våren flyktar hastigt

En dialog mellan en flicka, fast flickan inte nämns, och en gosse.

flyktar: 'flyr', 'går över'.

dröjer: 'räcker', 'varar'.

skolen I: 'skall ni'.

77 *knoppas:* Det är kindernas rosor som knoppas i ungdomens vår.

13. Lutad mot gärdet stod

Dikten hör till de mest kända i sviten.

gärdet: 'gärdesgården', 'stängslet'. Formen uppträder speciellt i Finland och södra Sverige.

14. Minna satt i lunden

Dikten är en av de relativt få i sviten som är rimmade.

Minna: Flickan i »Svartsjukans nätter« bär samma namn. Om orsaken till namnvalet vet man ingenting bestämt.

78 *dess [sköte]:* 'hennes'.

ömma: Ordet *öm* 'känslofull', 'kärleksfull' förekommer 12 gånger i R:s tre diktsamlingar.

röja: 'uppenbara', 'blotta'.

15. Ack, natur, hur har jag kunnat

En flickas monolog. Anslaget förefaller något främmande i sammanhanget.

den slutna ringen: Kanske avses ringen av dansande eller så är det fråga om en bild för samhörighet.

79 *16. Trenne råd gav modren åt sin dotter*

modren: 'modern'.

17. Flickan knyter, i johannenatten

Folkseden att knyta olikfärgade band på broddstrån under midsommarnatten har här fått en litterär utformning.

johannenatten: 'midsommarnatten' (speciellt i södra Finland).

på morgonstunden: 'om morgonen'. Prepositionen *på* användes i uttrycket alternativt med *i*.

18. Till en källa talte gossen vredgad

En dialog mellan en gosse och en källa med två lika långa inlägg. Man har tänkt sig att R. i dikten går tillrätta med sin egen erotiska obeständighet.

gångor: 'gånger'. Endast här i D I–III, annars *-er*. Formen på *-or* har levt kvar i Finland in på 1900-talet.

80 *förtrampa:* 'trampa ned'.

blomsterbräddar: Marken intill källan, betäckt med blommor.

19. Dottren sade till sin gamla moder

gamla: Ett av R:s favoritord, vanligast av alla hans adjektiv.

vad, om: En variation på uttrycket *Vad mer, om*, ungefär 'Vad gör det, om'.

81 *20. Edvard talade till morgonstjärnan*

Kommunikation mellan älskande via stjärnorna är ingen ovanlig fantasilek. Man antar att namnen *Edvard* och *Amanda* representerar R. själv och Fredrika Tengström, vid den tiden hans fästmö.

Hulda: 'Älskliga', 'Kära'.

22. Till en bondes koja kom en krigsman

Många av de serbiska folksångerna har krigiskt innehåll. Någon direkt motsvarighet till denna dialog tycks dock inte finnas bland dem. R:s tanke har uppenbarligen varit inriktad på inhemska förhållanden.

koja: Att bondens gård beskrivs som en *koja* förefaller en smula egendomligt. Allitterationen med *kom* och *krigsman* har kanske bestämt ordvalet, såsom SVS-kommentaren föreslår.

krigsman: '(gammal) soldat'.

trädben: 'träben'. Ett ben som han förlorat i kriget var ersatt med ett av trä.

82 *talte:* 'talade'. Den kortare formen används ofta av R.: 46 ggr *talte*, 7 ggr *talade* i lyriken. Kortformen passar bättre ihop med trokéerna.

Fader: En vördnadsfull benämning oberoende av släktskap.

bärgar: 'skördar'. Liknelsen mellan krig och skörd finns redan hos Homeros.

23. Vid en flickas fenster stod en gosse

dock: Se kommentaren till nr 8.

24. Under strandens granar lekte gossen

De sista idyllepigrammen växer ut till längre berättelser. Nr 24 anknyter till både nordisk och antik mytologi. Intrigen i denna berättelse förefaller dock spunnen av R. själv. Näckens sätt att fånga först gossen, sedan hans mor, upptar

lika långa partier av dikten. Tretalet uppträder i bägge partierna.

den besjungna Saimen: Det är Franzén som har besjungit Saimen i balladen »Den gamle knekten«. R. hade ursprungligen tänkt sig att lokalisera berättelsen till Näsijärvi norr om Tammerfors. Ändringen får ställas i samband med att han genom inledningsdikten i D riktade hela samlingen till Franzén.

böljans salar: Vattnet.

bidde: 'väntade', här närmast 'stannade'.

83 *sprang på ryggen:* 'hoppade upp på ryggen'.

25. Högt bland Saarijärvis moar bodde

Dikten anses skriven sommaren eller hösten 1829, kort innan D inlämnades till tryckning. R. hade vistats i Saarijärvi från början av 1824 till augusti 1825 och tagit djupa intryck av naturen och livet där. En levande beskrivning ger han i uppsatsen »Några ord om nejderna, folklynnet och levnadssättet i Saarijärvi socken« (1832). Någon bestämd förebild för bonden Paavo har han dock knappast funnit där. Dikten har blivit en odlarmödans, det sega arbetets och förhoppningarnas höga visa.

moar: Med *mo* avses en sandmark beväxt med relativt låga och smala tallar.

Paavo: Runeberg skriver i D *Pavo*, på svenskt sätt, men *Saarijärvi*. I senare utgåvor ändrade han namnet till *Paavo*. De finska personnamnen är inte många i hans diktning.

frostigt: 'frostömt', ofta utsatt för nattfrost under växtperioden.

trägna: 'flitiga'.

men av Herren etc.: Uttrycket har flera motsvarigheter i Bibeln.

växten: 'grödan', det som växer på åkern (d.v.s. rågen).

åt i svett: Erinrar om Guds ord till Adam efter utdrivningen ur paradiset: »Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett.«

brodden: 'rågbrodden', som genom vintern legat under snön.

84 *vad övrigt:* 'det som återstod'.

slet sitt hår: En biblisk gest.

olycksfödde gubbe: 'gubbe född till olycka'.

tagom staven: 'låt oss ta till tiggarstaven'.

Paavo tog sin hustrus hand: Gesten är knappast folklig, men har en viss biblisk anknytning, »Herren håller honom vid handen« (Ps. 37:24). Paavos nästan gudomliga tålamod står i kontrast till hustruns mänskliga svaghet.

slog sitt bröst: Påminner om bibliska uttryck, t.ex. »Slån eder för bröstet« (Jes. 32:12).

till dubbelt: 'dubbelt upp', 'två gånger så mycket'.

85 *Kvinna, kvinna:* »Kvinna, varför gråter du?« (Joh. 20:13).

26. Flickan ägde av sin mor ett minne

Dikten har förebilder i de serbiska folksångerna. Men det antas (Tideström) att flickan som väljer den fattige friaren har en närmare förebild i Fredrika Tengström, som valde R., ett ekonomiskt sett mindre lovande parti än månget annat tänkbart.

demanter: 'diamanter'.

86 *bland parkens stammar:* I skogen.

besörjas: 'ombesörjas'; 'äga rum'.

Tusen år, och tusen ren: 'Redan i tusentals år'.

håvor: 'gåvor', 'ägodelar'.

dädan: 'därifrån'.

höghet: 'hög samhällsställning', 'status'.

27. Stor var tavastländarn Ojan Paavo

Någon närmare lokalisering av gården *Oja*(*la*) än att den ligger i Tavastland ges inte. Enligt en släktkrönika av professorn Karl Fredrik Slotte (1848–1914), i ms tillgänglig för utgivaren, skall männen på Ojala i Vetil, Österbotten, ha varit särdeles resliga och starka. R. kan under uppväxtåren i Jakobstad ha hört detsamma. Att notisen bygger på R:s dikt är dock inte uteslutet.

Paavo: R. skriver i D på svenskt sätt *Pavo*.

87 *i nejden av:* 'kring'.

88 *påse:* 'se på'.

de mjuka armar: Formen med endast fristående artikel är vanlig i 1800-talspoesin och ursprungligen en fornspråksimitation.

tappat vadet: 'förlorat vadet'.

Svartsjukans nätter

Den långa dikten har både lyriska, episka och dramatiska drag. Troligen påbörjade R. dikten i Pargas hösten 1828 och fortsatte med diktandet sedan han samma höst flyttat till Helsingfors. De tre sista sångerna anses skrivna under våren eller försommaren 1829. Dikten väckte stor förtjusning bland kritikerna när den publicerades i D. Eftervärlden har funnit den något mindre fängslande eller t.o.m. prövande. Runebergs egen inställning till sitt verk förefaller ha varit kluven, kanske beroende på att det ursprungliga incitamentet till dikten förflyktigades under den tid arbetet pågick, varför detta inte kunde avslutas utan möda. Någon kvalitetsskillnad mellan början och slutet är det dock inte enligt min mening. Det är en helt annan Runeberg än den man vant sig vid som framträder i »Svartsjukans nätter«. Hans berömda enkelhet syns det inte mycket av, desto mera av adjektiv och interjektioner och ett eruptivt bildspråk. De litterära inflytelserna i verket är tydliga.

Vad som gav R. anledning att ta upp temat svartsjuka, som för övrigt inte dominerar i texten, har det förts en lång diskussion om. Alla R:s kända ungdomsflammor samt fästmön Fredrika Tengström har figurerat i denna. När R. förälskade sig i Fredrika Tengström ansåg han sig bunden vid Maria Nygrén och kunde alltså befara att hon skulle gå till någon annan. Om Maria Nygrén å andra sidan hade fått nya intressen, och detta meddelades R., kan det ha gett anledning till utbrott. När sedan förlovningen med Fredrika var ett faktum gick luften ur svartsjukediktningen.

»Svartsjukans nätter« är skriven på blankvers, stundom med samma slags avvikelser från schemat som också Shakespeare tillät sig.

Innehållet är i korthet att diktens jag har skilts från Minna, mindre på grund av något svek än ödets ironi. Han har rest ut i världen, och när han kommer tillbaka är Minna gift. Han flyr ut i ödemarken och lever länge i en grotta. Men Minna blir vansinnig och beger sig ut i skogen, där hon möter sin vän utan att känna honom. Han lugnar henne och hon somnar. När hon vaknar har allt klarnat och hon beger sig tillbaka till plikten. Hon dör snart och hennes tillbedjare står vid

graven i förtröstan på att han skall få möta henne igen i andarnas fosterland.

Första natten

Diktens jag befinner sig i ödemarken, dit han i förtvivlan flytt. Han går igenom vad som hänt: Att han efter en resa hoppats kunna återförena sig med Minna, som dessvärre kom till mötesplatsen i sällskap med sin man.

röst, ur klippans: Relativsatsens *som* saknas.

[klippans] revor: 'rämnor och skrevor'.

ditt […] vemodsfria tåg: 'ditt (d.v.s. nattens) framskridande, som inte präglas av något vemod'.

återbrutna ljud: 'ekon'.

89 *palmbeväpnad:* Palmen är en fridssymbol, här i förnuftets hand.

I[, stormande passioner]: 'ni'.

en annan fjärils honingslust: En annan älskares åtrå.

sövda söner: Sönerna uppräknas i följande stycke: *plågan, kvalet* o.s.v.

sin för dagen skygga blick: Svartsjukan hör natten till, dagen representerar förnuftet.

90 *furien:* 'den rasande kvinnan'; furierna var hämndgudinnorna i romersk mytologi.

bröt […] till fejd: R. har flera gånger ensamt *bryta* i stället för numera vanliga *bryta fram* o. likn.

glädde: Formen *glädde* som variant till *gladde* tycks ha fallit ut ur skriftspråket i slutet av 1800-talet.

myriader: 'oräkneliga mängder', egentl. 'tiotusental'.

91 *purpursaft:* 'morgonrodnad'.

alla eko: Obestämd pluralis av *eko* saknade ändelse på denna tid.

sin tungas glada offer: 'sin glada sång'.

mina kulor: 'klyftorna (grottorna), där jag bor'.

92 *Vad äger jag:* Verbet *äga* kombineras av R. ej sällan med objekt som betecknar känslor och stämningar.

vällust: 'njutning (utan sinnlig färgning)'.

skogsprofetens: Gökens, vars galande har gett upphov till många folkliga tydor.

93 *säll:* 'lycksalig'. Orden *säll* och *sällhet* förekommer inte mindre än 75 gånger i R:s tre diktsamlingar.

förbreder: 'utbreder'.
hinden: 'hjorthonan' (som offerdjur).
94 *solvarv:* 'åratal'.
roligt: 'lugnt'.
95 *parkens [skymning]:* 'skogens'.
menlös: 'oskuldsfull'.
vad då: 'vad som då'.
Allmakt: 'Gud'.
Hon bröt för jordens skänker: Hon »gifte sig för pengar« och bröt alltså sin ed.
[förlorad] adel: 'ädelhet', 'värdighet'.
ödets koppartavla: Liknande uttryck förekommer tidigare hos Stagnelius och Tegnér.
96 *gamen, som förtär min barm:* En bild för svartsjukan.
Prometheus: En titan som enligt grekisk mytologi mot Zeus vilja överlämnade elden till människorna. Till straff fjättrades han vid en klippa, och en örn kom ständigt och slet upp hans lever.
marter: 'plågor (vid tortyr)'.
väkter: 'timmar av vaka'. Vid vakthållning har natten indelats i väkter.
men flyg till honom o.s.v.: Den svartsjuke ber sömnen fly till Minnas man och tvinga honom att somna från den himmelska fröjd som är tillgänglig för honom.

Andra natten

Svitens andra del innehåller en dröm. Den berättas först i tredje person, men därpå långt mera detaljrikt av diktens jag. Uppvaknandet gör verkligheten ännu mera kvalfylld, men vägen till drömmens värld har öppnats.

sekellånga år: 'år som kändes långa som sekel'.
97 *ödeländer:* 'ödsliga trakter'.
två milda stjärnor: Ögonen.
trånfull: 'full av förtärande längtan'.
en glädjedrucken älskling: 'en älskande, utom sig av glädje'.
98 *fröjdens […] nektarkalk:* 'bägaren med fröjdens gudadryck'.
förlorad: 'helt upptagen (av någon)', 'hängiven'.
Ha: Interjektion som uttryck för sinnesrörelser. Den blev un-

der inflytande av tysk och fransk litteratur så vanlig i svensk skönlitteratur under slutet av 1700-talet att den snart blev användbar endast i parodiskt sammanhang. Men så långt hade det ännu inte gått, när R. skrev »Svartsjukans nätter«.

ej dyrköpt nog: 'som intet pris var för högt för'.

99 *den trånadsmatta:* 'den av längtan utmattade'.

villan: 'synvillan', 'den förvrängda bilden'.

fantomerna av mörkret: 'hjärnspökena i mörkret', 'mörkrets spöksyner'.

kala fjällar: Landskapet är tydligen romantikens dramatiskt kuperade. Formen på *-ar* tillhör poesiens språk och sammanhänger med att ordet även haft realgenus.

eko: 'ekon'.

saffran: 'saffransgult'.

medvetslöst: 'omedvetet'.

100 *mänger:* 'blandar'.

med stim: Kanske avses de rörelser på vattenytan som en kåre åstadkommer och som kan likna ett ytligt simmande fiskstim. Men även möjligheten *stim* 'brus' har man tänkt sig.

park: Parkerna i R:s lyrik är skogslika. Här har skogen många för romantikern behagliga drag.

101 *luftens fjäderklädda barn:* Fåglarna.

102 *förtroligt:* 'välbekant'.

eden: 'lustgård'.

ömt förtroligt: 'med förtroendefull ömhet'.

ett brutet ord: Kanske avses ett framstammat eller bara delvis uttalat ord.

103 *lögn av sällhet:* Sällheten i drömmen var inte verklig och alltså en lögn.

bärgat: 'tagit till sig'.

Tredje natten

Den svartsjuke fortsätter att leva i ödemarken. Oväntat får han sällskap av Minna, som har blivit från sina sinnen och inte känner igen honom, fast det är honom som hon söker. Efter en upprörd dialog blir Minna lugn och somnar.

104 *Hur växlar allt:* Nu skulle man helst välja en nekande form: 'Hur växlingsrik är inte naturen'.

ej mer till en förgänglig dag: Det handlar om uppväckelsen från döden.
minutligt: 'för korta stunder'.
stela dödar: Hagelkorn.

105 *anlet:* 'ansikte'. Den vanligare formen *anlete* förkortas ofta i äldre poesi.

106 *vilda tärna:* 'förvirrade flicka'.

107 *solen […] han:* Solen är ett gammalt femininum men uppträder inte minst i poesi även som maskulinum.

108 *Håll opp:* 'Sluta'.

109 *irring:* 'irrande'.

110 *dädan:* 'därifrån', 'bort'.
gemensamt med sin älskarinna: 'tillsammans med den älskande'.

111 *lia:* Poetisk och dialektal form av *lie*. Används ofta av R.
hamnat: 'funnit ro'.

112 *fullhorn:* 'ymnighetshorn'.
återstötte: 'stötte tillbaka', 'stötte bort'.

113 *den kvalda anden:* 'den plågade mänskoanden'.
etersalar: 'rymd'.

114 *sinnlighetens lampa:* Förnuftet som belyser våra intryck av sinnevärlden.
dagar: 'upplyser'.
vällust: 'njutning (utan sensuell nyans)'.

115 *du ödets korsbelastade slavinna:* 'du som bär ditt tunga kors'.

Fjärde natten

Minna har vaknat och förstått vem han är, men samtidigt vaknat till insikt om vad plikten kräver av henne. Hon flyr. Den svartsjuke följer hennes spår, men när han finner henne vinkar hon avvärjande. Han återfaller i klagan och föreställer sig Minnas äktenskapliga liv.

116 *Noaks duva:* Efter syndafloden sände Noak ut en duva från arken för finna ut om vattnet hade börjat sjunka. Hon kom tillbaka med ett olivlöv i näbben (1 Mos: 8).
svalan […] ur sundets purpurvåg: Den gamla föreställningen att svalorna övervintrar under vattnet förekommer hos många äldre författare och diskuteras ännu hos Strindberg.
besvurna: 'svurna'.

117 *de dunkla hamnarna:* 'de oklart gestaltade minnena'.
för nattens flykt: 'att natten snart måtte gå över'.
fjällar: 'fjäll'. R. använder liksom andra samtida poeter flera gånger formen på *-ar* i obest. plur. Betydelsen är helt enkelt 'berg'.

118 *sångaren i Plutos dunkla borg:* Orfeus, som sökte återvinna Eurydike från dödsriket.

119 *törnen:* Bestämd form pluralis av *törne*.
kulna: 'kalla'.
visken I: 'viskar ni'.

120 *det tjäll, som* etc.: Graven.
eterns ljushav: 'den blå himlen'.

121 *[blott] mera mäktigt* o.s.v.: 'med ökad förmåga '.
fablernas menad: Menaderna var i den grekiska traditionen kvinnor som gripits av dionysisk extas.

122 *skärad [pensel]:* 'rengjord'.

123 *bilda henne:* 'teckna henne'.

124 *Femte natten*
Minna är död. Berättelsens jag står vid hennes grav och hoppas att snart få möta henne i den eviga världen. Väntetiden kommer inte att kännas lång. De jordiska kvalen saknar betydelse.

128 *förtroliga:* 'välbekanta'.

129 *[som din låga] mognat:* här transitivt: 'fått att mogna'.

130 *himlaburna:* 'himmelska'.

DIKTER. ANDRA HÄFTET

R:s andra diktsamling trycktes sommaren 1833. Den 1 februari hade R. i Helsingfors Morgonblad annonserat boken och inbjudit till subskription. Inkomsten skulle helt och hållet användas som hjälp till de nödlidande i norra Finland, där för andra året i följd missväxt hade inträffat. Subskriptionslistan kom att omfatta 566 beställningar. Österbottniska studentnationen hade föranstaltat en insamling för samma ändamål, och det var meningen att tryckningen skulle bekostas med dessa medel. Förläggaren, Bokhandlare Frenckell &

Son, bekostade dock tryckningen av subskriptionsupplagan mot rätten att ta och försälja övertryck av boken.

133 *Graven i Perho*

Dikten insändes till Svenska Akademien och belönades 1831 av denna med Mindre priset. Att dikten inte fick Stora priset anses ha berott på politiska hänsyn. Perho var på R:s tid ett predikogäll, senare socken, ungefär 7 mil norr om Saarijärvi, där R. från början av 1824 till sensommaren 1825 hade uppehållit sig som informator. Bebyggelsen var gles, området bestod till största delen av skogar, åsar, mossar och sjöar.

Berättelsen om karolinen Hane och hans sex hårt uppfostrade söner och sönernas strid mot en infallande fiende har delvis litterära förebilder, inte minst har väl de serbiska folksångerna (varom i kommentaren till »Idyll och epigram« s. 286) spelat en roll. Säkerligen har R. också hört berättas eller läst om gerillastrider under tidigare krig. Att Hane uppges vara karolin placerar de dramatiska händelserna till kriget 1741–42. Det framgår också tydligt i den inledande dateringen. Att fienderna är ryssar sägs däremot inte klart ut.

Dikten består av två delar. Den första ägnas åt faderns extremt hårda uppfostringsmetoder, som leder till en stark solidaritet mellan bröderna, vilket är avsikten. I den andra delen ställs brödernas solidaritet och mod på prov mot en till numerären överlägsen fiende. Versen är tiostavig och bildar fem trokéer.

Var är graven: Det är en främling, väl identisk med skalden, som ställer frågan. Den svarande upprepar frågan, men kan inte ge något klart svar.

Du, vars minne etc.: 'Du som i minnet bevarar mera än människan bevarar i sitt minne', d.v.s. sångmön.

Höga Sångmö, Finlands dotter: Den sångmö, vars uppgift det är att besjunga Finland, tänks vara den som inger skalden hans berättelse.

vederlike: 'jämlike'.

Hane: Ett typiskt soldatnamn, syftande på en låsdel i geväret (samma ord som *hane* 'tupp').

tälja: 'förtälja', 'berätta'.

furar: 'furor'. Egentligen till formen *fur* 'fura'. Pluralformen på *-ar* var inte ovanlig i 1800-talslitteraturen.

135 *ledet:* Ett led är en öppning i en gärdesgård som kan slutas med stänger.

av svetten kan var droppe för ett granbarr säljas: Svettdropparna ges ett obetydligt värde (av fadern); de kommer att bli många.

arbeta: Trycket vilar på andra stavelsen.

tiljor: 'golvplankor'.

gräven: 'grävd' (om källaren). Den starka böjningen levde kvar i skrift på R:s tid.

136 *tårar ej bedrogo:* Tårarna visade att Hane inte var förgrymmad i hjärtat.

pörtet: Ett pörte var i finska trakter en stuga utan skorsten, där röken från eldstaden sökte sig ut genom gluggar eller genom en lucka i taket. Här om en enklare del av bostaden. Fadern sov i stugan, det bästa rummet.

så sant: 'lika säkert (som)', 'även om'.

137 *ärnar:* 'ämnar', 'tänker'.

träskets: 'insjöns'.

var övrig: 'återstod'.

brödrens: Formen motiveras av meterns krav. Men R. använder ofta *fadren*, *modren* m.fl.

138 *penning:* 'medalj'.

hans blåa rock: Karolinernas uniformsrock var blå.

med mina söners hat: Faderns hårdhet har, antar han, utlöst hat hos sönerna. Trots det har hans hjärta inte brustit.

älskelige: 'älskade'. Formen var redan hos R. ålderdomlig och biblisk.

139 *all den fröjd* etc.: Hane har sett osämja mellan bröder och därför beslutat att hellre leva ogift än sätta *slika odjur* till världen.

milan: 'kolmilan'.

besparas: 'sparas'. Hellre låta kraften leva vidare i söner än försvinna i graven.

140 *mordbetänkta:* 'som avser att döda'.

skulle enas bli: Nuspråket, utom en del dialekter, kräver här fristående artikel: *den enas*. Så även några rader tidigare i dikten.

människor: 'män'. Formen på *-er* används av R. och andra gärna i krigiska sammanhang.

Lindulax, *Saarijärvi*, *Lappo*, *Storkyro:* De två första orterna (*Lintulahti*) ligger sydost om Perho, de andra i västsydväst.

ålderstegne: 'åldrige'. Formen med *-e-* varierar med *i*-formen (*stigen*) på R:s tid.

141 *Väl har Gud* o.s.v.: Hane antyder att hans söner tvekar när det gäller.

trädknapp: 'träknagg'.

i sin själ betänkta: 'fast beslutna'.

142 *halvfjärndel:* En åttondedels svensk mil.

spelarn: 'den spelande orrtuppen'.

bidde: 'väntade'.

143 *sexton hejdades* o.s.v.: De sexton överlevande överraskade fientliga ryttarna höll in sina hästar.

Ladden: Gevären laddades genom mynningen, vilket krävde tid.

lik ilen: 'som stormvinden'.

som knappast: 'nätt och jämnt'.

stygn: egentligen *styng* 'stick (med spetsigt vapen)'.

144 *dädan:* 'därifrån', 'bort'.

spången: 'stigen'. Urspr. om utlagda stockar över sankmark.

Vad är detta? o.s.v.: Thomas övernaturliga syn är unik hos R.

145 *ser min nacke:* Jfr uttrycket *ha ögon i nacken*.

svarta väggen: Väggarna i pörtena var svarta av röken.

gyckel: 'synvilla', 'fantasibild'.

flyktat: 'flytt'.

Kain: Adams och Evas son Kain mördade sin broder Abel (1 Mos. 4).

dånfull: 'dånande'. Ljudåtergivningen förefaller något överdriven, men skall väl också spegla Thomas räddhåga.

146 *till korset:* Björnspjutet hade ett tvärträ som hindrade spjutet att gå för långt in och fastna.

med blottad hand: 'med blotta handen'.

148 *Zigenaren*

Tryckt första gången i D II efter att antagligen ha tillkommit i slutet av 1832 eller i början av 1833. Versen är liksom i föregående dikt tiostavig troké. Dikten uppges bygga på en

tradition, men om dennas innehåll är ingenting känt. I Saarijärvi opererade under R:s vistelse där en stortjuv med ett visst gentlemannamässigt uppträdande. Att den brottslige i dikten kan beundra naturens skönhet tyder på att skalden kan ha på något sätt identifierat sig med honom. I beskrivningen av Adolf finner man likheter med Ojan Paavo, nr 27 bland idyllepigrammen.

kokor: 'jordklimpar'.

sitt straff han utstått: Han hade genomgått ett spöstraff för att sedan förpassas till fängelset.

Kangasalas ås: Åsen sträcker sig österut från Tammerforstrakten.

Mitt på vägen: 'Halvvägs längs vägen'.

149 *mäktiga att trolla kvar:* 'som är nog förtrollande att hålla kvar'.

bergbron: 'åsen'.

fast o.s.v.: Även om livet här är tungt som döden.

åkte [förarn] fram: Verbet *åka* har (i Finland) använts med direkt objekt.

bucklor: 'lockar'.

150 *vallman:* 'vadmal'.

piske: 'piska'; finlandism.

Fempundstunga: 'vägande fem lispund' (ett lispund = 8,5 kg.).

bultar: Klossar av järnbeslaget trä varmed fångars fötter fängslades.

lästa: 'låsta'.

151 *hädas:* 'smädas', 'hånas'.

152 *spången:* 'stigen'.

153 *värden:* 'husbonden på gården'.

vadan: 'varifrån' eller 'varför'.

vad skett: 'vad som skett'.

syrat kalja: 'ljust svagdricka' (fi. *hapankalja*).

mujkor: 'siklöjor'.

154 *Mättäkoski:* Namnet syftar på en fors som utmynnar i en skogssjö.

Sagt: Den mest påfallande anföringssatsen med *säga* utan satssubjekt. R. använder i dikten även ensamt *Sade*, vid sidan av *Så han sade*. Motsvarande korta anföringssatser finns redan hos Homeros och användes i svenska Homerosöversättningar.

fåfängt: 'förgäves'.

156 *så beständigt:* 'så ihållande'.
innan ett beting o.s.v.: 'innan han ingått ett avtal'.

157 *Julkvällen*

Dikten ingick i Helsingfors Morgonblad den 23 mars 1832 och nästan oförändrad i D II. Den antas vara skriven samma vinter. Till innehållet är den legendartad och ensamstående i samlingen. Ödemarkslandskapet är skildrat med den sakkunskap som vistelsen i Saarijärvi hade gett R. Formen är balladliknande med korta jambiska versrader och manliga rim, parvis ställda.

mon: En mo är en tallskog på sandmark.
tjäll: 'enkla hem'.
högtidsbröd: Ett bröd för julhögtiden, säkert utan bark i.

158 *herregåln:* Förleden i sammansättningen säkerligen betingad av rytmen, slutleden är en talspråksform och ett exempel på ljudövergången *rdh* > tjockt *l*, vilket senare i regionalt och högreståndsspråk blivit vanligt tunt.
andas i sin kalla hand: För att värma upp den.
gårdens led: Öppningen i gärdesgården kring gården.
ugn: 'ugnen'. Motsvarande form förekommer i de finlandssvenska dialekterna.

160 *soneson:* Mellanvokalen krävs av rytmen, men är normal i dialektalt språk (*sona-*).
[slutat] bön: Formen är obest. singularis. Jfr uttryck som *hålla bön*, *ringa till bön*.
dit [ställdes]: Nuspråket skulle föredra *där*.

Tjänsteflickan

Första tryck i Helsingfors Morgonblad den 9 januari 1832. Tillkomsttid slutet av 1831. Dikten inleder en serie rolldikter i samlingen, »Bondgossen«, »Roddaren« o.s.v. Miljön med sin kyrkbacke och frusna insjö leder tankarna till Saarijärvi. Flera talspråksformer (*söndan*, *kvälln*) passar väl in i tjänsteflickans tankespråk och i versen.

ottesången: 'morgongudstjänsten'. Hölls på landsbygden endast på jul-, påsk- och pingstdagarna samt bönsöndagarna.

161 *slädornas:* Flertalsformen *slädor* är provinsiell.
syrsa: Det är fråga om hussyrsan, som uppehåller sig inomhus i varma spismurar och vars ljud gör sig gällande särskilt om natten då det annars är tyst. Den var vanlig i Saarijärvi.
pärtan: 'blosset'. Pärtan var en tunn spjäla av furu som placerades i en särskild hållare och vars låga upplyste en del av rummet.
rullan: Rullen som det spunna garnet samlas kring. Formen på *-a* är dialektal men har registrerats som finlandism i rikssprå-ket.

Bondgossen
Första tryck i Helsingfors Morgonblad den 14 maj 1832, tillkomsttid vintern före eller tidigast hösten 1831, sedan missväxt hade drabbat en stor del av landet. Oförändrad i D II. Till formen är dikten enkel. Strofen påminner om den nordiska balladens. Versen är jambisk, parrimmad med manliga rim.

162 *fjället:* Några egentliga *fjäll* hade R. aldrig sett. Han använder ordet i betydelsen 'berg', 'höjd'.
molnet utan skygd: Molnet är skyddslöst utsatt för vindens kast, liksom en människa som har blivit uppsliten från sin grogrund.

163 *Roddaren*
Första tryck i Helsingfors Morgonblad den 13 april 1832. Sannolik tillkomsttid hösten 1831. Till innehållet påminner dikten både om »Sommarnatten« och i slutet om »Färd från Åbo«. Det fallande mörkret tyder på att det är en sensommarkväll.
arma: R:s tre diktsamlingar har ett tjugotal belägg för *arm* 'beklagansvärd', 'stackars' och liknande.
Du, som från o.s.v.: Det är ekot som är roddarens samtalspartner.
fjäll: 'berg', 'höjd'.
164 *åretag:* Formen med *-e-* är litterär och antagligen vald för versens skull.
hyddan: 'det enkla huset'.

Talltrasten

Tryckt första gången i Helsingfors Morgonblad den 15 juni 1832 och har sannolikt tillkommit kort dessförinnan. Dikten har uppfattats som ett uttryck för R:s konstuppfattning, främst »övertygelsen om instinktens ledning i diktandet«.

Talltrasten: R. avsåg säkert taltrasten *Turdus musicus*. Formen med *tall-* introducerades av Linné som benämning på rödvingetrasten.

med stupat sken: 'med brant fallande strålar (som mitt på dagen)'.

övrigt: 'kvar'.

165 *eldig:* 'het'.

ljuv […] du: R. rimmar obesvärat på detta sätt, på grund av uttalet *duw* i hans barndoms språk.

såsom våren lång: 'lika lång som våren'.

irrande: 'kringflackande'.

medvetslös: 'omedveten', 'spontan'.

reglors tvång: Formen *regla*, pluralis *reglor* förekommer som variant till *regel*, numera provinsiellt.

nattens fackla: Månen.

166 *Jägargossen*

Tryckt den 16 juli 1832 i Helsingfors Morgonblad, då säkerligen nyskriven. Också andra gossars tankar återges av R., t.ex. i »Bondgossen« och »Vallgossen«. Ofta är det kärleken som gossarna tänker på. Folkvisetonen är i detta fall uppenbar.

gjort ett enda skott: 'skjutit en enda gång'.

i sitt fjät: 'i sitt spår'.

hölle trä't: 'sutte länge kvar i samma träd'.

sig te: 'visa sig'.

järpens skygd: Lövverket på träden.

där blicken är: 'på det ställe som min blick når fram till'.

mo med furu på: Sådana furumoar är vanliga i Saarijärvi.

167 *Morgonen*

Tryckt i kalendern »Vinterblommor för 1832«, Stockholm 1831, och utvidgad med en strof i Helsingfors Morgonblad den 2 november 1832. Tillkomsttid hösten 1831.

svinga: Fåglarna är i livlig verksamhet och flyttar från trädtopp till trädtopp.

168 *Kyssen*

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 4 maj 1832. Kyssandet är huvudtemat i R:s kärleksdiktning under hans förlovningstid. De många frågorna till flickan kan jämföras med det faktum att det i R:s kärleksdiktning är påfallande vanligt att det är den kvinnliga parten som talar.

honing: 'honung'. Formen på *-ing* förekommer in på 1900-talet.

om galla vore o.s.v.: Stället har ansetts vara ett litterärt lån från den finska folkvisan »Kun mun kultani tulisi« ('Om min älskade skulle komma'), i så fall via översättningar som R. bör ha känt.

169 *Den ångrande*

I Helsingfors Morgonblad den 18 maj 1832, men är möjligen något äldre. Som i många av R:s erotiska dikter är det flickan som talar.

170 *Det var då*

I Helsingfors Morgonblad den 24 september 1832 och sannolikt skriven kort innan. Versen påminner mycket om »Svanvits sång« i Atterboms »Lycksalighetens ö«.

bragte dig tåren: 'om tåren kunde bringa dig'.

runden: 'omgivningen'.

171 *Sjömansflickan*

Tryckt i Helsingfors Morgonblad den 6 april 1832. Miljön är här havskusten. Jakobstad var under R:s uppväxttid en betydande sjöfartsstad.

Sjömansflickan: Med *sjömansflicka* kan avses både en sjömans käresta och en flicka från ett sjömanshem. Bägge betydelserna tillämpliga i detta fall.

stång och mast: Stång kallas den översta nedtagbara delen i en mastkombination, *mast* den grövre nederdelen.

spelte [med min lätta vinge]: 'flaxade livligt'.

fläkta avsked: 'vinka avsked (med en duk)'.

172 *Hälsningen*

Tryckt i kalendern »Vinterblommor«, Stockholm 1831, omtryckt i Helsingfors Morgonblad den 13 februari 1832. SVS-kommentaren tänker sig att något personligt minne gett upphov till dikten.

på många dagar: jfr *på dagen*.

julle: 'segelbåt'.

skrida: 'gå framåt'.

173 *hur lugnt det är:* 'hur lugnt det än är'.

strandens fjäll: 'strandbergen'.

tjäll: 'hem', 'hus'.

Akta, då är guden nära

Tryckt den 21 september 1832 i Helsingfors Morgonblad. Möjligen är dikten riktad till Maria Prytz, R:s tidigare elev, som den 19 november 1830 fyllde 14 år. Hon blev senare en av de kvinnor som väckte R:s kärlek. Han sörjde henne djupt när hon redan 1849 dog.

amma: 'föder' , 'livnär'.

174 *inga fröjder lyda valet:* Ingenting som flickan tror sig kunna vänta glädje av och väljer visar sig vara vad hon tänkt sig.

Serenad

Tryckt den 11 maj 1832 i Helsingfors Morgonblad, skriven 1831 eller något tidigare.

blekrött månsken: R. är synnerligen sparsam med färger överhuvudtaget. Måhända är beskrivningen av månljuset något orealistisk.

Cynthia: Ett annat namn på månens gudinna *Diana*.

175 *Förställningen*

Tryckt första gången i Helsingfors Morgonblad den 8 juni 1832.

176 *Fjäriln och rosen*

Tryckt första gången i Helsingfors Morgonblad den 21 maj 1832. Förmodad tillkomst ca 1830.

förlåter: 'lämnar'.

177 *bärgas:* 'skördas', 'dör'.
doftet: I betydelsen 'vällukt' är *doft* sällan neutrum, men det förekommer. I bet. 'frömjöl' eller liknande är ordet ofta neutralt. R. har förmodligen här valt neutrum för rimmets skull.

Fågelfängarn
Första tryck i Helsingfors Morgonblad den 24 augusti 1832. Enligt uppgift hade R. dålig lycka som fågelfängare, eftersom han var närsynt och inte såg fåglarna i tid.
på skogens ban: 'på skogsstigen', 'i skogen'.
min bedragna fågelfångst: 'fågelfångsten som svikit mina förväntningar (misslyckats)'.

178 *Till aftonstjärnan*
Första tryck den 30 juli 1832 i Helsingfors Morgonblad. Kan troligen dateras till samma år, möjligen tidigare.
179 *Kanske att på dig* o.s.v.: Sixten Belfrage finner i SVS-kommentaren det möjligt att strofen har gett Topelius och hans fästmö idén att vid samma tid en julafton på olika orter rikta blicken mot samma stjärna.
längese'n: 'sedan länge'.

Den döende
Första tryck den 7 januari 1833 i Helsingfors Morgonblad. Även i denna dikt är inlandsintrycken uppenbara.
träsket: 'insjön'.
droppa: 'droppe'. Formen är allmänt nordsvensk och även i litterärt bruk på R:s tid.
gluggen: 'öppningen (i pörtets vägg)'. Egentliga fönster fanns inte.
syrsan: 'hussyrsan'. Den var vanlig i Saarijärvi och hördes tydligast om nätterna.

180 *Ynglingen*
Först tryckt i Tidningar från Helsingfors den 13 maj 1831, diktad kort innan.
Barn av en ädlare värld: Tankarna.

181 *Till en ros*

Första tryck den 5 oktober 1832 i Helsingfors Morgonblad, diktad försommaren 1831.

Den sköna

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 11 mars 1833.

182 *Vid en källa*

Första gången tryckt den 3 december 1830 i Tidningar från Helsingfors. Dikten är i F.A. Ehrströms (1801–50) tonsättning en av R:s allra populäraste. Trots olika traditioner om dess tillkomst finner SVS-kommentaren (Castrén) det sannolikt att den skrivits efter slutredigeringen av D, annars skulle den rimligtvis ha tagits in i denna.

molnens tåg: 'molnen som drar (tågar) förbi på himlen'.

183 *de varit tomma skyar blott* o.s.v.: Händelserna har fått mening först när de reflekterats i själens spegel.

all: 'slut'.

184 *Den sjuttonåriga*

Tryckt första gången i Tidningar från Helsingfors den 6 maj 1831, diktad efter den 22 januari s.å. Dikten anses vara det äldsta av rollpoemen (»Bondgossen« m.fl.). Ett för R. ovanligt formellt drag är upprepningen av samma två slutrader i alla strofer. Strofen är inte ovanlig; Lenngrens »Pojkarne« kan bortsett från rimflätningen ha stått modell.

ödsligt: 'tomt'. I motsats till *fullt* i följande vers.

det lider ej: 'det går inte framåt'.

185 *Hämnden*

Dikten hör sannolikt till de äldre i D II. Inflytande från de serbiska folksånger som R. studerade och översatte har noterats.

186 *löjet:* 'skrattet'.

skattar: 'erlägger (som man gör med skatt)', 'bringar'.

Blommans lott

Dikten anses höra till de äldsta i D II.

sommardagens barn: Blommorna, kanske också fjärilarna.

187 *mund:* 'mun'. Arkaiserande form, inte ovanlig i samtida poesi.

Vem styrde hit din väg?

Första tryck i Helsingfors Morgonblad den 11 januari 1833, trolig tillkomsttid november 1832. Dikten betraktas allmänt som en av höjdpunkterna i R:s erotiska poesi.

188 *mellan dem:* 'mellan vilka'.

dädan: 'därifrån'.

Bruden

Tillkomsttiden osäker, 1830–32. Enligt en tradition har dikten skrivits i samband med ett besök som R. gjorde på Degerö, utanför Helsingfors, där man har kunnat visa på den »brända alen«. – Det är bruden själv som talar.

189 *Åren hinna väl* o.s.v.: Med åren samlas egendom.

Skyndom!: 'Låt oss skynda!'.

Fast i toppen: 'Till och med i toppen'. Användningen av *fast* på detta sätt är en finlandism med motsvarighet i finskan.

Saknaden

Skriven våren 1831. Det har visat sig vara svårt att avgöra om diktens *jag* är en flicka eller en yngling.

ödslig: här ung. 'trist'.

190 *saknan:* 'saknaden'. Formerna *saknaden* och *saknan* tycks vid denna tid variera efter versens krav.

[det andra] for: 'gick förlorat'. Den betydelsen är belagd i finlandssvenska dialekter. Märk även det bibliska *fara hädan* 'dö'.

häll'n: 'spishällen', den stenplatta på vilken brasan är anlagd.

slöjder: Sysselsättningar av hantverkstyp (för både män och kvinnor).

Vårvisa

Ingen säker datering har framställts. Likheten med dikten »Flyttfåglarne« är uppenbar.

de vingade skaror: Flyttfåglarna.

ljummas: 'blir ljumma', 'värms upp'.

fäster: 'binder'.

191 *de vingade änglar:* Samma väsen omtalas ofta hos R., bl.a. som »syskon från den högre världen« i dikten »Över ett sovande barn«.

Idyll och epigram

Serien inleddes i D (1830) med 27 nummer som har kommenterats ovan s. 286 f.

1. De fångna

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 2 juli 1832, men anses ha tillkommit något tidigare, kanske 1830. Versen är åttastavig liksom i den finska folkdiktningen, och även allitterationerna erinrar om Kalevala, fast de kommer glesare än där.

Offra upp: 'Uppoffra'. R. skriver oftast *opp* (99 *opp*, 17 *upp* i lyriken). Castrén (SVS) antar att han »för välljudets skull« här har valt *upp*. I den nordiska allitterationstraditionen rimmar enligt Snorre olika vokaler bättre än samma vokal.

192 *timman:* Formen på *-a* är vanlig i poesi, men är också regelrätt i nordsvenska dialekter.

2. Den tidiga sorgen

Trycktes första gången den 13 augusti 1832 i Helsingfors Morgonblad och skrevs troligen några månader tidigare.

tyder: 'betyder'.

bleka ängel: Om den femtonåriga flickan.

beteckna: 'förse med ett tecken (en symbol)'.

193 *3. Flickans årstider*

Första gången tryckt den 13 augusti 1832 i Helsingfors Morgonblad, skriven senast hösten 1831. Såsom i många av R:s dikter med erotiskt innehåll har modern en avkylande funktion.

4. Likhet

Första gången tryckt den 13 augusti 1832 i Helsingfors Mor-

gonblad, skriven hösten 1831 eller tidigare. Dikten har stor likhet med den långt senare skrivna »Fåfäng önskan« och kan betraktas som en förstudie till denna.

194 *5. Fågeln*

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 13 augusti 1832, ett ord ändrat i D II, skriven hösten 1831.

fenster: R. använder i sina diktsamlingar regelbundet denna äldre form av *fönster*.

6. Den första kyssen

Första tryck den 13 augusti 1832 i Helsingfors Morgonblad.

195 *7. Flyg ej unnan*

Första gången tryckt den 31 december 1832 i Helsingfors Morgonblad.

vakor: här tydligen 'tallbitar', en fågelart som är lätt att fånga i snara.

8. Kyssens hopp

Första gången tryckt den 29 oktober 1832 i Helsingfors Morgonblad. Tillkomsttiden osäker.

nänns: 'har hjärta att'.

fläkta: 'blåsa bort'.

196 *9. Kärleken*

Första tryck i Helsingfors Morgonblad den 3 december 1832, tillkomsttid 1829–30.

10. Skillnaden

Första gången tryckt den 3 december 1832 i Helsingfors Morgonblad.

sad': Förkortningen av *sade* är ytterligt ovanlig i R:s dikter.

som våren röjt: 'som kommit fram vid snösmältningen'.

en droppe regn, ur drivan fallen: Perspektivet är sparvens.

brud: 'käresta', 'fästmö'. Betydelsen vanlig i finlandssvenska dialekter.

197 *11. Drömmen*

Första tryck den 23 november 1832 i Helsingfors Morgonblad, tillkomsttid hösten 1832.

12. Den försmådda

Första gången tryckt den 5 mars 1832 i Helsingfors Morgonblad.

bärga tegen: 'skörda'. R:s uttryck får betraktas som en poetisk omskrivning. Den förekommer också i nr 22 av sviten i D (»Till en bondes hydda kom en krigsman«).

198 *13. Blomsterhandlaren*

Första gången tryckt den 5 mars 1832 i Helsingfors Morgonblad. Antagen tillkomsttid kort efter slutredigeringen av D.

flarn: Lösbrutet stycke av bark.

värvde: 'värvade'. Böjningen av verbet varierade i äldre tid. Den av R. valda formen återfinns hos andra finlandssvenska skribenter från samma tid.

lekverk: 'leksaker'.

tör: 'torde', 'lär'.

14. Sorg och glädje

Första gången tryckt den 9 april 1832 i Helsingfors Morgonblad.

199 *Oförsonligt skilda:* 'Helt oförenliga'.

15. Fjärilsposten

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 4 maj 1832.

200 *16. Grumla icke flickans själ*

Första gången tryckt den 8 juni 1832 i Helsingfors Morgonblad.

sjöng en fågel: Ordföljden är arkaiserande och inte ovanlig i 1800-talspoesin, men kanske här vald av rytmiska skäl.

17. Sommarnatten

Första gången tryckt den 24 september 1832 i Helsingfors Morgonblad. Antagen tillkomsttid ca 1830. Versen är par-

rimmad fyrtaktig troké. Sommarnatten är ett av R:s käraste ämnen.

böljans tropp: Fiskarna.

tanklös: 'utan att tänka på någonting särskilt'.

försåten: Krokarna.

talltrast: 'taltrast'.

mista anden: 'tappa andan'.

201 *slagen:* Tonfigurerna i fågelsången.

18. Friden

Skriven före 15 februari 1833. Versen är densamma som i föregående dikt.

19. Den förändrade

Den femtaktiga trokén återkommer ofta hos R. Här är strofen därtill parrimmad.

spensen: Spänsen var ett åtsittande ärmlöst liv.

202 *hur är dig:* 'hur är det med dig'.

är dig […] färdig: Rimmet upplyser om uttalet.

städar dig: 'gör dig fin'.

20. Den långa dagen

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 15 februari 1833.

21. Behagen

Skriven före den 15 februari 1833.

tärnornas skara: 'flickhopen'.

203 *22. Amor*

Skriven före den 8 juni 1832.

mån […] att: 'mån om att'. Prepositionen faller stundom framför *att*, inte bara hos R.

dröja: 'stanna kvar'.

23. Den lättböjde

Tillkomsttid före juni 1832.

204 *artan:* En andart, oftast *årta*.

tillförne: 'tidigare'.

24. Den enda stunden

Dikten har antagits vara skriven ungefär samtidigt som »Vem styrde hit din väg?«, således omkring november 1832. Den är en av R:s mest beundrade. Det kan noteras att huvudtrycket i de korta raderna regelbundet förefaller vila på andra stavelsen, med undantag möjligen för motsatsbetoningar i verserna 3 och 4.

205 *25. Törnet*

Törnet: 'Rosenbusken'.

206 *26. Tre och tre*

Skriven före den 5 mars 1832.

27. Norden

Tillkomsttid som föregående. Dikten får uppfattas som en hyllning till norden och nordens sommar.

207 *nödspis:* Mat som man äter när det blir ont om den vanliga födan. Ordet var ingen tillfällig skapelse av R.

28. Den sällsynta fågeln

Trycktes första gången i Helsingfors Morgonblad den 4 januari 1833, men skrevs antagligen något år tidigare. Versen är som ofta tiostavig orimmad troké.

efter [andra fä]: 'eftersom'.

yra: 'ostyriga', 'ystra', kanske 'omtumlade'.

Vad om: 'Vad gör det om'.

208 *29. Vill du byta öde?*

Tillkomsttid före den 5 mars 1832. Det är en flicka som ställer den första frågan.

30. Hennes budskap

Datering som föregående.

du sorgsna nordan: Nordanvinden har ständiga budskap om flickans sorg och ånger.

209 *edsförgätna:* 'som har brutit en ed'.
ensamblevna: 'som har blivit ensam'. Formen med *-e-* som i och för sig är ljudlagsenlig lever som skriftspråklig variant till slutet av seklet.

31. Sippan
Betr. datering se de föregående.
skördad: 'dödad'.

210 *32. Mötet*
Första gången tryckt i kalendern »Vinterblommor för 1832«, Stockholm 1831. Tillkomsttid senast hösten 1831, möjligen tidigare.

211 *33. Löjet*
Tredelningen präglar flera av idyllepigrammen. Här får slutdelen ett tillägg som ger dikten dess lyckliga slut.
löjet: 'skrattet', 'leendet'.
mund: 'mun'. Arkaiserande form, ej ovanlig i äldre poesi.

DIKTER. TREDJE HÄFTET

Efter D II ägnade sig R. främst åt episkt författarskap: »Hanna« (1836), »Nadeschda« (1841), »Julkvällen« (1841). Först 1843 utkom det tredje dikthäftet. Utöver de dikter som har tagits in i Svenska Vitterhetssamfundets och Svenska litteratursällskapets ovannämnda utgåva, som ligger till grund för den här föreliggande textutgåvan, innehöll häftet dikterna »Molnets broder« och »Den döende krigaren«, som senare togs in i »Fänrik Ståls sägner« (1848), samt sist i häftet »Den gamle trädgårdsmästarens brev«, som är en prosaskrift. En särskild avdelning bildades av nio legender, av vilka fem är översättningar. Legenderna ingår i denna utgåva. Det mesta av innehållet i det tredje häftet hade tidigare publicerats i olika tidningar.

215 *Jenny*
Om diktens tillkomsttid har olika meningar framförts. Att

den tillhör R:s 1830-talsproduktion har hävdats, men flera omständigheter talar för att dikten har skrivits mot slutet av årtiondet, eller omkring 1840 (Castrén). Askungetemat påminner bl.a. om »Nadeschda«. Dateringen stöds av flickans namn *Jenny*. Det var inte vanligt i Finland, men *Jenny Lind* hade haft sensationell framgång i Stockholm 1838 och utnämndes, tjugo år gammal, till hovsångerska 1840. Tidningarna ägnade stor uppmärksamhet åt Jenny Linds konserter i Åbo och Helsingfors sommaren 1843. Men ryktet hade säkert gjort hennes namn känt i Finland flera år tidigare.

R:s dikt hade betydelse för namnets spridning i Finland. Vicepastorn Granholm i Mörskom, inte långt från Borgå, döpte 1849 en dotter till Jenny. Samme man döpte 1855 en son till Onni, säkerligen efter R:s legend med samma namn (Airi Kartano, »Dopnamn i Mörskom under 400 år«, s. 99, 61; Skr. utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, nr 513, Helsingfors 1983). I den finska almanackan kom namnet in först 1908 (Eero Kiviniemi, »Rakkaan lapsen monet nimet«, Espoo 1982).

Versen är den hos R. vanliga femtaktiga, orimmade trokén. Överklivningarna mellan raderna är påfallande många.

hennes anlet över: 'över hela hennes ansikte'.

kalken: 'blommans bägarlika krona'.

förgat: 'glömde'.

216 *vår granna värld:* 'finare kretsar', 'societeten'.

arma: 'stackars'.

vår tid är all: 'vår (glans)tid är över (slut)'.

217 *bugat:* 'böjt sig djupt'.

löje: 'leende'.

218 *försmå sin fördel:* 'avstå från en erbjuden inkomst (och bevågenhet)'. Ett förtäckt hot?

förmätna: 'högdragna', 'anspråksfulla'.

219 *Skön till undran:* 'Så vacker att man förundrade sig'.

Med allt detta: 'Samtidigt'.

ögonblickligt: 'tillfälligt', 'av och till'.

ronden: En rond var en danstur, i allmänhet i cirkel.

Högst i salen: 'Längst framme i salen', där de förnämsta gästerna fanns.

bemärktes: 'lade man märke till'.

220 *röjas:* 'beskådas'.

kotiljongen: En kotiljong var en sällskapsdans med insatta improvisationer.

221 *Till lyckan*

Tryckt första gången den 7 oktober 1836 i Helsingfors Morgonblad och sannolikt skriven kort innan. Dikten har ställts samman med R:s förestående flyttning till Borgå, där han hade sökt ett lektorat. Helsingforsåren hade inte gett honom det han hoppats på. Nu ser han fram emot säkrare levnadsvillkor.

grusets lott: 'den jordiska förgängligheten'.

skugglikt: Den jordiska lyckan är bara en skugga av lyckan i en högre värld.

222 *Nu:* Interjektionell användning, ungefär 'Säg mig'.

allt, som brustit i sitt fall: Kanske ungefär 'allt som splittrats utan eller av egen förskyllan'.

stoftgudinna: 'gudinna som ger världslig framgång'.

Hjärtats morgon

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 23 september 1836 och sannolikt skriven kort innan. En personlig upplevelse av kärleken färgar diktens språk.

tåga: 'ha sin högtidliga gång'.

helgonskimmer: Ett ljus som påminner om det som lyser kring heliga gestalter.

223 *vartill dessa* o.s.v.: Vad är det för en mening med dagar utan kärlek, då allt är mulet och dött?

Den tvivlande

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 1 februari 1836, anses skriven senast våren 1835.

i jordens natt: 'i den mörka jorden'.

224 *kulen:* 'kall', 'dyster'.

tråna: 'längta intensivt'.

Bruden

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 21 no-

vember 1836. Strofen liknar den som Franzén använt i »Den gamle knekten«, en dikt som anses ha inspirerat R. till »Bruden«.

tjäll: 'låga hus', 'enkla hem'.

dess stillhet: D.v.s. kvällens stillhet.

225 *fläkten gjort sitt tåg:* 'den lätta aftonvinden dragit förbi'.

våg: 'vattenvidd'.

ej förströ: 'stör inte'.

226 *Söndagsskörden*

Först tryckt i Helsingfors Morgonblad den 17 oktober 1836, skriven kort innan.

[vila] än: 'fortfarande', 'ännu'.

igen: 'tillbaka'.

sitt tjäll: 'sitt hus'.

säll: 'lycklig'. Både *tjäll* och *säll* hör till Runebergs karaktärsord.

obeväpnad: 'utan redskap' (lie e.d.).

227 *Den gamle*

Först tryckt i Helsingfors Morgonblad den 21 oktober 1836, skriven kort innan. R. tänker sig i flera dikter in i åldringens väsen. Ordet *gammal* är det överlägset vanligaste adjektivet i hans litterära produktion. Att R. vid denna tid var passionerat förälskad i Maria Prytz har föranlett spekulationer om att det lugn han finner i åldringens värld syntes honom avundsvärt.

villan: 'förvillelsen'.

228 *Blomman*

Först tryckt i Helsingfors Morgonblad den 4 januari 1836. Skriven föregående höst.

ljuv […] du: R. rimmar obesvärat på detta sätt, sannolikt på grund av uttalsvanorna i Jakobstadstraktens talspråk, som han växte in i från barndomen.

fläkten: 'vinden'.

229 *Elisabeths klagan*

Tryckt första gången den 5 december 1836 i Helsingfors

Morgonblad. Originalet engelskt, men R:s översättning är gjord från tyskan.

230 *buren:* 'född'.
fjäll: Den tyska översättningen, av Herder, har *Fels*. Hos R. betyder *fjäll* 'berg'.

Höstsång
Första tryck den 1 november 1833 i Helsingfors Morgonblad. Dikten skriven strax före.
grusat: 'förstört'.

231 *Den hemkommande*
Tryckt i Helsingfors Morgonblad den 20 januari 1837 och skriven kort dessförinnan.
fädernehärd: 'barndomshemmets härd med den lågande brasan'.
232 *Dagen är all:* 'Dagen är slut'.
fädernetjäll: 'fadershus'.

Mitt liv
Först tryckt i Helsingfors Morgonblad den 27 oktober 1834, skriven kort tid före publiceringen. Man har tänkt sig att svårigheter och missräkningar i R:s liv har gett upphov till den känsla av hopplöshet som präglar dikten.
brädden: 'randen'.
233 *mot det vida:* 'ut på det vida havet'.
stör: 'rubbar'.

Tanken
Tryckt första gången i Helsingfors Morgonblad den 14 oktober 1833.
gruset: Det jordiska.

234 *Den övergivna*
Tryckt första gången den 17 mars 1838 i Borgå Tidning, antas skriven våren 1833, eftersom Z. Topelius (1818–98), som bodde hos R. läsåret 1832–33, fick höra en melodi som R. komponerat till den. Till motivet hör den nära samman med dikterna i sviten »Idyll och epigram«.

purpurros: Ordet uppträder hos flera svenska diktare före R.
Minnesblomma: 'Förgätmigej'.
[O,] hur: 'varför'.
igen: 'åter', 'däremot'.

235 *Höstkvällen*

Tryckt den 28 december 1838 i Borgå Tidning, skriven samma höst. Den 19 december s. å. hade R. blivit prästvigd.

skumma: 'mörka'.
silvermolnet: 'molnet belyst av månen'.

236 *Den väntade*

Trycktes första gången den 17 juni 1833 i Helsingfors Morgonblad och skrevs troligen samma vår.

O, min älskling: Det finns ingen – än.

Minnet

Första gången tryckt i Borgå Tidning den 3 januari 1838. Möjligen har R:s tankar sökt sig till uppväxttiden i Jakobstad.

ensligheten: 'ensamheten'.
middagstiden: Hänsyftande på att R. nått medelåldern.

237 *Målaren*

Första gången tryckt i Helsingfors Morgonblad den 14 april 1837, men anses ha tillkommit betydligt tidigare. En rolldikt, där diktaren spelar med.

tycket: 'behaget'.

238 *Legender*

R. led under flera månader från början av 1839 av svår frossa. Under sjukdomstiden arbetade han med att översätta och bearbeta några av de legender han fann hos Ludwig Theoboul Kosegarten (1758–1818), »Legenden« (1804), ett verk som han möjligen hade stiftat bekantskap med redan under studieåren. De fem första legenderna i D III är övertagna från Kosegarten. Senare skrev R. också egna legender.

Den heliga Agnes

Dikten trycktes första gången den 15 juni 1839 i Borgå Tidning. R. har valt en sextaktig jambisk vers, trimeter.

spotsk: 'hånfull', 'överlägsen'.

hur vore du förlovad: En finlandism, 'hur skulle du kunna vara förlovad'.

239 *för sin älskarinna:* 'för sin älskade', den som han älskar och som älskar honom.

sin dyra brud: 'sin älskade brud'.

240 *som ej höves mig:* 'som inte anstår (passar sig för) mig'.

241 *liktorerna:* 'sina tjänare'. Liktorerna var tjänare hos romerska överhetspersoner. De kunde bl.a. verkställa bestraffningar.

vestalens ed: Vestalerna som vårdade Vestas tempel i Rom måste avlägga en kyskhetsed.

väsenlösa gudar: De romerska gudarna, som inte existerade.

ingen gärd: 'inget offer', 'ingen hyllning'.

oskärad: 'orenad', 'skändad'.

242 *helgonhög:* 'helgonlik i höghet (upphöjdhet)'.

demonisk: 'ohygglig', 'ofattbar'.

243 *befallte:* 'befallde'. Bägge formerna förekommer in på 1800-talet.

244 *beseglar:* 'bekräftar'.

245 *Stenarnas amen*

Tryckt den 10 april 1839 tillsammans med de två följande i Borgå Tidning. Översatt under vintern från Kosegartens »Das Amen der Steine«.

for Beda fort: 'fortfor Beda'. Påverkan från tyskan. *Beda*, kanske den B. som fått tillnamnet Venerabilis (död 735), en av sin tids lärdaste teologer, som verkade vid S:t Pauls kloster i Jarrow, England.

läsit: 'läst'. Verbet *läsa* är ursprungligen starkt: *läsa*, *las*, *läsit*.

246 *Den helige Hilarii säte*

Tryckt och tillkommen som föreg. Mottot står i Matt. 23:12.

biskopen Hilarius: Av sammanhanget att döma avses Hilarius av Poitiers, som 350 blev biskop i sin hemstad. Han var en kampglad teolog, som fick heta »kättarnas hammare och gissel«.

avstå honom: 'avstå åt honom'. Direkt påverkan från tyskan.

247 *Kunigundas handske*

Betr. tryck och tillkomst se de föregående. Originalet heter hos Kosegarten »Der Handschuh der heiligen Kunigunda«.

läsen: Regelrätt particip av det starka verbet *läsa*.

altaret: Betoningen låg på andra stavelsen.

Sanct Jodocos

Första gången tryckt den 1 maj 1839 i Borgå Tidning. Övers. av R. under vintern från Kosegartens »Das Brod (!) des heiligen Jodocos«.

248 *övrigt:* 'kvar'.

priorn: 'klosterföreståndaren' eller 'den förnämste munken efter abboten'.

mulen: 'med misslynt ansiktsuttryck'.

Och se: Bibelöversättningens interjektionella *se*.

blev spord: 'iakttogs', 'hördes'.

hamnade: 'löpte i hamn'.

249 *sina arma:* 'sina fattiga', 'sina olyckligt lottade'.

Kyrkan

Första gången tryckt i Borgå Tidning den 30 november 1842. Dikten är sannolikt skriven samma höst. Något större under inträffar inte i denna legend än att solen bryter fram i naturen samtidigt som gudstjänsten börjar i kyrkan. Grundtanken är att Gud kan uppenbara sig i naturen lika väl som i den kyrkliga förkunnelsen. Versen är här åter den tiostaviga trokén.

bonden Onni: Namnet *Onni* 'lycka' togs i bruk för en nyfödd så sent som 1835. Hur R. har kommit fram till namnet är inte klarlagt, men har diskuterats. Sedan dikten blev känd togs också mansnamnet rätt allmänt i bruk i Finland (Huldén 1986).

till dörrn förvisad: Den f.d. bonden hade sin plats långt från husbondsplatsen.

250 *värden:* 'husbonden'.

foga: 'ställa det så'.

från sin kosa vilsnad: 'vilse'.

251 *hov […] ögat:* 'lyfte blicken'.

utan […] bana: 'utan utväg', 'utan hum om i vilken riktning han skulle ro'.
skridning: Båten gled sakta med kölen upp på stranden.
Den sköna psalmen: D.v.s. »Den blomstertid nu kommer«, som citeras flera gånger i följande stycke.

252 *Nu Guds frid* o.s.v.: Slutet av »Kyrkan« med bonden Onnis avskedsord påminner mycket om Franciscus fågelpredikan i hans solsång, återgiven även av Kosegarten i »Die Creaturenliebe des heiligen Franciscus«.

253 *Dopet*
Tillkomsttid 1842 eller våren 1843.
Eucharistos: Ett f.ö. okänt eremitnamn.

254 *Bönen*
Första gången tryckt i Borgå Tidning den 15 april 1843 och antagligen skriven kort innan.
vansklig id: 'flit som gäller förgängliga ting'.
255 *arbeta:* Trycket vilar på andra stavelsen.

Chrysanthos
Skriven under påskveckan 1843 (12–18 april). Viktig för kännedomen om R:s religiösa uppfattning.
Chrysanthos: Namnet förefaller skapat av R.
256 *voteringsskärv:* Lerskärva som användes vid röstningen i Athen.
257 *Sunions topp:* Sunion är Attikas sydligaste, bergiga udde.
O Kolonos o.s.v.: Chrysanthos citerar en körsång ur Sofokles »Oidipus i Kolonos«.
Kolonos: En kulle nordväst om Athen.
258 *tecknat an:* 'antecknat'.
259 *dina väsenlösa fabelgudar:* 'dina overkliga sagogudar'.
From, fördragsam o.s.v.: En parafras på 1 Kor. 13:2 f.
261 *citherguden:* Apollon har enligt myten uppfunnit kitharan.
Pelops' halvö: Peloponnesos.
lustrers: 'femårsperioders'.
263 *mitt tomma nattlivs:* 'mitt tomma världsliga livs' (innan upplysning gavs om ett bättre).

Några källor

Ur den enorma litteraturen om Runeberg och hans diktning tas här med endast ett fåtal större arbeten och några uppsatser som direkt har haft betydelse vid utarbetandet av kommentaren. I texten förekommer dessutom en och annan hänvisning till specialarbeten inom andra områden.

Ekman, Michel: Kärlek, kaos och klaustrofobi – en läsning av »Svartsjukans nätter«. I: Festskrift till Johan Wrede 18.10.1995. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, nr 594. Helsingfors 1995.

Hedvall, Ruth: Runebergs poetiska stil. Helsingfors 1915.

Huldén, Lars: Runeberg och Bellman. I: Vetenskaps-Societetens i Lund årsbok 1982.

Huldén, Lars: Bonden Onni och hans kajmän. I: Lars Huldén. Festskrift 5.2.1986. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, nr 530. Helsingfors 1986.

Huldén, Lars: Johan Ludvig och Maria Juljana. I: Svenska Folkskolans Vänners kalender 1992. Omarbetad version i samme författares Vers och prosa under ganska många år. Stockholm 1997.

Huldén, Lars: Dalin, Bellman, Runeberg. I: Festskrift till Johan Wrede 18.10.1995. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, nr 594. Helsingfors 1995.

Huldén, Lars, Forslund, Kerstin, Solstrand-Pipping, Helena: Konkordans över J. L. Runebergs lyrik (Dikter I–III). Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, nr 566. Helsingfors 1990.

Runeberg, Johan Ludvig: Samlade skrifter under redaktion av Gunnar Castrén och Martin Lamm. Svenska författare utgivna av Svenska Vitterhetssamfundet. XVI. Första delen. Dikter I–III, utgivna av Sven Rinman. Stockholm 1933. – Tionde delen. Kommentar till Dikter I–III av Gunnar Castrén och Sixten Belfrage. Häfte 1–6. Stockholm 1938–53.

SAOB = Ordbok över svenska språket utg. av Svenska Akademien. Lund 1898–.

Tideström, Gunnar: Runeberg som estetiker. Litterära och filoso-

fiska idéer i den unge Runebergs författarskap. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, nr 285. Helsingfors 1941.
Viljanen, Lauri: Runeberg och hans diktning 1804–1837. Helsingfors 1947.
Viljanen, Lauri: Runeberg ja hänen runoutensa 1837–1877. Porvoo. Helsinki 1948.